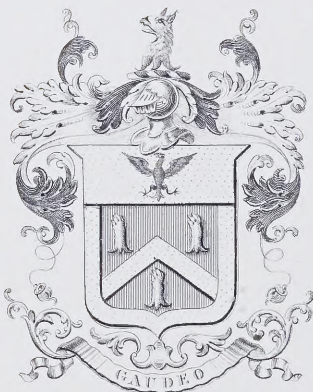

cf. Letter Martini Oct 11/1921 & cutting
from Cat in Letter file -

Precieux [illegible]

[illegible]

[illegible]

1510

129

OPVSCVLVM DE MIRABI/libus Nouæ & ueteris Vrbis Romæ edi/tum a Frácisco de Albertinis Clerico Floré/tino dedicatumq; Iuliosecundo Pon. Max.

ANDREAS FVLVIVS PRAE/NESTINVS.

Brutis ac Deciis & q̃tũ Romana Camillo.
Marcello/ & Fabiis debuit ante suis.
Albertine tibi: tantum Romana uetustas
Debet/ ut ad superos semisepulta redit.
Mũere nãq; tuo/ monuméta/ ac signa priorꝝ
Resq; reuiuiscunt: & loca ducta situ
Singulaque Cous si depinxisset apelles
Non essent titulis tam manifesta suis.

CVM PRIVILEGIO.

Vide an 4 folia / seqq.

EPIPTOLA

Cornelius Cymbalus Francisco Albertino Floreñ. Pontificii Doctori.S.P.D.

m Iraris uarias esse authorum qui de urbis anti/ quitate scripserunt/opiniones:inter quos Io. Torreliũ & Blondũ/Pomponiũq; læt.qui cũ de huiusmodi re scripserint inuicẽ dissentiunt:quam rẽ minime mirari debemus.Cũ diuersa diuersis scrip serint temporibus:nam nihil certi post illam Totilæ dirutionem haberi potest:nisi id quod uel per epy/ taphia:uel per aliquas in marmoribus inscriptiones. Quod hoc nostro/& ita felici tempore Iulio secũdo Ponti.Maximo in solio Petri sedente/contigit. Vñ tu inter alios:qui de antiquitate scripserint/hi larius gratiosiusq; progredi poteris : cum multa illis inco/ gnita:quætibi & aliis amicis cognita sunt addidisti: quibus(ut spero)eruditiores gaudebunt. Itaq; egre dere:egredere(uti cõpluries efflagitaui)ut imprimat̃ hoc : ad quod ut imprimẽtur persuadeo illa alia opu scula de Vrbis scilicet stationibus:de confessione:de modo recte uiuendi:de sacramento:& q̃uod ita eru/ ditius scripseris:ubi ecclesiæ illis quattuor doctori/ bus merito comparari meres : de expositione scilicet super orationem Dominicam & salutationem An ge licam.Hoc cum primum feceris:tuas credo lucubra/ tiones gratas fore omnibus : itaq; mi Francisce aliud tibi persuadere nequirem nisi quod tibi/& amicis uti le foret. Vale Romæ.iii.nonas Nouembris.

Cornelii Diſtichon.

Si priſcam quis ſiue nouam uult cernere Romam
Is duce Franciſco moenia cuncta uidet.

In primo Libro.

De mœnibus & ambitu Vrbis & pomerio.
De portis Vrbis.
De Viis & plateis.
De pontibus Vrbis.
De montibus & collibus.
De Aquæductibus.
De Thermis.
De Naumachiis & Cloacis.
De Circis eius.
De Theatris & amphiteatris.
De Aerario & pecunia pub.
De Foris & curiis.
De Campo Martio & aliis campis.
De Palatiis imperatore & loco palladii.
De domibus & inſulis.
De Nympheis & Horreis.
De Tribubus & Regionibus Vrbis. et sunt xiiii.

In ſecundo Libro.

De ſacerdotibus & magiſtratibus.
De Templis Vrbis.
De Bibliothecis & Baſilicis.

De Capitoliis.
De asyllo & nonnullis Turribus.
De Porticibus & labris porphireis.
De Tropheis & colũniis memorandis.
De Arcubus triumphalibus.
De collossis Vrbis.
De statuis ac picturis.
De coemiteriis sacris.
De sepulcho Augustorum & mole Hadriana.
De septizonio & nonnullis epythaphiis.
De Obeliscis & methis.
De carcere pub.
De Legibus & Tabulis Aeneis.
De laudibus nonnullorum Ro.
De diuitiis Romanorum.
De Triumpho nonnullorum.
De Magnitudine imperii.
De Laude Vrbis.

In Tertio Libro.

De Noua Vrbe ro.
De nonnullis æcclesiis & cappellis.
De Palatiis pontificum.
De domibus Cardinalium.
De Hospitalibus.
De bibliothecis.
De Castro sancti Angeli.
De Beluidere.

De Porticibus.
De Viis & Plateis:
De Sepulchris memorandis.
De Valuis & Colũnis Aeneis.
De Officina pecuniæ cudendæ.
De Fontibus & Pontibus.
De cloacis & purgat: Anienis.
De Aedificiis ab Iulio ſecundo conſtructis.
De Laudibus Ciuit. Flor. & Saon.

FINIS.

Humilis ac deuotus Franciſcus Albertinus florenti/ n us/unus e capellanis Reuereñ. Car. tit. ſanctæ Sabinæ ad Iulium. ii. Ponti. Maximum.

c Onſuetudo mea in amicos Beatiſſime pr̃/& amor feliciſſimæ bonæ memoriæ Galeotti Car. defuncti/ac plurima eius erga me offi/cia uehementer cogunt: ut tuæ Sanctitati meum ſtudium/omnemq; operam pollicear: Idq; nepoti Sixto Car. eius fratri polliceor: Quotiencunq; illum uideo Galeotti ſemper iuſſa mihi impoſita cu; ymagine in mentem ſubeunt. Sed ea tempora incide runt: ut gratiam & auctoritatem meam non audeam polliceri: niſi hac exceptione/quantum poſſim/quã/tunq; ualeam. In cæteris uero rebus abſq; ulla expe/ctatione temporis aut laboris occupationis ue opera mea ſanctitas tua utatur. Quod pollicear præter me ipſum/nihil eſt. Cum enim opuſculum de ſtationi/bus & Reliquiis Vrbis ad Imperatorem diuino au/xilio a me compoſitum uidiſſet præfatus Reueren. Galeottus/dixit. Frãciſce: Bonum opus operatus es: Quare & mirabilia Romæ imperfecta fabularũq; nu gis plena non corrigis? Non enim datur corona in/cipientibus/ſed perſeuerantibus uſq; in finem: Præ/cor te ut in hoc mihi complaceas. Bonæ intentiõi cu ius annuens promiſi. Ea diligentia qua potui: opu/ſculum de mirabilibus Romæ ueteris emendaui: ac

nouæ Vrbis aliud in lucem produxi:quod quidem Reuereñ.Galeotto Vicecancellario/ac ſanctæ Rom. Eccleſiæ preſbitero Card.titu.S.Pe.ad uin.dedicare deſtinaueram.Sed improba & acerba mors Pontifex ſumme in tanta rerũ expectatiõe felicitati ei9 & labori meo inuidit in medio itineris curſu.Tamen ſicut do mino placuit ita factuz eſt:ſit nomen dñi benedictũ: & anima eius cum ſanctis omnibus in pace Chriſti requieſcat. Humiliter precor ſanctitatem tuã : ut ipa pro eius amore paruulum munuſculum in loco uir/ tute prædıti Nepotis a ſeruulo Franciſco de Alberti. floreñ.ſimul cum eius recta intentione/ſinceraq; fide accipere uelit.Quod quidem opuſculum tuæ ſancti tati iamdiu tanq̃ numini dicatum eſt:quam amo/ob ſeruo/ueneror atq; colo:rectam ualitudinem perpetu amq; opto : Quod ſi impetrauero/nihil eſt quod ti/ meam.Tua igitur ſanctitas congaudeat ac ſemper læ tetur de felicitate ac uictoria ciuitatis Bonon. recupe ratæ & aliaꝝ ciuitatum a Venetis occupataꝝ.ſ.Fauẽ/ tia:Ariminum:Ceruia:& antiqua Rauẽna:quæ oẽs ad priſtinam libertatẽ eccleſiæ deuenere tempore tuæ ſanctitatis . Quid nũc reſtat niſi ipſos infideles ac pfi dos maumethanos perſequi:ut ad ueram fidem con uertantur?Lætetur inquam tua Beatitudo/tempore cuius Portugall.Rex nouas inſulas & barbaras nati nes ad fidem Chriſti conuertit.Nouiſſime uero Hy/ ſpaniarum Rex cum Car. Tolletano ciuitates & por

tus infidelium debellauit ad fideq̃ ueri dei conuerti fecit. Si membra hoc faciunt: quid caput cũ brachiis cæterisq̃ corporis membris totius christianitatis uni tæ faciet? Dñs noster Iesus Christus per uiscera mise ricordiæ suæ faciat Principes ipsos concordes: ut po pulus Christianus merito & numero augeatᷣ. Pater Beatissime quomodo patitur sanctitas tua ciuitatem Sanctam Hierusalem/ ac loca sancta a spurcissimis fi dei hostibus conculcari: ac sepulchrum Xp̃i a p̄fidis maumetanis coinquinari: sanctamq̃ Ecclesiã Catho licam ab inimicis Xp̃i persequi? Vrbanus. n. ii. Pon tifex cum tricentis Mill. hominum signo salutiferæ Crucis afixis: quid nam fecit? Nonne & Anthiochiã & Asiam fere uniuersam ad fidem Xp̃i conuertit? Re linquo expeditionem Lucii. ii. & Clementis & Inno/ centii. iii. Honoriiq̃ eiusdem nominis aliorumq̃ Põ tificum: qui ad ipsam expeditionem Principes & Re ges Xp̃ianos conuocarunt: ac uictoria tandem potiti sunt. Vtilis est hæc sancta expeditio animæ. s. & cor/ pori pugnantes pro fide sancta perueniamus ad glo riam sempiternam. Cæterum quanta & qualia bona temporalia & regna ac dominia ex hac expeditiõe as/ sequi possimus: res ipsa per se patet: & præsertim ter/ ram fluentem lacte & melle/ quam deus promisit po pulo suo colẽdam. Heu nephas: heu dedecus totius populi Christiani: si rem publicam xp̃ianam saluam cupitis: Xp̃m diligite: qua mente/ quo uultu/ qb9 ue

oculis intueri poteſtis tot inſignes prouincias ac no
biles ciuitates cum imperio Conſtantinopolitano:
quibus in locis populus Chriſtianus Euangelium
ſanctum ṕdicare conſueuerat/ab hoſtibus fidei chri/
ſtianæ nunc occupari? Cauendum eſt a uero iudice
dicente. Omnis arbor quæ non facit fructum excide
tur & in ignem mittetur. Et iteruȝ. Auferetur a uobis
regnum:& dabitur genti facienti fructum eius. Exp/
giſcimini puſillanimes & nolite timere:dominus.n.
pugnat pro fidelib9:Si Saul percuſſit mille & Dauit
decem millia in figura prioris teſtamenti: Nonne &
dominus noſter Ieſus Chriſtus in uero teſtamento
percutiet & confringet capita omnium inimicorum
eccleſiæ ſuæ ſanctæ? Ceſſent iam ciuilia bella:ceſſent
iam iā bella chriſtianoruȝ principum in chriſtianos.
Iam ſunt principes undiq; armati ad prelium in ipſa
Italia. Iam tempus meſſis aduenit. Ecce inquam para
ta ſunt omnia:periculum eſt in mora. O inuicti ger/
mani ubi ſunt uictoriæ antiquæ? O Chriſtianiſſimi
galli:qui iam Chriſti ſepulchrum recuperaſtis? O fi
deliſſimi Hyſpani qui totiés cum infidelibus pugna
ſtis? O fortiſſimi pannonii qui quotidie contra mau
methanos tanq̃ ſcutum fidei pugnatis? O inclyti &
potētes Itali ubi ſūt uires & ingenia ac ipſæ diuitiæ?
ubi inquam mirabilia geſta antiquorum ueſtrorum
memoria digna: qui totum orbem ſub ſuo imperio
congregarunt? Quid dicam de regibus uniuerſis/ac

aliis principibus christianis: qui quidem omnes con current ad tam sanctam & dignam expeditionẽ. Qua propter Beatissime pater Iuli deprecor/ut alter Iulius inuictissimus in tertio triumpho cuius scriptũ erat: Veni. Vidi. Vici. Eadem uerba in triumpho Crucis christi decantare ualeat Sanctitas tua. Quantum ue/ro meritum quantaq; laus & æternitas gloriæ apud deum & homines ex hoc opere paretur tuæ sanctita ti: ipsamet pro sua singulari sapientia existimare faci lius potest/q̃ ullis uerbis explicari. Ergo dum tẽpus habemus operemur bonum pro salute animaruʒ ad laudem & gloriam omnipotentis Dei qui uiuit & re/gnat in sæculum.

Prohemium.

u Rbs Roma: quæ caput est aliarum ciuitatum/ cõdita fuit Olympiade. vii. teste Dionysio. Mũdi uero. iiii. M. cccc l. Ante saluteʒ uero dñi fe/re septingẽtos. & a Rhomo comite Aeneæ uel a Rho ma Ascanii neptæ uel a Roma Itali filia ut clare di/cam in noua Vrbe nominatam esse dicunt: q̃uis non nulli a Romo fratre Remi: qui fuit primus Rex Ro manorum/Romam esse uelint: quæ quidem a barba ris exterisq; gẽtibus sæpe incensa fuit ac diruta. Qua/propter beatissime pater in primo libro scribã de mœ nibus & portis ac pontibus & regiõibus ueteris Ro/mæ. In secundo uero de templis & Magistratibus &

Capitolio & aliis ædificiis & mirabilibus eius. In ter
tio & ultimo concludam libro/in quo scribam de pa
latiis pontificum & Cardinalium ædibus & aliis ædi
ficiis nouæ Vrbis: ea breuitate qua potero/nonnulla
cõnectens de pulchris rebus Florentinæ ciuitatis na
cta occasione ꝓpositi: ne a patria ipsa ingratitudinis
uitio reprehendar/cum sit quod ipsi florẽtini ĩ initio
ciuitatis prædictæ/Romani per multum tempus ap
pellati sint. Tamen in hoc parcat mihi Sanctitas tua/
quod simpliciter stiloq; infimo potiusq̃ mediocri uel
supremo (ut deceret) scripserim. Sũ enim doctis atq;
indoctis debitor/quos quidem omnes deprecor/ut
errores ipsos charitatis gratia castigent: ac deum ipsũ
pro me orent immortalem.

De Mœnibus & ambitu Vrbis Ro.

m OENIA Magnæ Vrbis Romæ ha
habuerunt.dcxxxiiii. Turres cũ pin/
nis/& propugnaculis atq; deambula/
toriis uigilũq; receptaculis:nunc uero
Turres numero sunt.ccclxv.

Ambituz uero Vrbis.xx.mill.passuũ cõtinuisse dicitur/teste Plinio & Vopisco:Flauius uero hystoricus scribit.Aurelium imperatorem ambitum Vrbis ad.l.Mil.passuum ampliasse ripasq; Tyberis extruxisse. Nostro uero tpe cũ Ianiculo & Vaticano uix passuum millia quindecim esse iudico:q̃ quidez mœnia pluries diruta fuere a barbaris:postea uero a diuersis Pontificibus multis in locis instaurata.Poggius noster Flor.ad Nicolaum.v.Pont.de uarietate fortunæ Lib.primo scribit.Quid iam querar: quod etiam stuporem recensenti mihi affert Vrbis mœnia ita multiplici clade aflicta/ita a fundamentis eruta:ut ne dum locus eorum pristinus/sed nedum uestigium quidem ullum aspiciatur/omnium ueterũ murorum sublata memoria.Nam ea quæ cernis lateritia noua sunt:& post octingentesimum annum deletis prioribus.Primum ab Hadriano incohata collato ab Hæthruriæ populis centum auri pondo/tum a Gregorio uno & item ab altero pontificibus perfecta:unde & diuersorum Pontificum opus uariã red/

dit murorum formam. Antiqua mœnia ex quadrato lapide post incensam a gallis Vrbem consumata Liuius tradit: ut in portis ipsius Vrbis adhuc uestigia denotant. Apud mœnia erat pomerium. i. spacium quoddam post murum/ quod neque arari nec habilitari fas erat: ut nunc est in nostra Ciuitate Florentina intus & extra cum maetharũ signis: adeo quod facile solatii grã/ quisque deambulare potest. tamen Romæ nostro tempore non seruatur: ubi & uineæ & priuatæ ædes Vrbis mœnibus coniunctæ sunt: a pluribus namque Imperatoribus ampliata sunt/ ut apparet super portam Portuensem in lapide cum his litteris. S · P · Q · R ·

IMPP. CAESS. DD. NN. INVICTISSIMIS PRINCIPIBVS HARCADIO ET HONORIO Victoribus ac Triumphatoribus semp Augg. ob instauratos Vrbis Aeternæ Muros/ Portas ac Turres ægestis imensis ruderibus ex subgestiõibus. V. C. & illustris militis & magistri utriusque militiæ ad perpetuitatem nominis eorum simulachra constituit.

Similiter & de pomerio hoc anno . M. D. ix. in lapide Tyburtino nuper offosso non longe a Cancellaria litteræ indicant.

POMERIVM.

TI. CLAVDIVS DRVSII. F. CAISAR. AVG. Germanicus Põ. Max. Trib. por. VIIII. Imp. xvi. Cos. IIII. Censor P. P. auctis po/

puli Romani finibus Pomeriũ AMPLIAVIT TERMINAVITQ.

Nonnulla in ſtationum opuſculo de ipſa Vrbe ſcripſi/quæ quidem replicare ſuperfluum uidetur.

De portis Vrbis.

Romulus primus romanoꝝ rex tribus portis tantũ cinxerat Vrbem:q̃uis nonnulli quattuor affirment.

Prima porta Mugonia dicebatur a mugitu animaliũ quæ & trigonia poſtea dicta fuit.

Secunda Porta Carmentalis a Carméta matre Aeuã/dri:quæ & Scelerata poſtea uocata eſt non longe poſita erat a Iano.

Tertia uero Pãdana ſeu Romanula uocabatur:quæ & libera dicta eſt:quam Pompilius inſtituit clauſam ſtare pacis tpe/ut ait Piſo in Annal Liuius dicit ſuo tempore.xxxvii.portas fuiſſe in Vrbe. Plinius uero dicit.xxx.quamuis ſeptem clauſas fuiſſe confirmet.

Noſtra uero ætate ſunt.xx.cum illis:quæ in ciuitate Leonina comprehenduntur.

Prima porta principalis triumphalis dicebatur/quæ omnium erat celeberrima non longe ab eccleſia San/cti Spiritus poſita.

Secunda porta Flumentana poſtea uero Flaminia a Via nunc uero porta populi appellatur.

Tertia porta Collatina:quæ Collatiam Sabinorum opidum ducebat:poſtea uero Pinciana a Pincio ſenatore/quæ quidem nomen retinet.

Quarta porta Quirinalis a Quirini facello seu Collina a Quirinali Colle:eadem Aegonensis dicta ab Aegono mōte:postea uero Salaria:ut nūc a sale dcā.
Quinta porta Numentana a Numēto opido postea Viminalis a uiminum multitudine:nunc autem appellatur porta sanctæ Agnetis.
Sexta porta Exqlina postea Tyburtina deinde Thaurina a capite tauri.nunc uero porta sancti Laurentii extra muros dicitur. Pomponius lætus Exquilinam dicit esse nuncclausam cum porta inter aggeres.
Septima porta Labicana seu Neuia a Neuio nemore nunc uero porta maior appellatur:super quam litteræ multæ cubitales apparent:ut dicā in aq̄ductib9.
Octaua porta Asinaria/q̄uis nonnulli dicant Cælimontanā & Septimiam appellatam fuisse:tamen antiquitus porta Cælimontana erat inter Asinariam & Metrodii/sed in mœnium instauratione clausa remā sit:nunc uero porta sancti Ioannis appellatur.
Nona porta Gabiusa dicebatur quæ nunc est clausa muro nonnulli Metrodii portam appellant.
Decima porta Latina sicut & nunc appellatur nō longe ab ecclesia sancti Ioannis Euangelistæ ab ip̄a Via.
Vndecima porta Capena postea uero Appia . nunc autem porta sancti Sebastiani appellatur.
Duodecima porta Trigemina seu Hostiensis dicebatur ut Frontino placet:nunc uero porta sancti Pauli appellatur.

Decimatertia porta Portuēsis a portu Claudii Impe. dicta. nūc uero porta ripæ dicitur in qua sunt litteræ Harcadii & Honorii Impp. de instauratione ut superius dixi.

Decimaquarta porta Aurelia nunc autem porta sancti Pancratii dicitur.

Decima quinta porta Fontinalis non longe a prædicta in uaticano adhuc extant uestigia a fontibus dicta: ut Liuio placet.

Decimasexta porta Septimiana a Septimio imperatore: quæ nomen adhuc retinet.

Decimaseptima porta Turrionis dicitur a Nicolao quinto fundata non longe a Campo sancto: quæ & Posterula dicitur.

Decimaoctaua porta Pertusa in monte Vaticano nō longe a stabulis palatinis.

Est & porta Iulia apud uiridariam: quam nuper tua Beatitudo sumptuoso ædificio & Tyburtino lapide fundauit exornauitq; apud noua Mœnia Beluidere nuncupata: quæ quidem duæ portæ: non semper (ut aliæ) ostendunt introitum patefactum: sed potius ad cōmoditatem Pontificis & curialium aperiuntur.

Vigesima porta Aenæa uocatur: nunc uero porta castelli sancti Angeli dicitur: non longe a mole Hadriana: quæ ultimæ quinq; portæ positæ sunt in ciuitate Leonina.

Erant & aliæ portæ: ut Querquetulana a quercu. La

uernalis a Lauerna dea. Ruduſculana:quod ærata eſſet uel quaſi rudis ſit impoſita & relicta apud Neuiam portam. Ruchumena ab auriga ſic dicto. Minutia a ſacello Minutii. Catularia a canibus dicta:q ibidem imolabantur:aditus quarum propter uetuſtatem & mœnium inſtaurationem neſcitur: tamen multi multa dicunt/quot homines/tot ſententiæ.

De Viis & Plateis.

e Rant enim in Vrbe uiæ.xxix.principales:ut placet. P.uictori:tamen tot erant uiæ quot portæ ut Liuius inquit/de quibus nonnulla ſcribam.

Via triumphalis a Vaticano/ubi & pons erat triumphalis ad Capitolium uſq; tendebat:q̈uis nonnulli ad Velabrum uſq; affirment.

Via Famminia/quam.C.flāminius collega.M.Lepidi in conſulatu uictor ligurū ſtrauit ex urbe Ro. per Tuſciam & Vmbriaȝ Ariminū uſq; ut adhuc in multis locis uiſuntur ueſtigia.

Via Salaria:quæ a ſale nomen accepit:qm̄ per illam ſal in Sabinos portari conſueuerat.

Via Numentana ſiue Figulenſis/qua itur Nomentū quod eſt oppidum in Sabinis:& in agro numentano balnea fuere:uñ Nero Claudius fugiens ad.iiii. milliarium in ſuburbano liberti ſui inter Salariam/& Numentanam uiam ſe ipſum interfecit.

Via Labicana a porta Exquilina incipiens a qua & præneſtina:de quibus Strabo mētionem fecit lib.v.

Via Latina quæ posita est inter Appiam uiam & Valeriam: quæ ad Cassinum oppidum Appiæ coniungitur: in qua sepelliebātur cadauera sicut in Flāminia.
Via Appia: quæ tendit ad ecclesiam sancti Sebastiani ab Appio Claudio censore: qui dictam uiā a porta Capena Capuam usq; strauit: quam postea Traianus Impe. instaurauit Brundusium usq; : ut inquit Strabo: paludesq; pontinas siccauit & alia q̃ plurima restituit ædificia: ut ī lapide marmoreo apud Circū maximum in uento apparet cum his litteris scalptis.
IMP. CAES. DIVI NERVE. F. TRAIANO Germanico Dacico. Pont. Max. Tribu. Pot. VIII. Imp. VIIII. Cos. V. P.P. Trib. xxxv.
Quod liberalitate optimi Principis cōmoda eaꝝ etiā locorum adiectione ampliata sint.
Via Piscina erat inter Thermas Antonianas & ecclesiam sancti Sixti: ut adhuc uestigia demonstrant.
Via Suburana: quæ tendit a foro Traiani ad ecclesiam sancti Martini in montibus.
Via alta a Thermis Constantini usq; ad uiminalem portam tendebat.
Via Traiana & Aurelia a nominibus ꝓpriis dictæ.
Erat & uia Valeria & Tyburtina. Amnia & Aemilia.
Via Claudia & Campana. Hostiensis & Laurentina
Via Setina & Ardeatina. Tyberina & Quintia. Via Cassia & Cornelia. Gallicana & Patinaria. Via asinaria & Cimina: quæ quidem omnes retinent nomen

usque in hodiernam diem.
Erat præterea in urbe Via sacra:in qua ictum fuit foedus inter Romulum & Tacium:quam Cæsar dum esset Dictator uelis intexit a domo sua ad Cliuium usq; in Capitolium & tẽdebat a Regia seu a curia ueteri ad arcem usq;:per quam triumphantes ibant ad Capitolium:& in qua Augures sedem habentes in augurari consueuerant non longe a carinis.
Via noua/quam instaurauit Anto.Caracalla Impe. erat apud Thermas ipsius/quæ incipit a porta pallatii per radices ipsius montis supra Circum max.usq; ad infima piscinæ.piscina pub.erat ubi nunc ecclesia sancti Sixti.
Via lata erat apud Iseum:quæ adhuc cũ ecclesia sanctæ Mariæ in uia lata nomen retinet.
Erãt & aliæ uiæ:ut Ianuclensis & Gallia:uestigia q̃ꝗ; haud facile cognoscuntur. Vespasianus uero Impe. multas uias destructas ĩstaurauit:ut in uetustissimo lapide marmoreo ante ædes Conseruatorum posito litteræ incisæ indicant.S.

IMP. CAESARI VESPASIANO
AVG.PONT.MAX. Trib.Pot.III.IMP.
XII.PP.Cos.III.Des:IIII.
.S. C.

Quod Vias Vrbi neglegentia superior.tempor.corruptas impensa sua restituit.
Erant deniq; in urbe plateæ pluribus in locis uariis

lapidibus ſtratis & ſtatuis & colloſis exornatis.
Platea uero pallatii ſaxo lacedemonico ac porphireti co Ant.Heliogabalus imperator ſtrauerat.
Erant in ipſa Vrbe multæ Areæ:ut area Capitolina in qua erant cellulæ ſubterraneæ teſte Gellio lib. ii. ubi reponi ſolerent ſigna uetera:quæ ex eo templo collapſa eſſent & alia quædam religioſe donariis con ſecrata & adhuc uiſuntur ueſtigia uulgo Sala Cæſa/ris.Erat & Area pinaria & Apollinis ut dicetur in re/gionibus.Erat præterea Vmbilicus ipſius Vrbis in Regione.viii.ut apparet in marmore antiquo trans lato ad eccleſiam ſancti Ioannis de pinea.
Tamen pater Beatiſſime:non omnes omnia poſſu/mus. Quæ autem feci/domino adiuuante/cito feci: ut infraſcripta carmina decantare ualeam.
Si bñ quid facias:facias cito:nam cito factum.
Gratum erit:ingratum gratia tarda facit.

De Pontibus Vrbis.

Pontes Vrbis ſeptem fuere principales/q̃uis Vibius æqueſter & .P.uict . octo fuiſſe confirment.Videli cet.Aelius.Aemilius.Aurelius. Tarpeius.Palatinꝰ Exquilinus.Vaticanus & Ianuclenſis.Ioã . Annius Viterb.ſuper Fabium pictorem ſcribit Carmentalis porta erat ubi pons carmẽtalis:quo trecenti Fabii cõ tra ueientes tranſeuntes Tyberim in ſe linquebãt Ia niculum a dextra'ut patet in Liuio.
Primus pons ſublitius dicebatᷣ:qui fuit ligneus ab

Anco Martio rege Ro.ſtructus.poſtea uero ab Horatio coclite pro libertate patriæ interciſus:quem deinde Aemilius lapideum fecit:a quo Aemilii nomē accepit;ueſtigia cuius ad radices Auentini diruta cernuntur.uulgo dicitur marmorata.

Secundus pons erat ſenatorum:qui & Palatinus dicebatur:nunc uero pons ſanctæ Mariæ uocatur.

Tertius pons eſt in inſula Iouis lycaonia uetuſtiſſimus:qui & Tarpeius antea dictus fuit ſeu Fabritius quem.l.Fabritium.C.F.curatorez uiarum faciundū curaſſe epygramma teſtat̃:&.M.Lepidum.&.M.F. Cos.approbaſſe.In arcu pontis ſupra profluentem eſt inſcriptio corroſa cum his litteris.

L.FABRITIVS.C.F.CVR.VIAR. faciundū coerauit.Q.Lepi.M.F.M.Lollius.M.F. Cos.probauerunt.nunc uero pons.iiii.capita nominatur.in quo loco eſt Quartus pons coniunctus p̄dicto ponti:qui uocabatur pons Ceſtius ſiue Exquilinus(ut placet Pub.uic.)in quo marmoreæ tabulæ uetuſtate conſumptæ cum his litteris uiſuntur.

Dn̄i.Nr̄i IMPERATORES Cæſares FL.VALENTINIANVS PIVS FELIX MAXIMVS uictor ac triumf.ſemper Aug.pon.Maximus Germanic.Max.Alamann.Max.Franc.Max. Trib.pot.vii.Imp.vi.Cos.ii.P.p̄p̄.

ET FL.VALENS Pius Foelix Maximus uictor ac triūf.ſemp Aug.pon.max.Fran.Max.Ghotthic.

max.trib.pot.vii.imp.vi.Cos.ii.P.pp.
ET GRATIANVS Pius Fœlix Max. uictor ac triumf. Semper Aug. pontifex maxi. Franc. maxi. Ghotthic.max.trib.pot.iii.imp.ii. Cons. primum P.pp.pontem Fœlicis nominis Gratiani in usum senatus ac populi constitui dedicariq; iusserunt. Nro uero tempore pons sancti Bart.uocatur.
Quintus pons Aurelius dicebatur postea Ianuclensis:quem Antonius pius imp.marmoreũ fecit a Nerone dirutus fuit:quem Sixtus.iiii. Ponti.maxi.in usum populi Ro.& curialium sumptuoso opere tyburtinis lapidibus refecit:lõgitudo cuius ped.ccxv. & pons Syxti dicitur:antea uero a curialibus pons ruptus appellatus est.
Sextus pons triumphalis dicebatur apud ecclesiam & Hospitale sancti Spiritus in Saxia/ut adhuc uestigia ipsius antiquitatis apparẽt/qui & Vaticanus antea dictus fuit:quem quidem tua beatitudo uult restituere:& iam a populo Ro.pons iulii uocatur.
Septimus pons Vrbis Aelius seu Hadrianus uocabatur ab ipso Helio Hadriano imp.cõstructo apud molem ipsius nostro tempore põs sancti Angeli nominatur:subter quos pontes prædictos regalis Tyber rapido cursu illabitur:iuxta ripam cuius lapis marmoreus nuper effossus est cum his lrĩs sculptis.
EX Auctoritate imp.Cæs.Vespasiani Aug.P.M. Trib.pot.iiii.imp.x.pp.Cos.iiii.V.Censor.Caius

calſpetanus Rantius Quirinalis Valerius ceſtus cura tor riparum & aluei tyberis terminauit.R.R. Prox. Erat & pons in campo Martio apud montem citato/ rium de quo Suetonius mentionem facit.ubi de cõ ſiliis coniuratorum in cæſarem diſſerebat:primum cunctati utrum ne in campo martio per comitia tri/ bus ad ſuffragia uocantem partibus diuiſis e ponte deiicerent:atq; exceptum trucidarent:an in ſacra uia/ uel in aditum theatri adorirentur.

Erat præterea pons marmoreus in foro Ro.a palatio ad capitolium uſq;:nil tota urbe præclarius fuit pon te prædicto:quem.C.callicula fecit & capitolium cõ iunxit/quem quidem.lxxx.ingentes collumnæ mar moreæ celatæ ſubſtentabant.at ex eo nunc ſex tantũ colũnæ:tris.n.ad radices palatini mõtis aliæ tres ad capitolii uiſunt'/nõ lõge a qbus hoc ãno multa mar mora effoſſa fuere cũ ingẽti baſe marmorea/in q̃ erat hæc iſcriptio forma circulari cũ lr̃is inciſa:uidelicet.

VICENNALIA IMPERATORVM.

Ab alia uero parte uiſebãtur ſacerdotes' ſculpti thau rum ſacrificantes.

Extra urbem eſt pons Moluius ſiue Miluius uia Fla minia.ii.mil.ab urbe ab Aemilio ſcauro cõſtructus: ubi Maxentius tyrannus a conſtantino ſuperatus ẽ ſupra Anienem ſunt quatuor pontes primus ſalari9 ſecundus Numentanus.tertius Mammeus. Quar/ tus Lucanus.

Pons ſalarius extra portam ſalariam in quo ſũt infra ſcripta carmina inciſa.

Quam bene curuati directa eſt ſemita pontis
Atq; interruptum continuatur iter.
Miramur rapidas ſubiecti gurgitis undas
Et lubet iratæ cernere murmur aquæ.
Ite igitur faciles per gaudia noſtra Quirites
Et Marſin reſonans plauſus ubiq; canat.
Qui potuit rigidas Ghothorum ſubdere mentes
Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Sunt & aliæ litteræ ut dicam in opuſculo epyth.

Pons Numentanus quo itur Numentum apud ecceleſiam ſanctæ Agnetis extra urbem : quem Narſes eunuchus(ut apparet in marmore)conſtruxit.

Pons Mammeus a matre Alexandri imp. inſtauratus:quem Anto. pius fecerat extra portam Tyburtinam corrupte dicitur ponte mãmolo.pons uero Lucanus eſt inter Vrbem & Tyburtinam ciuitatem in quo ſunt litteræ infraſcriptæ inciſæ.

Ti.Plantio.M.Fani Siluano Aeliano pontif. Sodali Aug.III.Vir.A.A.A.F.F.Q .Ti.Cæſaris legat.V.in Germania Pr.Vrb.legat.& comiti. Claudii Cæſaris in Britania conſuli.Pr.Cos.Aſiæ legat. præt.Moeſiæ in qua plura quam centum mil.trans danubiorum ad præſtanda tributa cum coniugibus ac liberis & princib.aut regibus ſuis trans duxit.motum orientem Sarmatar.cõpreſſit q̃uis parte magna

exercitus ad expeditionem in Armeniā misisset igno tos ante aut infensos.p.r.Reges signa romana ado= raturos aut hostibus receptos remisit ab aliquis con= obsides accepit per quem pacem prouinciæ & confir mauit & protulit Scytarū quoq; regē Acheronēsi/q̄ est ultra Borustenen obsidione submota primus ex ea prouincia magno tritici modo annona.P.R.adle uiauit hunc legatum in Striniam præfert Vrbis re= missum.Senatus in præfectura triumphalibus orna= mentis honorauit authore imp.Cæsare Aug.Vespa siano uerbis exornatione eius.Q.I.S.S.moesiæ ita præfuit ut non debuerit in me differri honor trium phalium eius ornamentorum nisi quod latior ei cō= tigit mora titulus præfecto urbis Imp.Cæsar.Aug. Vespasianus iterum Cos fecit. Erant & alii pōtes ut pons Meruli Via portuensi apud dirutam ecclesiam sancti Petri a Deo dato primo pp.fundatam: apud quem sunt litteræ incisæ.

DD.M.M.ANT.ANTII LVPI.PR.ut dicaz in epyth.opusculo.nunc uulgo dr̃ el ponte del archa.

De montibus & collibus Vrbis.

Montes in urbe septem numerantur principales teste Vergilio qui scribit.

Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma
Septemq; uno sibi muro circundedit arces.
Nominaquorum sunt hæc.s.
Capitolinus Palatinus Auentinus Celius Exquili=

nus Viminalis & Quirinalis.
Fabius enim pictor est Fabiorum nobili familia dicit.
Facies tunc agri huius instar arcus erat: cuius corda
esset alueus Thyberis: cornua ad solis quidem ortũ
rupes auentina & ad occasum capitolina/media Pa-
latina. Eadem palatina rupes Tyberim a fronte pro-
spicit: a sinistris celio/a dextris exquilino iungitur:
Auentinus autem a fronte Thyberim & Capenam
tenet: ad dextrã Celiolo ac Viminali heret. Capitoli
um ante se Thyberim & portam carmentalem cernit
hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui septem col-
les & septem montes appellauerunt. Area huius ar-
cus est quicquid campi iacet inter Auentinum & Ca
pitolium & a Palatio ad Tyberim. Idem Fabius di-
cit nomina collium ueteris Romæ hæc sunt. Capito
lium Quirinalis Exquilinus palatinus Celius Ce-
liolus Rumurius qui & Auentinus.
Mons Palatinus est ubi palatium maius: in quo Ro
ma Itali filia condidit Valentiam oppidum. Postea
uero Euander ex arcadia ueniens habitauit cum suis
Herculemq; in hospitio ibidem recepit/in quo loco
Aeneas teste Cephalo Gergitio/primũ ædificare cœ
pit: cui Rap. Vol. cõsentit: in quo postea Romulus
Romam oppidulum/teste Fabio pictore regiaʒ Me-
trapolim uertit inq; Palatino colle fundauit: & in eo
mõte fuit sedes po. Ro. Palatium a Palatinis ex agro
reatino ibidem considentibus: uel a Pallatia uxore

Latini regis uel a Palantheo Archadiæ oppido; seu a balatu ouium dicitur.
Mons Capitolinus qui & Tarpeius nominatur a Tarpeia uirgine. Capitolinꝰ uero a capite hominis inuento. hunc montem saturnium antea uocarunt a Saturno qui ibidē habitauit. Fab. pic. ait. Prima igit̃ origo Romæ fuit collis capitolinus antea saturnius dictus. Is est ubi nunc sancta Maria ara cœli & arx capitolii. Diuiditur enim in duos colles teste Gellio & Pompo. Læt. in capitolium. s. & arcem.
Mons Auentinus qui & Rumurius: in quo habitauit Athalas Italus teste Fabio: ad radices cuius iuxta Tyberim ope atq; consilio Iani eapenam oppidulū condidit & regionem eius permissu Italiam dixit: in monte erat silua laurea ioui sacra & fons fauni. Atriū libertatis & spelunca chaci & alia multa ædificia. Auētinus dicitur ab aduentu hominum/ seu ab Auentino rege albanorum ibidem sepulto seu ab auibus au ctore Neuio/ uel a uehendo: ꝙ cum mons a cæteris partibus urbis paludibus esset exclusus uehebantur ad illum homines quem Romulus teste Fabio nemi nem passus est habitare. Nam fratri Remo illum sacrum esse uoluit usq; ad Hylernam Tyberinam de q̃ Ouidius in fastis.

Adiacet antiquus Thyberino lacus Hylernæ
Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt.

De quo loco Berosus & Io. ann. clare dixerunt. Mōs

predictus Auentinus est ubi ecclesia.s.Sabinæ.Fabius dicit.tres colles primum coluere ante Romulum medium quidem Roma filia itali:extremos uero Saturnus & Italus. Atrium libertatis. Atrium proprie ab atriatribus tuscis teste Var. appellatum:genus est ædificii ante ædem continens mediam aream ut inqt Festus pom. Victruuius uero scribit lib.vi. Atria lanuis esse proxima. Liuius scribit atriuz libertatis Romæ fuerat uetustissimum & obsides tarentinos in dicto atrio custoditos fuisse scribit præterea refectum fuisse ampliatumq; ab Heliopeto.& Cor. cethego cēsoribus. Suetonius uero ab asinio pollione atrium libertatis refectū fuisse scribit. Nōnulli uolūt porticū ueste fuisse ubi nunc tres columnæ quas dixi e pōte palatino esse & aliæ tres capitolii aliud atrium a Tito & Domitiano instauratum in quo sunt nonnulla signa litterarum uidelicet. RESTITVER.

Mons Celius a Celio Vibienno tusco duce nobili q cū suis in auxiliū Romuli uenit contra Latinoꝝ regē Acronē:& incipit a basilica lateranen.& terminū ponit ubi nunc est ecclesia.s.Gregorii & includit ecclesias Mariæ in Domnice & Stephani rotundi & Ioānis & Pauli ac petri & Marcellini in radicibus eius & alias nonnullas ecclesias. Et ibi prope est quatriuiuz s.inter Cælium ipsum & Exquilias/in quo monte erāt ædificia sumptuosa ut dicet infra; uestigia quorum adhuc multis in locis uisuntur in uinea domini

Achillis de Ciampolis de castro plæbis in qua sæpe fui cũ.d.Iuliano Marasca & Bartholomeo Cynisco.
Mons Exquilinus est omnium altissimus in quo loco nũc est ecclesia sanctæ Mariæ maioris: prope quaʒ erat Basilica Sicimini Romani. Marcus Varro dicit Exquiliæ duo montes habiti q͛d pars Cespius mons suo antiquo nomine etiã nunc ĩ sacris appellatur: est & mons oppius. Exquiliæ teste Pomponio Læto incipiunt ab ecclesia sancti Petri a uinculis & protẽdũt usq; ad sanctæ Crucis: inde ad Termas dioclitianas: illinc circum eundo includit ecclesiaʒ sancti Andreæ & Antonii atq; Praxedis & alias nonnullas: ab escubando dicitur/quod ibi escultæ a Rege Tull. essent: uel quod ante urbem conditam/ut nonnullis placet/ Collis ille aucupibus erat in usum: ut sparsis Quisquiliis aues illuderentur.
Mons Quirinalis est: in quo sunt equi marmorei a Fidia & Praxitele sculpti: pars cuius infima solo adequata/ut columna Traiani in foro suo posita melius circũspici posset: qui prius mons Egonus appellatꝰ est/in quo loco & monte est ecclesia sanctæ Agathæ in Subura ubi & decem tabernæ fuerunt: ut in tiburtinis lapidibus nouiter effossis apparet/qui mons teste Dionysio lib.ii. hæret Capitolio: dictus a Iunonis sabinæ templo/quam illi hastatam siue curim.i. Quirim uocant. Eundo uero a sinixtris est uallis inclusa parietibus: ubi fiebant Floralia: & mons a dex

tris habet domũ cardinalis Neapolitani in pte Quiri
nalis montis: qui uocatur mons Clateræ & Apolli/
nis. Mons uero a dextris uocatur Capitolium uetus
ubi fuit templum Iouis antiqui.
Mõs Viminalis a uinibus dictus tẽdit ad Thermas
usq; dioclitianas. Marcus enim Varro colles Exquil
liarũ non mõtes appellat in hæc uerba. Tertiæ regio/
nis colles quinq; a deoruz phanis appellati sunt/eqs
nobiles duo colles Viminalis ab Ioue uimineo: cui9
aræ ibi sũt: & Quirinalis a phano Quirini uel ab ip/
sis Quiritibus: qui cum Tacio curibus uenerũt Ro
mam/ & ibi castra posuerũt. in quo monte est ecclesia
sancti Laurentii Panis & Perne(ut dicitur/ Qui col/
les Quirinalis & Viminalis coniunguntur ꝑpe por
tam Viminalem: quæ proxima est portæ Collinæ:
tamen de uiminali sunt nonnulli qui aliter sentiunt.
Est & mons notissimus inter ecclesiam sansti Saluato
ris de Lauro & ecclesiaꝫ pacis/ qui uocatur Iordanus
mons/ in quo ædes Vrsinorũ sitæ uisuntur.
Est & mons Ianiculus siue aureus intrans Tybesim:
in quo Ianus habitauit: ubi nunc est Ecclesia sancti
Petri in monte Aureo/ qui in ethruria nõ in Roma.
Plinius tertio lib. Saturnia ubi nunc Roma. Antipo
lis uero ubi ianiculum in parte Romæ.
Collis Vaticanus ubi ecclesia sancti Petri apostoli &
palatium pont. de quo Festus Pompeius Vaticanus
collis appellatus est: eo quod potitus sit populus ro.

uatum responso pulsis æthruscis. Aulus uero gelius lib. xv. scribit. Et agrum Vaticanum: & eodē agri dominus præsidem appellatum acceperamus a Vaticinijs: quæ ui atq; instinctu eius dei in eo agro fieri soliti essent. Sed præter hanc causam. M. Varro in lib. diuinatum: aliam esse tradit istius nominis rationem Nam sicut Arius inquit appellatus/araq; ei statuta ē/ quæ est infima noua uia/quod eo in loco diuinitus uox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus penes quem essent uocis humanæ initia: quoniam pueri simul atq; parti sunt: eam primam uocem edunt/quæ prima in Vaticano syllaba est. iccirco uagire dicitur ex primi mente uerbo sonum uocis recentis/in quo colle erat Templū Apolinis & locus clausus in quo equos regebat crudelis Nero.

Collis hortulorum/est qui surgit a dextris apud ecclesiā sanctæ Mariæ de populo in quo Neronis ossa sepulta fuere: ex quo colle teste Pomponio candidati descendebant albis uestibus magistratum petituri: q nunc mons siue collis pincius appellatur.

Mons citatorium est in campo martio non longe a columna Aurelii Ant. pii qui corrupte hodie mons Acetorium dicitur. locus erat comitiorum. i. Romanorum/qui postq̄ citati suffragia intra septa contulerant/ne laturis se denuo immiscerent: ab aliis separabantur: uulgo dicunt eum tumulum factum esse ex regestione fundamentorum columnæ antoninæ:

Mons Testatius inter auentinũ & Tyberim atq; por
tuensem portam intra moenia surgit in quo loco erāt
collegia figulorum a Numma rege ro. instituta: au/
ctus fuit in purgatione fluminis: in quo nostra æta/
te adhuc sicut in campo Martio fiunt ludi taurini tē/
pore bacchanaliorum. Petrus enim Marsus ostendit
mihi nonnulla super Festum pompeium/ qui scribit
Tarentum locus in campo martio dictus: q eo loco
Ara ditis patris in terra occultaretur. Thauri appellā
tur ludi in honorem deorum inferoruz facti: institu
ti autem uidentur hac de causa regnante Tarquinio
Superbo/ cum magna incidisset pestilentia in mulie/
res grauidas: quæ fuerat facta ex carne diu uēdita po
pulo thaurorum/ ob hoc diis inferis instituti & thau
ri uocati sunt. Aliæ figulinæ erant extra portam Vi/
minalē a dextris ubi surgit adhuc collis eius materiei.
Sunt & alii montes seu colles minores ut est mons
Cæliculus siue cæliolus apud Celium montem/ quē
Tullius rex addidit Vrbi cũ mōte Exqlio & uimiāli.
Extra urbem prope portam collinam erat locus sub/
terraneus in tumulo: ubi uestales uirgines stupro si/
ue incestu deprehensæ uiuæ fodiebantur cum pane/
& aqua. Plura de his Plutarchus in uita Camilli.
Mons sacer ultra anienem extra portā collinam/ quo
plebs a nobilitate secedens diu habitauit.

De aquæ ductibus.

IVlius Frontinus aquas Vrbis tantūmodo suo Tempore nouem fuisse scribit. Sextus uero ruffus/qui Frontino posterior Diocltiani temporibus urbem Romam descripsit/aquas ad decem & nouem fuisse.s. Aureliam/Appiam/Aniam/Atthicam Augustam/siue Alsietinam/Algentianam/Antoniā nam/Alexandrinam/Claudiam/Ceruleam/cuminā seu ciminiam/Damnatam/Iuliam/martiam/Sabatinam/Seuerianam/traianam/tepulam/ & Virgineam seu Herculeam: e quibus nunc una solūmodo urbē influit scilicet Virginea in campo martio: ubi lapis marmoreus cum his litteris appositus est.

TIBERIVS CLADIVS DRVSI FILIVS Cæsar Aug. Ductus aquæ uirginis destinatos per Cæsarē a fūdamētis nouos refecit ac restituit. Quāuis nonnulli. M. Agrippæ laudem attribuant: Philip. Be. ait. M. Agrippa in ædilitate sua Romam duxit aquam Virgineam: præterea fontes fecit centū quinq;. Castella. cxxx. complura etiam cultu magnifica ac operibus & gratuita tribuit balnea cētum sexaginta Plinius lib. xxxvi. Aqua Virginea a Virgine q̄dam dicta: quod cum quærerent aquam milites ro. Virgo uenas aquarum mostrauit/quam prædictus Agrippa abduxit ab octauo lapide diuerticulo duo mil. passuum prænestina uia iuxta Hercnlaneuū riuum/quem refugiens Virginis nomē optinuit. M. Agrippa teste Plinio in ædilitate sua adiecta Virgīea

aqua cæterisq; corriuatis/atq; emendatis lacus septin gentos fecit. Forma ipsius aquæductus adhuc appa ret in urbe: in quo loco non longe ab ecclesia. s. Sil/ uestri in campo Mar. super ueterem arcum in tybur/ tino lapide infrascriptæ litteræ uisuntur.
TITVS CLADIVS Drusi Cæsar Augustus ger manicus Pōtifex maximus. Trib. potes. V. Imp. xi. PP. Cos. Desig. iiii. arcus ductus aquæ Virginis di sturbutos per. C. Cæsarem a fundamentis nouos fe cit ac restituit. Nonnulli uolunt septem aquæ duct9 principales in Vrbe fuisse: primus omnium fuit/in quo erat clarissima aquarum omnium toto orbe fri/ goris salubritatisq; palma præconio urbis martia in/ ter reliqua deum munera Vrbi tributa: ātiquitus. n. Aufeia uocabat᷑: oritur uero piconia in ultimis mō/ tibus pelignorum transiit marsos fucinum lacū Ro mam usq; perueniens: mox specu demersa in tyburti na se aperit nouem millibus passuum fornicibus in/ structis per inductū primus in urbem dictam aquā inducere uoluit. Ancus Martius rex in capitolium. Postea. Q. martius in p̄tura: rursusq; restituit. M. Agrippa concipit᷑ Via Valeria mil. xxx. prope sub/ lacum/ quam ait suo tempore Frontinus in auentinū a Traiano perductam traianam fuisse dictam ut ap/ paret in lapide marmoreo fracto ac nuper effosso. Aqua martia concipitur a milliario. xxxvii. ut appa/ ret in litteris super portam tyburtinam.

IMP.CAESAR.DIVI IVLI.F. Augustus pon
tifex max.Cos.xii. Tribunic.potest.xix. Imp.xiiii.
riuos aquarum refecit.
IMP.CAESAR. Aurelius Ant. pius Felix Augu.
Parthic.Max.Bric.max.Pontifex maximus Aquam
Martiam uariis Ksibus impeditaȝ purgato fonte ex
cisis & perforatis montibus restituta forma adquisi/
to etiam fonte nouo Ant.pii Aug.in sacram Vrbem
suam perducendam curauit.
IMP. T.Cæsar Diui.F.Vespesianus Aug.pō.max.
Tribunitiæ pot.ix.imp.xv.Cens.Cons.vii. Desig.
ii.Riuom aquæ martiæ uetustate dilapsum refecit:&
aquam/quæ in usu esse desierat reduxit.
Aqua Tepula erat/quam ex agro lucullano Seruili9
Cæpio & P.Cassius longinus Censor in capitoliuȝ
perducendam curauerunt.
Iuliam aquam.M.Agrippa ab inuentore uocatā in/
troduxit ex tepula uia subterranea supra terram uero
fictili structione opere arcuato.
Claudia uero/quam Caius princeps introduxit ex
fontibus curtio & ceruleo mil.xlvi. uia Sublacensi
claudius absoluit opere arcuato. Titus deinde resti/
tuit:ut cubitales litteræ sup neuiā portā demōstrat.s.
TI.CLAVDIVS Drusi.F.Cæsar Augustus Ger/
manicus Pōtifex max.Tribunitia potestate.xii. cos.
V.Imp.xxvii.pater patriæ aquas claudiam ex fonti/
bus q uocabāt̃ ceruleus & Curti9 a milliario.xxxvi.

Item Anienem nouam a milliario.lxii.sua impensa in urbem perducendas curauit.
IMP.CAES.Vespesianns. Aug.pont.max. Trib. pot.imp.vi.Cos.iii.Desig.iiii.P.P. aquas curtiam & ceruleam perductas a Diuo claudio & postea intermissas dilapsasq; per annos nouem sua impensa urbi restituit.Sunt ibi præterea & aliæ lræ minores.s.
IMP.Cæs.Diui.F.Vespasianus Augustus Ponti. Maximus Tribunic.pon.imp.xvii.pater patriæ censor cos.viii.aquas claudiam & anienem perductas a Diuo claudio/& postea a Diuo Vespasiano pre suo urbi restitutas cũ capite aquarũ a solo uetustate dilapsæ eẽnt noua forma reducendas sua impẽsa curauit.
Anienem ueterem.M.curtius cẽsor cum L. Papinio annis.xl.post appiam pducendã demanubiis epyrro captis curauit. concipitur supra tybur.xx.mil.extra portam Romanam.Anienem uero nouam opere sumptuoso & structura mirabili Iulius Frontinus a Diuo Nerua curator aquarum factus restituit/ac in Vrbem perduxit.
Aqua appia post initium Sannitici belli inducta ab Appio claudio censore:concipit enim in agro lucullano/qui nunc Tusculanus putatur uia prænestina.
Aqua alsietina quæ & augusta dicebatur seruiebat regioni trans tyberinæ cum sabatina/quarum una alsietina.s.Via claudia mil.xiiii.e lacu alsietino concepta ob frigiditatem minus salubris ab Augusto fuit

introducta:altera uero Sabatina e a sabatiis post frō tinum memorata:harum quoq; uisuntur uestigia aq ductus extra portam aureliam/quam sabbatina exi stimo:alterius uero apud triumphalem pōtem. Nō nulli addunt beatissime pater:Septimianam/ut aquæ numerus urbis sit.xx. Quæ quidem aquæ/uel a cō ditoribus/ut traiana:uel a locis unde ducūtur/ut ce rulea nomen assumpsere:de prædictis aquis a iulio Frontino/qui aquarum curæ delegatus fuit/perpul chre scriptum est.ait enim hii sūt arcus altissimi sub leuati in quibusdam locis ped.centū nouem tot aq̄ nū tam multis necessariis molibus/& quæ sequuntur Plinius uero dicit. Vicit antecedentes aquarum du ctus:nouissimum impendium operis inchoati a. C. Cæsare/peracti a claudio:quippe lapideam excelsita tem omnes urbes & montes equantem:ut lauachra impleret curtios atq; ceruleos fontes adductos:ero gata in id opus talētum quingenta sexaginta milia. Is est nunc aquæ ductus/quem a porta Neuia ad la teranensem basilicam:& inde per cælii montis dorsū ad auentinum montem perductum fuisse a cassiodo ro monstratur:In domo Ioannis ciampolini non lō ge a campo florido legi infrascriptas litteras in lapi de marmoreo multis in locis fracto qui lapis reper tus fuit apud ecclesiam sanctæ Crucis.

IMP.CAES. Diui.M.Antonini & Traiāi.M.Sar M.Filius diui cōmodo.F.Diui Ner.Diui Antonini

pii nep. Diui Hadriani pnet. Diui Traiani parthic. abnep. Diui Neruæ abnepos. Septimius seuerus pi9 pertinax Aug. arab. adiabenic. Parthic. arabic. pont. max. Trib. pot. viii. Imp. xi. cos. ii. P. P. Procos. Et Imp. Cæs. L. septimii seueri pii pertinacis aug. arab. adiabenic. Parthic. max. fili9 diui antonii pii pnep. Diui Hadriani pronet. Diui Traiani parthic. & diui Neruæ abnep. M. aurelius antonin9 pius felix aug. trib. Pot. iiii. Procos. P. P. arcus cælemõtanos ob niminiá uetustaté collapsos a solo sua pecũia restituerũt.
Non longe a lataranensi Basilica in Cælio monte est lapis marmoreus in aquæ ductibus cum his litteris sculptis/ q̃uis nonnulli scalptis dicant:
IMP. Cæs. D. M. antonini Pii Germ. Sarm. F. Diui commodi Frater Diui ant. Pii. nep. Diui Hadriani pnep. Diui Traiani parthici Abnep. Diui Neruæ abnepos. & quæ sequuntur. ut apertius dicam in opusculo de ueteribus epitha. ro. quod quidem Reueré. Syxto nepoti sanctitatis tuæ uicecancellario & S. R. E. Car. tit. sancti Pet. ad uinc. dedicaui.
In arcu Tyburtino coniuncto prædicto aquæ ductui inter ecclesiaꝫ sanctæ Mariæ in domnicæ & Io. & Pauli sũt infrascriptæ lr̃æ incisæ uetustate cõsũptæ.
P. CORNELIVS. P. T. DOLAbella COS.
C. IVNIVS. C. F. Silanus Flamen. Martial.
EX·S.C.
Faciundum curauerunt idemq; probauerunt.

De Thermis.

Thermas in Vrbe duodecim fuisse legimus principales uidelicet.

Antoninas/Agrippinas/Alexandrinas/Aurelianas Constantianas/Dioclitianas/Domitianas/Gordianas/Neronianas/Nouatianas/Seuerianas & Traianas. Erant & Tytianæ Thermæ & Decianæ/Cõmodianæ/& Syrtacæ: Philippi. Aug. & Olympiades.

Thermæ erant loca amplissima & sumptuosa: q̃ aut calentibus aquis/aut ipso sine aquis fornice igne calefacto lauandi/sudãdiq; usibus deputata sunt. Erãt præterea in Thermis lauachra in modum prouinciarum extructa ad lauandiq; usum balnea: & ne dũ plano in solo unicuiq; exposita: sed etiam pensilia. Erãt deniq; in Thermis ipsis Areæ amplissimæ porticib9 circũdatæ sũptuosissimis camerataq; supbissimis fornicib9 ædificia in circuitu hñtes: in qb us columnarũ diuersi coloris marmorearum ordines immensarum fuisse hinc constat: ut in ipsis ruinis adhuc apparet cum parietibus diuerso℞ lapidum incrustatis. Erant & natatoria & nemora/& loca pauimẽtata uariis adornata picturis. Erant & alia multa populi ludis/atq; delitiis exposita.

Thermæ ALEXANDRINAE ab Alexãdro Seuero principe ædificatæ fuere/uestigia quarum apud ecclesiam sancti Eustachii uisuntur.

Thermæ AGRIPPINAE a. M. agrippa factæ nõ

longe a Pantheo & templo Mariæ super Mineruaȝ: ut ipsarum uestigia demonstrant in loco/qui uulgo Ciambella dicitur.

Thermæ ANTONIANAE: quas Bassianus antoninus Caracalla inchoauit & Alexander perfecit: adhuc uisuntur semidirutæ apud ecclesiaȝ sancti Syxti quarum cellam solearem architecti negant posse ulla imitatiõe/qua facta est fieri: nã rex ære uel cupro(ut ait Spartianus)cancelli superpositi esse dicuntur: quibus cameratio tota concredita est: & tantum est spatii ut id ipsum fieri negant potuisse docti mechanis: ut adhuc uisuntur ingentes ruinæ cum altis parietibus ac semisepultis columnis.

Thermæ AVRELIANAE: quas hyemmales fecit Valerius aurelianus imperator trans tyberim ut adhuc in nonnullis locis apparent uestigia.

Thermæ CONSTANTIANAE: apud equos tyriadis adhuc uisuntur semidirutæ in colle ipso quirinali: & ibidem infracto lapide marmoreo/Petronium/qui penna urbis præfectuȝ illas reparasse legit.

Thermæ DIOCLITIANAE: non longe ab ecclesia sanctæ Susannæ adhuc extant/quas Cõstantius/& Seuerus dedicauerunt atq; statuis suis cõditorũq; appositis ornarunt: ut in lapide marmoreo ibidem effosso litteræ ostendunt.s.

M.AVRELIVS Val. Maximiano inuicto Aug. pont. Max. Imp. viii. Cos. iii. P.P.P.

In alio marmore tranſlato ad plateam uulgo Cãmil/
lianam dictam ſunt inciſæ infraſcriptæ litteræ.
THERMAS DIOCLITIANAS :a ueteribus
princib.inſtitutas omn.
In alio uero marmore inter eccleſias ſctõꝶ Andree &
Antonii poſito apud gradus Tiburtinos uiſuntur
infraſcriptæ litteræ inciſæ in nonnullis locis fractæ.
SENIORES AVGG.
D.D.N.N.Conſtantius.
M.Aurelius & Maximianus.
Thermas Feli.
Maximianus Aug.
Præſentia maie.
Fieri iuſſit & Di.
Domini Conſecra.
Pro tanti operis. Pomponius uero Lætus lib.ii.ſcri bit Thermæ eius nomine Romæ ſunt conſecratæ & Maximiani Herculii Carthagini. Thermæ nominis Dioclitiani inchoatæ fuerũt a ueteribus principibꝰ: & conſecratæ ab nouis Auguſtis Conſtantio/& Ma ximiano.Dioclitianus igitur inchoatum opus abſol uerat omni cultu perfectum.Secuti principes poſue re ibi ſtatuas & ſeniorum & nouorum imperatoruȝ/ quorum capita integra & fragmenta reliqua corpoꝶ erui ex ſubterranea teſtudine : uelut ibi poſt ruinas Thermarum conſeruata uidimus/& partim in Capi tolium delata:partim in Capitolium delata : partim

Florentiam missa Constantius & Maximianus inui/cti Augusti Seuerus & Maximinus Cæsares Ther/mas ornarunt:& Romanis suis dedicauerunt. Sit ue in nominibus ambiguitas diximus. Hæc didicimus ex fractis marmoribꝰ ibi effossis: in quibus & tituli uictoriarum Maximiani Herculii in hæc uerba.

M.AVRELIVS VAL. Maximiano inuicto Aug. Pont. max. Sarmatic. Max. Gothic. Max. Imp. VIII Cos. iii. P. P. Proconsuli. Nil mirandum est Beatissi me pr̃ de ipsis maximis/ac sumptuosis ædificiis Ro. Erãt. n. domini orbis terrarum:& in prædictis Ther mis ædificandis Dioclitianus imp. & inimicissimus fidei xp̃ianæ. cxl. Christianoꝝ millia/ad id opus plu ribus annis in modum seruitii addixit.

Thermæ DOMITIANAE: a Domitiano impera/tore constructæ in campo martio non longe ab eccle sia sancti Siluestri: uestigia quarum adhuc apparent diruta marmoribusq; dispoliata.

Thermæ GORDIANE fuerunt apud ecclesiam sancti Eusebii apud domum Giordianoꝝ: quam Iu lius capitolinus dicit extasse uia prenestina ducentas columnas uno stilo habentem.

Thermæ NERONIANE erant in loco Therma/rum Alexandrinarũ: quas Alexander impe. restituit & Alexandrinas dixit: uel ut nõnulli uolunt cũ illis coniunctæ fuerunt uestigia ipsarum apparent apud domum Reue. Car. de medic. Floren.

Thermæ NOVATIANE fuere in loco ubi nunc est ecclesia sanctæ Pudentianæ in uico patritio:ut ruinæ adhuc indicant.

Thermæ SEVERIANE a Seuero Aphro imperatore ædificate fuerũt in regione trans Tyberina teste Helio spartiano columnæ pulcherrimæ/ quarũ cum marmoribꝰ sunt in ecclesia.s.Grisogoni & Ceciliæ.

Thermæ TYTIANE: a Tyto ædificatæ non longe ab ecclesia sancti Martini in montibus/quæ capaces hodie dicuntur ob aquarum capacitatem uulgo sette sale/in quo loco inuẽta fuere duo marmora sculpta cum flamma in primo erant litteræ.IOVI.in.ii. uero IMP. Vespasianus Aug.per collegium Pontificum fecit.Post quas inter Aquilonem & Eurũ erãt Thermæ Philippi Aug.imperatoris.

Thermæ DECIANE:erãt in auentino:quas ad honorem Decii imp.S.P.Q.R.ædificauit:apud quas erant & thermæ Syrianæ/seu Varianæ.Rap.uol.scribit priuata Traiani.i.ædes cum Thermis in Auentino teste.P.Victore ea nunc apparent/quæ in Vinea nostra cõprehenduntur:nam eo usq; aqua.Itẽ Traiana deducebatᷣ ut ex marmoreis lrĩs reptis cõspeximꝰ.

Notãdum est:quod ruinæ/quas uidemus apud trophea.C.Marii a nõnullis thermæ Gallutii appellantur:tamen teste Suetonio/fuit ibi insignis illa basilica/quam.C.Cæsar Caio/& Lutio nepotibus extruxit/& usq; in hodiernum diem Caii Lutii nomen reti

nec corruptæ uero Gallutii.
Erant præterea in Vrbe Lauacra multa ut fuit Agrippinæ lauachrum ab Hadriano impatore instaurato: uestigia cuius apud ecclesiam sancti Laurētii panis pernæ uisuntur apud Thermas Olympiades in in ascēsu Viminalis non longe a templo sancti Vitalis/in quo loco fuerūt reperta simulachra duo Bacchi marmorea cum fonte & fistulis plumbeis cum hac inscriptione IN LAVACRO AGRIPPINAE.
Lauachru; cōmodi Imp. a Cleandro extructum fuit nomine ipsius Cōmodi. Spartianus nanq; ait. Enimuero Pius primus Marcus. ii. Verus. iii. Cōmodus. iiii. Quintus Caracalla. vi. Getha. vii. Diadumenus. viii. Heliogabalus Antonini fuere: nec inter Antoninos referendi sunt duo Gordiani: aut qui prænomē tantum Antoninorum habuerunt.
Balnea & Baline ut in marmore antiquo uidi sculptū L. Pauli erant in colle Quirinali uulgo nunc dr̄ corrupto nomine magna napoli. non longe a turri militiæ. tamen Alexander imp. omnibus regionibus Vrbis addidit balnea: & hucusq; Alexandrina balnea dicunt balinæ in genere fœm. sunt pub. in genere aūt neutro priuata balnea teste Varrone/ quæ oīa Phili. Bero. confirmat.

Balinæ & balnea in urbe fuerunt numero.	dcccclvi.
Lacus siue putei pub. numero.	ccclii.
Latrinæ uero pub.	clii.

De Naumachiis & Cloacis.

e Rant enim Naumachiæ ſtagna naualia in Vr-
be in quibus decertabatur nauibus. E quibus
principales quinq; fuiſſe legimus.
Apud circum maximum erat Naumachia.
Apud arcum Domitiani erat Naumachia ipſius Do
mitiani ut adhuc ueſtigia in campo martio non lõge
ab auguſta adhuc apparent.
Erat præterea Naumachia Neronis ad radices mõtis
aurei/ea parte q̃ itur ad Pertuſam portã in Vaticano.
Cloacæ ampliſſimæ a Tarquinio rege ro.factæ fue-
re in urbe ut adhuc in uelabro & iudeorum platea ui
dere poſſumus ac etiã in uinea dñi Bartholomei de
doxiis apud colloſſeum
Cloaca uero maxima eſt prope Ianum in Velabro/
ut multi aſſerunt. Erant & aliæ q̃multæ cloacæ p Vr-
bem adeo ut penſilis urbs tota uideretur. Liuius eniã
ait Tarquinius Foros in circo faciendos curauit/ &
cloacam/quæ maxima receptaculum omnium pur-
gamentorum Vrbis ſub terram agendã quibus ope-
ribus: uix noua hæc magnificẽtia quicq̃ adequare po
tuit. Idem Plinius lib: xxxvi. Præterea cloacam ope-
omnium dictu maxima ſuffoſſis montibus/atq; ut
paulo ante dixi urbe penſili ſubtuſq; nauigata.
Id. M. Aggrippa fecit in ædilitate poſt conſulatum
corriuatis ſeptẽ amnibus curſu præcipiti torrentium
modo rapere atq; auferre omnia coactis. Strabo uero

ait.cloacæ duro cameratæ lapide paruas carris ſtramẽtorum ſemitas reliquerunt. Tanta autem per aquæductus aquarum ubertas influit:ut per Vrbem/atq; Cloacas amnes inundare uideantur/& uniuerſæ propemodum ædes ſubterraneos meatus : ſiphones ad fiſtulas undoſas habeant. Quorꝫ accuratiſſimam diligẽtiam. M. Agrippa egit/qui Vrbem pluribꝰ aliis monumentis adornauit. Quæ cloacæ ad ripam uſq; aluei fluminis deſcendebant ut adhuc in nõnullis locis ap paret. Erant præterea curatores pub. ut in lapide marmoreo apud pontem Aureliũ lr̃æ indicant.s.

IMP. Cæſaris Diui Traiani Parthici. F. diui Neruæ nepotis Traiani & Hadriani Aug. pont. max. Trib. pot. xxii. Imp. ii. Cos. iii. Tyrr.
ruſticus curator aluei & riparum tyberis & cloacaruʒ Vrb R. R. reſtituit ſecundum præſidentem terminationem proximam. I. C. P. P. IV XS.

Non longe a quo loco eſt alia inſcriptio in marmore inuento in Vinea laurentii Palucelli.s.

EX Auctoritate Imp. Cæſaris diui neruæ. F. Ner. traiani Aug. Ger. Daci. Põt. Max. trib. pot. vii. Imp. iiii Cos. V. P. P. T. Iulius Ferox curator aluei & riparũ tyberis & cloacarꝫ urbis terminauit ripã R. R. Prox. C. P. P. P. C. XV. a Fabio. A. F.

De Circis.

Circi tres erãt in Vrbe principales uidelicet maximꝰ apud palatium. Neronianus in Vaticano Flãminius

siue appollinaris in campo martio Circum maximũ a tarquino postea uero a Cæsare dictatore extructũ fuisse legimus: longitudine stadiorũ trium: latitudine uero unius: in quo loco erant plurimæ columnæ cum aureis epistillis / apud quem erat metodium & templum Flauiæ gentis & Naumachia / cuius postea lapide maximus circus deustis utrinq; lateribus extructus est: in quo loco fiebant ludi circenses. Diuus Claudius fecit carceres marmoreos & methas deaurauit / unde equi discedebant / reuertebanturq;. Maximus circus dicitur quia maximo deorum Vertũno Iano sacratus teste Annio Viterb. in elegiæ Vertunianæ cõmentariis. Nõ longe a quo erat Argiletus ab argo Euandri hospite dictus. Fabius pictor ait superior Argiletus dicitur ĩ principio Vici trusci sub celiolo inter circum maximum & Auentinum letum simul argi & sepulchrum est. Imus uero Argiletus est ubi Ianus q̃drifrons / q & Vertũnus ĩ fine Vici thusci ad radices Capitolii in Fo. boario ubi saturniæ uestigia Circ9 Nero. in Vatica. erat / ĩ quo ipse Nero nõnũq̃ circẽses ludos fieri instituit: ac p sæpe illic aurigabat equosq; regebat. Circus Fãminius ubi nunc est ecclesia sancti Angeli in piscina / & totũ illud spaciũ usq; ad plateam iudeorum. Circus Flaminius dicebatur uestigia cuius Aedificii apud domum Dominici de Matheis diruta uisuntur: ut placet Pomponio Læto. Tamen nonnulli dicunt illud fuisse theatrum Balbi

a.Cl.Cæſare dedicatum & in campo Martio circum Flamminium fuiſſe in loco ubi nunc Agonis platea dicitur/& hoc propter uiam Flamminiam apollinarẽ poſtea dictum/ut eius ueſtigia demonſtrant/in quo circo ludi celebrantur Apollinares. Pandulphus lateranenſis Hoſtiarius eccleſiæ ſcribit Adrianum pontificem primum eo ædificaſſe eccleſiam ſancti Apollinaris in loco ubi prius in circo Flámineo Apollinis ædes fuit. Eo in circo erant carceres bigarꝝ & quadrigarum & loca diuiſa patribus equiritibuſq; urbis:ut ſpectacula facerent. Circus enim dicitur a circuitu. Agonium dies appellabatˀ/ut ait Sext.pomp.& Gellius quo rex hoſtiam imolabat:unde agonia.i.ſacrificia/quæ fiebant in monte Quirinali/eſt agoniꝰ ludus ſic dictus/quia locus in quo ludi in initio facti fuere ſine angulo cuius feſta agonalia dicebãtur.

De Theatris/& Amphiteatris.

p Ompeius Magnꝰ īter alia ornaméta fecit theatrum ante curiam ſuam/ꝙ quidem Nero Imp. nobilibus Germanis po.Romani magnitudiné oſtẽſurus eos in Pompei Theatrum populo plenum introduxit/poſtea uero unius diei opera inaurauit/ut Tyriacẽ Armenioꝝ regeꝫ excipet. De quo Leo Bapt. Flor.dignum opus & Pompeio & uictric. ro.in quo erant orcheſta & ſubgeſtũ Scena hyſtrionum & Hyposcenium columnis marmoreis & ſtatuis exornatũ de quo Aulus gellius in nono mentioné facit. Quũ

Pompeius inquit. Aedem Victoriæ dedicaturus fo-
ret: cuius gradus uice Theatri essent nomenq; eius &
honores inscriberet.

Vestigia prædicti Theatri ex tabulo ædium Car. in
campo Flor. adhuc uisuntur. Nam tempore Blondi
litteræ in marmore fracto repertæ fuere de Genio Põ
pei & Theatro ibidem effossæ. Et quicquid a platea
eidem campi & iudeorũ ad Rosæ monasterium conti
net ædificia Pompei fuisse constat.

Theatrum Marcelli a Cæsare ceptum non longe erat
ab ecclesia sancti Nicolai in carcere ut ipsa uestigia di
ruta demonstrant iuxta quod erat Sacrariũ a Nũma
institutum circa imum argiletum.

Theatrum Balbi erat in regione. ix. quod quidem
Cl. cæsar dedicauit: & appellatur Balbi a uicinitate
Criptæ ipsius.

Caius Callicula Imp. ædificauit amphiteatruz iuxta
septa in cãpo mart. uariis statuis & colũnis exornatũ
De Marci Scauri Theatro nil dicam: in ædilitate. n.
sua tria millia signorum aureorum in scena tm̃ fuere
temporario Theatro e marmore. s. & uitro & auratis
tabulis confecto/ in quo erant. ccclx. columnæ mar-
moreæ teste Plinio lib. xxxvi. in quo scribit de duo-
bus theatris[amplissimis. C. curionis. cuius gen9 lu
luxuriæ nec antea nec postea uisum est.

Amphiteatrum Tauri Statilii erat apud ecclesiam. s.
Crucis uariis exornatum marmoribus ut uestigia ip

ſius ibidem diruta cernuntur.
Amphiteatrum Titi & Veſpaſiani notiſſimum ĩ media Vrbe miro lapide tyburtino extructum a Domitiano perfectum cum incruſtatione intrinſecus & extrinſecus cum ſignis/ & in ſingulis ſuperioribus arcubus erant ſtatuæ marmoreæ. Ibi fiebant ludi. Sub tãto ædificio ſunt cloacæ/ teſte Põpo. adeo ut pars ædificii ſubſtineatur a cloacis: noſtro tempore Colloſſeũ uocatur/ a Neronis colloſſo/ qui ſtabat in porticu domus aureæ/ & iuxta prædictum amphiteatrum conſtructus fuit: In quo erant duo fontes/ ex quibus aq̃ puriſſima ad turbam recreandam ꝓcedebat. In dedicatione cuius quinq; millia ferarum genera occiſa ſunt: in quo loco prius ſtagna Neronis erãt Martial. n. dicit.
Hic ubi conſpicui uenerabilis amphiteatri
Erigitur moles ſtagna Neronis erant.
Non longe a quo eſt fragmentum lateritiæ turris rotundæ iam incruſtatæ marmoribus/ ſuper quam erat Iouis ſimulachrum.
Erant & alia Theatra extra Vrbem ut apparet apud eccleſiam ſancti Sebaſtiani & ſanctæ Agnetis.
In omnibus theatris erat cauea theatralis/ quæ eſt cõſeſſus ubi populus ſpectat.
Theatrum dicitur emiſperium/ ſeu uiſorium græce latinæ uero ſpectaculũ emicicli ſpecie cõſtructũ erat.
Amphiteatrum uero quaſi in unum iuncta duo uiſoria recte conſtat eſſe nominatum ſpectaculorum gratia for

ma rotunda & ueluti ex duobus constans Theatris.

De ærario & pecunia pub.

LOcus ærarii antiquitus fuit in rupe Tarpeia in tẽplo Saturni & opis eius uxoris/ut adhuc diruta fundamẽtorum uestigia cernunt᷑ ab ea parte qua itur ad ecclesiam sancti Nicolai in carcere/ubi nunc parua ẽ ecclesia sancti Saluatoris collapsa in minenti Hospitali sanctæ Mariæ de porticu q̃ uocat᷑ sanctus Saluator in ærario:& horrea uicina uocantur in ærario.

Romanoꝝ ærarium erat in æde Saturni : quoniã in Italia Saturnũ primum instituisse nummos signare dicitur teste Cypriano.Macrob.uero sic refert. Aedẽ Saturni ærarium Romani esse uoluerunt ꝙ tempore quod incoluit Italiam fertur in eius finibus nullũ eẽ furtum cõmissum:aut quia sub illo nihil erat cuiusq; priuatum.Phil.be.ait primus autem omiũ Valerius publicola exactis regibus ædem Saturni ærarium declarauit ductus oportunitate loci & apertum & ab insidiis tutum & in primis munitũ animaduertit.Tullum Hostilium quidam consecrasse templuȝ Saturni ferũt quidam Lutium Tarquinium Varro uero refert Titum largium dictatorem ædem Saturni saturnalibus dedicasse Liuius autem a Planco restitutum fuisse Aulo Sempronio/&.M.minutio Cõs. in quo pecunia po.Ro.cõseruaretur.Eratq; ibi tabularium/in quo tabulæ pub.aeneæ seruabãt᷑ teste Cicerone.Traianus uero imperator ærariũ:qđ sub Ca

pitolio erat in nouam ædem Saturni traduxit/ubi &
libri Elephantini seruabant̄: in quibus. xxxv. tribus
erant conscriptæ cū libris lintheis in quibus quidem
Annales conscribebant̄ a Pontificibus.
Erat præterea in ipso ærario locus secretior ubi uecti
galium uigesima teste Liuio seruabat̄. Locus ultimi
ærarii erat ubi nunc est perpulchrū Templum in ho
norē diui Hadriani mar. dedicatū. Non longe a quo
erat officina cudendæ pecuniæ. Seruius. n. Rex Ro.
primus in Vrbe signauit æs: signatumq; est antiqui/
tus nota pecudum/unde & pecunia appellat̄. Argen
tum uero signatū est āno Vrbis. Dlxxxv. Nota æris
Romanorū fuit Ianus geminus ab una parte/ex alte/
ra uero rostrum nauis. Nota aūt argēti fuerunt bigæ
atq; quadrigæ/unde bigati atq; quadrigati. Aureus
uero nummus post annū sexcentesimū quadragesi/
mum septimū percussus est/quis nōnulli post sexa/
gesimum annum uelint.
Auri in ppli ro. ærario fuere Sexto Iulio Lutio Au/
relio consulibus pōdo septingenta uigentisex: argēti
uero nonaginta duo mill. & extra numerū tricenta &
septuagintaquinq; mill.
Item Sexto Lutio Iulio Aurelio consulibus hoc est
belli sotialis initio octingenta quadraginta septē pō/
do. Cæsar primo introitu in ciuili bello ex ærario p
tulit laterum aureorū trigentasex millia/& in nūmis
pondo tricenta. Asconius scribit Aerariū dici pro pri

data pecunia/Fiscum uero pro publica/quis nōnulli dicant ærarium pro repositorio pecuniæ pub. capiat: fiscus uero pro pecunia imperatoris.

Tarpeia Rupes foro ro. imminebat unde primo sontes præcipitabantur & damnati.

De Foris & Curiis.

Erant. p. in Vrbe Fora xvii. principalia. s. Forū Romanū. Foꝝ Cæsaris. Fo. Augusti. Neruæ. Traiani. Dioclitiani. Aenobarbi. & Salustii. Forum boarium. Pistorium Holitoriū. Galloꝝ. Rusticoꝝ. Suarium. Archemoniū. Piscariū & Cupedinis.

Forum romanū ab arcu sæueri & hortis Mariæ Gratiaꝝ ad radices Palatini usq ad ecclesiam sanctorum Cosmæ & Damiani tendebat ampliatū fuit a. C. Cæsare/postea uero ab Augusto impatoribus: qd' olim Cæsar totum intexit uelis: & Cato censorius sternendum muricibus censuerat: ut ita litigantes eiiceret: & in quo erant Tabernæ nouæ septem: qd' forum dictum fuit/& Foꝝ Latium/in quo stabat Domitiani collossus teste Papinio. Latialis Iuppiter in Albano monte colebatur: Dionysius lib. iiii. histor. auctor. Lactantius latialē Iouem a latinis coli solitum humano sanguine. Erat ibi præterea suggestum rostris nauium extructum. Liuius in octauo ait. Erant ergo rostra ad radices Palatini montis. Seruius uero dicit. Romanum Foꝝ est: ubi nunc rostra sunt. Erat & Sacratariū Senatus Theodosii tpe ubi lr̃æ incisæ demō

strãtũ in maiori capella ecclesiæ sanctæ Martinæ apud carcerem Tullianum uidelicet.
SALVIS Dominis nostris Honorio & Theodosio Victoriosiss. Principibus secretariũ amplissimi senatus. Quod uir illustris Flauianus istituerit & fatalis Ignis assumpsit Flauius Annius Eugharius Epifanius. V.C. Præf. Vrb. uice sacra I.V.D. reparauit & ad pristinam faciem reduxit.
In qua ecclesia tabulis marmoreis antiquæ celaturæ parietes undiq; exornati sunt.
Forum Cæsaris erat apud forꝶ Ro. statuis & pulcherrimis columnis decoratũ/de quo Ouidius.
Hæc sunt fora Cæsaris inquit.
Quod Forꝶ inter magnifica opa Vrbis enumerat Plinius/cum solum tantũ foro extruẽdo sextertiis mille ducentis Cæsar Dictator emerit/in quo loricatã sibi fieri statuam passus est.
Forum Augusti erat apud ecclesiaꝫ sanctoꝶ Cosmæ & Dam. uersus Turrim Comitum. Cæsar. n. Augustus ædificauit forꝶ cum æde Martis ultoris & in eo Castorem & Pollucem cum uictoria & Alex. magno & Imagine belli insignia opa Apellis posuit. Aulus uero Gellius dicit statuam Coruino Diuus Aug. in foro suo statuendam curauit: & in eius statuæ capite Corui simulachrũ rei & pugnæ ornamentũ. qđ forꝶ postea ab Hadriano instauratũ est.
Forum Traiani ab ipso Traiano extructum & dictũ

apud columnam eius Coclidem in quo posuit lapi-
dem marmoreum cum his lr̃is.
Talem Priuatis imperatorem esse oportere: quales si-
bi priuatos optat habere.
Forum Neruæ siue Transitoriũ: quod a Traiani ad
alia Fora transiebat̃ / apud palatiuʒ ipsius Neruæ: ut
adhuc cubitales lr̃æ dirutæ apud. x. ingentes colum-
nas marmoreas apparent.
IMP. NErua Cæs. Aug. Trib. potes. iii. Imp.
Helius spartianus dicit statuas lacosas uel pedes tres
nudas uel equestres diuis imp̃atoribus in foro diui
Neruæ: quod transitorium dr̃: locabat omnibus cũ
titulis & colũnis æreis / quæ gestoꝝ ordinẽ cõtinerẽt.
Forũ piscarium erat non longe ab ecclesia sancti Ge-
orgii coniunctum Foro boario / quis nonnullis pla-
ceat apud ecclesiam sancti Nicolai in carcere dictum
forum fuisse. Varro uero lib. i. secundum inquit Ty-
berim ad Ianũ est foꝝ piscarium. Erat ibi & forũ iu-
garium a uico iugario dicto ubi sacra iuga bobus ꝓ
in auguranda Vrbe posita sunt.
Forum boarium erat ubi nunc est ecclesia sancti Ge-
orgii in Velabro / in quo erat statua Herculis ab Euã-
dro antiquitus sacrata: quæ uocabatur triumphalis:
& usqʒ ad tp̃a imp̃atorum p triumphos uestiebat̃ ha-
bitu triumphali teste Plinio. Erat & Ianus geminus
a Numma Rege dicatus qui pacis belloqʒ argumẽto
colit̃ / in quo & bos æneus stabat. unĩ Oui. in fastis.

Hic ubi pars Vrbis de Boue nomen habet.
In monumentum/quod ibi ceptus est sacer sulcus a Romulo auctor é Cor. uel a boue Herculis : qui ob uictoriam contra Caccum bouem sacrificauit. Oui.
Immolat ex illis thaurum tibi Iuppiter unum.
non longe a quo stat arcus marmoreus cũ statuis/ac litteris uetustate consumptis. uidelicet
IMP. CAES. Lutio Septimio Seuero Pio Pertinaci Aug. Arabic. Adiabenic. Parth. Max. Fortissimo & Felicissimo Pon. max. Trib. pot. xii. Imp. xi. Cos. iii Pater Patriæ. Et
IMP. Cæs. M. Aurelio Antonino Pio. Felici. Aug. Trib. potest. vii. Cos. iii. P. P. Procos. Fortissimo Felicis s. Q. Principi. Et.
IVLIAE Aug. Matri. Aug. N. Et castro℞ & Senatus & Patriæ. Et Imp. Cæs. M. Aureli. Antonini Pii felicis. Aug.
Parthici. Max. Brittannici Maximi.
Argentari & negociantes Boarii huius loci : qui uehent deuoti numini eorum.
Forum Holitorium non longe erat ab æde Vestæ.
Forum Salustii erat in Quirinali post templum ubi fuit ecclesia. s. Sabinii apud ecclesiam. s. Susannæ.
Forum Suarium erat in loco ubi nũc est ecclesia scti Nicolaii in porcilibus/quod adhuc nomé retinet nõ longe ab ecclesia sctõ℞. xii. apostolo℞.
Erãt & alia fora ab his rebus cognominata, quæ illic uédebant.

CVRIAE duorꝝ generum erant. M. Varrone auc-tore. in quibus. S.P.Q.R. conueniebat: & ubi curabant sacerdotes res diuinas/ Senatus uero humanas: ut erat in curia hostilia/ quã Tulus seruius rex fecit ubi nunc est ecclesia sctõrꝝ Ioannis/ & Pauli: ut ipsa uestigia demonstrãt: Gellius & Varro scribũt Senatus consulta iure non potuisse nisi in loco per augures constituto quod templum appellaretur: non enĩ omnes ædes sacræ Templa. Curia in qua habebatur senatus templum erat habebat modo senatus in æde Apollinis mõ in concordiæ delubro sub dextra Curiæ Hostiliæ erat Gregostasis supra comitiũ ubi nationum legati subsisterẽt/ qui ad senatũ essent missi de quo loco meminit Cicero in epistola ad. Q. fratrem Erat & Senaculũ supra Gregostasim ubi ædes Concordiæ & Basilica opima/ in quo loco seniores consistebant. Nonnulli uolũt Gregostasim solũmodo in capitolino colle fuisse:

Erat & Senatulũ aureum nõ longe a Curtio lacu: de quo Valerius maximus meminit dicens.

Ante senatus assiduã stationem eo loci pagebat/ qui hodie senatulum appellatur.

Aliud senaculum seu senatulum/ ut in marmore antiquo apparet inciso: erat apud portam Capenam.

Erat deniq; senatulũ mulierꝝ mr̃onarꝝ in colle Quirinali ab Anto. pio Bassiani filio constructum.

Curia uetus erat inter ecclesiam. s. Petri ad uincula/ &

Lateranensem Basilicam:
Curia uero Pompeiana erat apud ipsius Theatrum in qua Cæsar interfectus fuit Idibus martias:qui periit.vi.& quinquagesimo ætatis anno.
Erat & curia calabra teste Pub.uic.ubi pontifex mior dies pronunciabat.
Erat & curia siue senatulum in cãpo martio circa ædẽ Bellonæ:ubi dabat̃ senatus legatis/quos in Vrbem admittere nolebant.
Erat etiam extra portam Capenam templum martis/ubi dabatur senatus legatis hostium/qui intra urbẽ non recipiebantur.

De Campo martio.

c Ampus Martius olim ager fuit Tarquinii Regis ultimi Romanoꝝ extra Vrbẽ eo tpe/ut Liuio placet/qui ait.Quicquid Capitoliũ & Tyberim Interfluit fuisse campum martium.Nam urbs prima ad Capitolium finiebatur:post expulsionẽ Tarquinii fuit consecratus ager Tarquinioꝝ deo Marti.unñ campus martius dictus fuit:in quo erant multa templa & ædificia & columnæ memorãdæ & porticus cũ infinitis statuis & obeliscis . Martius ꝑprie fuit ubi nunc ecclesia scti Laurentii in lucina in quo habebantur comitia ut dicam inferius.In loco uero ubi nunc est domus noua capellæ apostoloꝝ Philippi & Iacobi in ecclesia.s.Laur.in lucina fuit Basis nominatissima Vrbis:non longe a qua est obeliscus magnus se/

misepultus:ubi effossum fuit Horologium cum li-neis & gradibus deauratis in angulis uero.iiii.uenti ex opere musiuo sculpti uisebantur cum hac inscrip-tione cubitalibus litteris.

VT BOREAS SPIRAT.

Erat præterea Villa pub.ubi census habebatur a cen soribus : ubi nunc est Gimnasium publicum.

In dicto campo Martio habebãtur comitia.i.loca in quibus tribus ipse petebant suffragia de eligẽdis ma gistratibus non longe a monte citatorio. Vñ usq; ad Iustiniani tpa in creatione principũ acclamatũ est.

Felicior sit Augusto.ac Traiano melior.

Nonnulli rñdebant.Nec Hadriano deterior.

Erat & locus comitiũ in Fo.ro.inter turrim Palliariã & lacum Curtium:duobus in locis prædictis oẽs de ligebantur siue Dictatores/siue Consules & alii ma-gistratus.Eratq; triplex deligendi modus:de quibus perpulchre Aul.gel.scripsit lib.xvi. Septa uero loca erant in campo martio teste Seruio inclusa tabulatis/ in quibus Po.Ro.suffragia ferre consueuerat de qui bus Pli.& Martialis scribunt.Erat templum Ant.Pii non longe a columna eius Cloelide:ut cubitales lr̃æ in marmore effosso anno salutis.Mccccc. demonstra runt:ubi nunc uisuntur ingentes columnæ marmo-reæ:in quo loco noster Alexander Nero Florentin9 habitat.corrupte dr̃ lo Trullo ad imitationeʒ palatii constant.in ciuitate regia positi : ut patet in lectione

beati Leonis Papæ. Erat & Tringaria unde equi ad cursum mittebantur ad certamina currulia trigarum Triga.n.a tribus equis dicitur quadriga a.iiii.

Erat & Equiria ab equorũ cursu dicta:& adhuc retinet nomen ecclesia sanctæ Mariæ in Equiria : ut dixi in stationibus.Cassiodorus uero in epistola dicit solitos ab Augusti mausoleo sex portis dimitti iũctos currus/qui per Equiriam in Flamminium circum currerent. Erant in dicto campo multa loca pub.de quo campo Strabo nonnulla scribit lib.v.

Campus Exquilinus erat sub turri Mecennatis uersus septentrionem/ubi antiquitus comburebant̃ cadauera mortuorꝝ:qui locus ut nonnullis placet:erat sepulchrum peregrinorꝝ/quem Mecenas ab Augusto impetrauit ꝓpter fœtorem uicipis molestum.

Erãt præterea in Vrbe septẽ alii campi.s. Viminalis/Agrippinus/Codetanus/Octauius/Pecuarius/ Lannatarius/& Brunianus.

Extra Tyberim uero erat campus Vaticanus præter numerum.Erat & campus Iouis/in quo erat domus Piscennii nigri teste Spartiano/in qua simulachrum eius in trichoro cõstituit:quæ piscẽniani appellabat̃.

De Palatiis Imperatorꝝ.

PAlatium maius erat in monte Palatino/in quo multæ areæ cum biblioteca pulcherrima erant/ & templa & alia loca sumptuosa uariis picturis & statuis exornata.In parte palatii uersus Septentrionem

fuit locus Palladii: cui insignes extant ruinæ cũ mar/
moreis portis dirutis: quem locum nunc Palariã ꝑ
palladium corrupte appellant: in quo loco est ecclĩa
sanctæ Mariæ in pallaria cum sepulchro Io. pp. viii.
Forum tamen dictum est Palladium ob propinqui/
tatem templi ipsius Palladis. Martialis.
Limina post pacis palladiumq; forum.
C. Callicula Imp. teste Suetonio super templũ Diui
Aug. põte trãsmisso Palatiũ capitoliũq; coniunxit.
Palatiũ seu domus regia Neronis: quæ a ꝑdicto pa/
latio maiori Exquilias usq; tendebat: quam domum
primo transitoriã mox incendio absumptam restitu/
tamq; Auream nominauit de qua Plinius. Bis uidi/
mus inquit Vrbem totam cingi domibus principuʒ
Caii & Neronis: & huius quidẽ nequid deesset Au/
rea: nõnulli uolunt ex iunioribus ultra prædictã do
mum palatium Neronis in Ianniculo fuisse.
Pallatium Claudii erat pulcherrimũ & ampluʒ inter
Collosseum & ecclesiã sancti Petri ad uinc.
Palatium Traiani apud columnam eius erat perpul
chrum uariis marmoribus incrustatum: intus uero
picturis exornatum cum statuis.
Palatium Romuli erat apud ecclesiam sanctæ Mariæ
Nouæ absq; marmoribus & columniis cũ statua ei9:
Palatium antiquũ senatorũ erat apud ecclĩam sancti
Syxti multis colũnis & statuis exornatum.
Palatiũ Augusti erat inter ecclesiã. s. Felicis in pincis

& Augustam in quo marmora inuumera cum pulcherrimis columnis sita uisebantur.
Palatiũ Antonini Imp.apud columnã eius nõ lõge a templo Ant.multis marmoribus & propheticis lapidibus exornatum.
Palatium Antonini Caracallæ ꝓximum uiæ appiæ apud Thermas eius maximis erat subfultum columnis ac marmoribus multis in locis incrustatum.
Palatium Titi & Vespasiani apud Thermas titianas in quo loco hoc anno.Mdvi.Felix ro.ciuis in uinea sua Lacohontis statuam inuenit.
Palatium Neruæ apud forũ eius erat eseptis quadratisq lapidibus absq calce positis inter turrim comitũ & Militiæ adhuc dirutum/mirabile uisu/cernitur:in quo sunt ingentes columnæ marmoreæ inclusæ cũ ecclesia sancti Basilii.
Palatium Flauii Constantini apud Basilicam lateranensem:& lataranense hucusq appellatur a noie proprio Laterani patritii romani:auctoritas cuius fuit maxima in urbe hic dum esset consul iussu Neronis interfectus est.Aedes uero eius amplissimæ datæ fuere post multum tempus Constantino Imp.quas ampliauit ac postremo Siluestro pontifici maximo concessit & a Laterano prædicto lataranense palatium dictum est.apud quem locum lataranensis basilica cũ pulcherrimo baptisterio sita est/quæ nunc oĩa minãtur ruinam:Nisi tua Sanctitas manus porrexerit ad

uictrices:ut iaȝ fecit Martinus & Nicolaus Symacus & Innocentius & alii q̄ plures pontifices. O pr̄ beatissime:hæc est gloria sedis apostolicæ ne primaria toti us orbis & urbis Basilica penitus collabatur:cui quidem sanctitas tua in minoribus per multum temporis spacium archipresbiter digniss. fuit ut nunc in maioribus episcopus & pastor oīum:ut alter Franci. Seraphicus ecclesiam tuam militantem repara in terris:ut triumphantem repias in cœlis. Bonum & utile fuisset oparios fabricæ instituere & ꝓuentum quotidianum ordinare annexione alicuius Ecclesiæ / uel abbatiæ ꝓ repatione istius ad ꝑpetuam rei memoriā ne absente pontifice basilica p̄dicta penit9 corruat.

Palaciū Decii imp. non longe fuit ab ecclesia. s. Laurētii panis perne:ut adhuc ipsa uestigia denotant.

Palacium Lucinianū erat apud ecclesiam sanctæ Balbinæ:ut apparent uestigia.

Palatium Sosorriani ubi nunc est ecclesia scē Crucis Hierusalem uariis columnis exornatū.

Erant & alia palatia in Vrbe/quibus finem imponā.

De domibus & insulis.

d Omū a palatio exquilias usq; fecit Nero auct. Suet. quam primo transitoriam postremo Auream nominauit:in cui9 uestibulo stabat Collossus magnus:habebatq; porticum triū mill. passuū & stagnum circūseptum ædificiis ad Vrbiū speciem/uineta & arua cum pascuis & siluis uaria cū multitudine

omnis generis pecudũ ac ferarum in cæteris partibus cuncta auro illita distinctaq; geminis:cenationesq; laqueatæ ibidem erant perpulchræ cum tabulis eburneis uersatilibusq; fistulis/ut unguenta desuper spargerentur. Erant pterea ædificia rotunda depicta quæ diebus/ac noctibus continuis perpetuo uice mundi circũagerentur. Erant deniq; balnea cum hortulis/& aquis marinis cum albulis & alia q̃ plura miranda & incredibilia/ut scribit Cornelius tacitus in incendio Vrbis. Pli. uero ĩ Aureæ domus Nerõis solariis aues ex argẽto mirabili ope sculptas fuisse cõprobat.

Domus Corneliorũ familiæ erat sũptuosissimis ædificiis/ut ipsa uestigia demonstrant in uico qui adhuc Corneliorũ nomen retinet:a nõnullis imperitis uocãtur ipsæ ruinæ Corneliorũ Thermæ ob magnitudinẽ ædificiorũ apud equos marmoreos Fidiæ & Prax.

In colle Viminali erãt oĩum totius Vrbis speciosissimæ domus Marci Crassi oratoris &.Q. Catuli/qui cum. C. Mario fudit Cymbros:&. C. Aquilii equitis Ro. qui legem tulit Aquiliam:fundamenta quarum in uineis apud ecclesiã. s. Susannæ uisuntur.

Domus Balbini etiam nunc Romæ oñditur in Carinis magna & potens & ab eius familia hucusq; possessa dicit Spartianus.

Domus Cornelii in monte Cælio erat speciosissima/qui primus in Vrbe parietes totius prædictæ domus marmoreis crustis operiit. M. uero Lepidus Catuli

consulatu collega primus omnium limina ex numi/
dico marmore in domo posuit magna reprehensione
anno Vrbis.Dclxvi.

Domus Giordianorum erat perpulcra uia prænestina
quæ ducentas colũnas uno stilo habebat Hæl.Spar.
auctor non longe ab ecclesia.s.Eusebii. Leo Baptista
de Albertis Flor.lib.ix.scribit.Valerius Romæ cũ in
Exquiliis domum haberet altissimam inuidiæ uitan/
dæ causa diruit:& in plano ædificauit.Itaq; hanc fra/
gilitatem bona illa posteritas & pub.& priuatim secu
ta est/quo ad per bonos mores licuit. Postea uero au
cto imperio tantum in plerisq; omnibus creuit luxu
ries præterq̃ in Octauiano nam is quidem sumptuo
siore ædificatione grauabatur/quin & Villam quoq;
nimiũ profuse extructam diruit tantum in quã excre
uit luxuries in Vrbe:ut inter cæteros fuerint ex Gior
dianorum familia:qui domum struxerint uia prænesti
na columnis ducentis uno stilo & pari magnitudine
quarum quinquaginta Simiadas quinquaginta numi/
dicas quinq̃ginta Claudianas/qnquaginta Tisteas
fuisse memini me legisse.

Domus Iulii Cæsaris fuit prius in suburatesste Su e.
q scribit hitauit prius Iulius cæsar ĩ subura/modicis
ædibus post aũt pontificatum maximum in sacra uia
domo pub.quam postea Octauianus Aug.sumptu/
ose nimis a Liuia ornatã a solo dirui fecit:in cuius area
porticus Liuia fuit structa.Ouid.lib.vi.Fast.
Disce tñ ueniẽs ætas:ubi Liuia nũc est:

Porticus: immensæ tecta fuisse domus.
Ibi postea teste Plinio suã pacẽ ædificauit Vespasianꝰ
Domus Catilinæ ubi erat locus qui Vellia dicebať
in pte Palatini montis/quæ uidet forũ Ro. qđ ibi an
tiqtus pastores uellebãt lanã ex ouibus añ usũ tõdẽdi
Domus Ciceronis iuxta forum non longe a templo
Iouis Statoris.
Domum Vergilii poetæ in Exquiliis iuxta hortos
Mecennatis.
Domus Ouidii erat prope Velabrum sub templo di
uæ Mariæ de Consolatione.
Domus Pomponii Attici: erat in Valle Quirinali:
ubi nunc est ecclesia.s.Vitalis in quo loco Romulus
apparuit ante lucẽ & nunq̃ postea uisus est.
Domus Martialis erat inter collem Viminalem & col
lem Hortuloꝝ: ubi nunc est Vinea notissima/q̃ ap
pellatur Pyla Tyburtina. Martialis.
Ped Tyburtine sum proximus accola pyle.
Qua uidet antiquũ rustica flora Iouem.
Domus Coruina ubi hodie corrupte dicitur macel
lum Coruorum.
Alexander Seuerus teste Spar.fecit domos pulcherri
mas.easdéq; amicis suis: maxĩe integris uiris dõauit.
Erant & aliæ multæ domus in Vrbe numero.M.ccc.
xcvi.q̃uis nonnullis placeat.M.dccxcvii.
Insulæ uero.i.paruæ domus erant numero quattuor
millia ducentum.ii. Quamuis nonnullis placeat

fuisse quattuor mil.dcii.

De Nympheis & horreis & aliis rebus.

n Ymphea in Vrbe.xi.fuisse reperio. Erant enim loca principũ amœna aquis inductis:ut Nympheum Iouis & Nympheũ diui Alexandri in regiõe v.positum.Spartianus dicit.

Opera Giordiani Romæ nulla extant præter quædã Nymphea & balnea:sed & balinæ priuatis hominib9 fuerunt/& ab eo in usum priuatum exornatæ sunt. Erant & alia Nymphea siue Nymphia ut in regiõib9. Erant & mutatoria/ut mutatorium Cæsaris quæ erãt priuatæ domus magnorũ ad seccessum & delitias uariis picturis & marmoribus exornata. Non soluz in Vrbe & ipsa Italia extruebãt ædificia imperatoris ro. sed in ultimis finibus.Leo.n. Baptista noster floren. de Albertis scribit lib.x.de re ædificatoria.Murũ per Brittaniã Cæsares ĩter quos Hadrianus millia.lxxx. duxit/quo barbaros a Romanorũ agro separet. Antonius etiam pius eandem per insulam murum astruxit cespiceum.Seuerus post hunc transuersam per insulam utrinq; ad fines Oceani perduxit ualluz millia passuum.c.& duo &.xx.

Post Auentinum monte uersus meridiem supra Tyberim est planities magna ubi erant.clx.Horea pub. pub.maxime capacitatis/in quibus frumẽtũ po.Ro. seruabatur. Tñ in Vrbe dicunt fuisse horrea.ccxci. ultra prædicta:ut in regionibus Alexander.n. Seue

rus Horrea in omnibus regionibus/teſte Spar.pu/ blica fecit:ad quæ conferent bona hii/qui priuatas cuſtodias non haberent.Erant in Vrbe officinæ pi/ ſtoriæ numero.ccxliiii.

Apud eccleſiam.s.Suſannæ in Thermis erat Vicus Mamurii:de quo beatus Ambroſius mentionem fa cit cũ eccleſia.s.Suſannæ a Mamurio fabro peritiſſi/ mo dicto/qui.xi.ancilia fabrefecit/in quo loco poſi/ ta erat ſtatua ipſius a po.Ro.& adhuc nomen retinet Mamurii.

Erat & uicus Sandaliarius in regione.iiii. ut apparet in marmore quadrato in domo Roſcia cum ſtatuis/ & ſignis undiq; inciſo in parte anteriori tres ſtatuæ cũ gallo uiſunt cũ hac inſcriptione in parte ſupiori.

IMP. CAESARE Auguſto. KIII.M. Plautio Siluano Cos.

Sub pedibus ipſarũ erant minores litteræ/uidelicet.

Doppius.Ↄ.L.Iaſo.D. Lucilius. D.L. Saluius.L. Brunius.Ↄ.L.princeps.L.Furius.L.L.Saluius.

MAG. VICI SANDALIARII.

Vicus Iugarius in Fo.ro.Liuius ſaxum inquit ingẽs ex Capitolio in Vicum Iugarium procedit & mul/ tos oppreſſit.

Vicus Thuſcus apud eccleſiam.s.Geor. in Velabro Tybulus.

At qua Velabri regio patet:ire ſolebat/
Exiguus pulſa per uada linter aqua.

Propertius uero de uico Thuſco ait.

A t tu Roma meis tribuiſti premia Thuſcis

V nde uicus hodie nomina thuſcus habet.

De quo ait Varro poſt mortem Celii thuſci/qui nõ ſuſpitione carebant uiſi ſunt in cõuallẽ deſcendere & ab eis dicitur Vicus thuſcus ubi eſt & templum Vertunii/qui eſt princeps ds æthruriæ. Celianis uero q ſuſpitione carebant datus eſt Celiolus cõiunctus Celio q̃uis aliter ſentiat Dioniſius alicarnaſſeus Ioãnes uero annius ſcribit. Et ideo recte Fabius dicit principium Vici Thuſci incipe ſub celiolo uerſus Auentinũ & terminari/ad radices capitolii.

Ab Annio Viterb. lib. ii. Q. Fab. ſatis dictum ẽ de Vico thuſco & foro boario. dicit. n. in hac boaria maxima portione uici Thuſci erant opulentiores & ditiores/atq; nobiliores Roman. ubi & frequentiores arcus triumphales & monumenta impatorum uidemus. alios uicos ne ſim prolixior obmittaꝫ. Erant. n. numero. cxxviii. Vico magiſtri uero. dclxxiiii.

Aediculæ numero. cccxxxix.

Curatores uiaꝝ. xxix. Denunciatores. xxviii.

Lupanaria. cccclι.

Vexilla cõmunia duo. i. Roſeum pro pedibus cũ litteris. S.P.Q.R. Ceruleum uero pro equitibus. Nam color cæruleus eſt maris a cuius deo Neptũno equũ conſtat inuentum fuiſſe. Romani habebãt Aqlam unde Aquiliferi dicuntur ſigniferi in Ro. mili/

tia ab Aquila quam Ro.legiõibus.C.Marius in.ii. consulatu suo proprie dicauit.Habuerunt præter aqlam Ro.quattuor alia signa uidelicet.Lupos. Minothauros.Equos & Apros:quæ singulos ordines añibant ut inquit Pli.lib.x.Et in arcubus triumfalibus uisuntur sculptæ in marmoribus.

Cohortes ꝑtoriæ.x.Vrbanæ.iiii.Virgiliũ uero.vi. Erant castra peregrina & Misenatium. Tabelliorum Salgamarioꝝ.Lectigalioꝝ.Victimariorum.Saligaliorum & equituꝫ singuloꝝ.Milites prætoriani erãt extra Vrbem/ut ingentes ruinæ demonstrant apud locum qui uulgo dicitur caput Bouis ubi est sepulchrũ mirandũ in quo uisunt incisæ ĩfrascriptæ lræ. CECILIAE.Q.Cretici.F.Metellæ.Crassi:non lõge a prædicto loco fiebant ludi Olympiaci.

Erãt in Vrbe mensæ Holitoriæ siue Holeariæ numero uiginti mil.ccc.Pub.Victor dicit.xxiiii.mill.mẽdosum codicem legisse credo:ut dicere uelit duo millia quattuor centũ.ut apparet in regionibus.

De Tribubus & regionibus Vrbis.

t Ribus in Vrbe fuerunt.xxvii.postea.xxx. postremo uero.xxxv.ut apparet in lapide marmoreo in ædibus Francisci de Porcariis ro.cum hac inscriptione.

IMP.Cæsari Diui Neruæ.F.Neruæ Traiano Aug. Germanico.Dacico. Pontifici max. Tribunit. Pot. vi.Imp.iiii.Cos.V.P.P.Tribus.xxxv.Quod libe/

ralitate optimi Principis cõmoda earum etiam loco/rum adiectione amplificata sint.
Nomina quarum a nonnullis uariantur:tñ ut omit tã auctoritate Ennii & Liuii &.M.Varronis atq; To lunnii Tragediarũ Thuscarũ scriptoris breuitatis cã nomina ipsarum Tribuũ scribam:quæ sunt hæc.
Taciensis a Tatio luceris a lucumone q̃uis Suburta na a nonnullis dicatur.Rũnensis siue ranensis a Ro mulo nõnulli romuliam dicunt. Sed liui9 & Varro lib.i.dicunt suam tamen nõ a se uoluit dici romuleã sed rhumnensez quarta uocabat͂.Exquilina.Capito lina. Quirinalis & Collina. Celiana. Anentina a septem primis collibus dictæ.Seruius lib.iiii.scribit Tullus diuisit Vrbem in quattuor partes:Palatinã: Baboranam:Collatinam:Exquilinam per Suburba nam & Collinam.liuius uero ab Vrbe condita dicit Additæ sunt ex nouis ciuibus tribus.iiii.Sabatina: Tromentina:Arniensis & Stellatina.
Sabatina a sabatia regione æthruriæ dicitur:ubi saba tius locus nunc uulgo anguillare dicitur:a quo loco Hieronymus spiñ.physicus noster uir doctiss.origi nem traxit:de quo loco Strabo lib.v. & sillius libro octauo scripsere. Trometina a Trometino : ut ait ait Fabius & Tolũnius.Trometes uero Campus uo catur teste Festo.Arniensis ab Arno Fluuio Io.An. scribit:hii sunt Fluuentini præfluenti Arno apposi/ti ut exponit Plinius nunc Florentini cum quibus

intelliguntur Phesulani. Stellatina a fluuio uicino Pistoriensibus & pratensibus in thusia ut placet Io. Viterb. quis sint & populi Stellatini in campania. S3 Fab. pictor de thusis loqt. Erat regio Metina & Scapeia siue Scapia: de quibus Liuius lib. viii. ait. Eodē anno cēsus actus nouiq; ciues censi tribus ,ppter eos additæ Metia & Scaptia Censores addiderunt. Qu. philo. Sp. posthumius. Erat & Velima & Fabia de quibus Oratius.

Valet hic Fabia: ualet ille Velina.

Aliarum uero nomina hæc sunt uidelicet.

Lemonia. Pōtia. Crustumen a. Papiria. Pollia. Publitia. Tyberina. Vfentina. Pontina. Faleria siue Galeria. Veturia. Cornelia. Mētina. Anthesia. Volicinia. Faucia & Pupina siue pupillia.

Antiquitus Roma erat diuisa in quattuor partes a Tull. rege ro. prius. n. a Romulo in tris teste Ennio/ quas tribus appellauit/ singularumq; Tribuū duces tribunos nominauit: & tribus p̄dictas diuisit in partes. xxx. curiasq; dixit. Vnde leges curiatæ/ & curiaꝝ præfectos Curiones appellauit: unde postea Numa Pompilius. iiii. sacrauit uirgines Vestales. s. Geganiam/ Beroniam/ Camillam & Tarpeiam. Plutarcus auctor. Postea uero diuisa fuit in sex partes principales: unde Seruius Tull. addidit duas Virgines prædictis Vestalibus. Prima Vestalium appellabat maxima sicut & nos dicimus de monialib9 Abbatis/

ſam/unde Populus Ro.pro ſua quaq; parte ha beret miniſtram ſacroꝝ:qui numerus ſenarius per longũ tempus ſeruatus eſt. Poſtremo uero fuit diuiſa in re gionibus quattuordecim teſte Pli. lib.iii.quaꝝ ſin/ gulæ compita ſupra.cc.& uicos innumeros teſte Ma crobio cõtinebãt. Vñ compitalitii ludi a uiis compi/ torum.Suetonius uero dicit.Seculares & compitali/ tios ſuper calibus currere imberbes. Noſtro uero tẽ/ pore Regiones corrupte riones appellantur cum Ve xillis & inſignibus Populi Ro.In antiquo marmo/ re in porticu ædium conſeruatoꝝ Vrbis poſito non longe a porta palatii Senatoris regionum.xiiii.noĩa & Vicoꝝ litteris uetuſtate deletis adhuc ſtare uiſunt cum inſcriptione huiuſmodi.

IMP.Cæs. Diui Traiani Parthici.F. Diui Neruæ Nepoti Traiano Hadriano Aug. Pont.max. Trib. pot.xx.Imp.ii.Cos.iii.P.P.Magiſtri uicoꝝ Vrbis regionum.xiiii.

Prima Regio.

r Egio prima Capena dicitur:quæ continet areã Apollinis.Spei.Gallii ſeu Thallii.Carſucæ ſi ue Carſuræ erat & Area Pinaria.Erant & Vici multi/ ut pulueraríus & Camenarũ. Druſiani.Sulpitii ulte rioris & alterius Sulpitii citerioris. Fortunæ obſeq̃n tis.Honoris & uirtutis.Fabritii & trium ararum om nes numero.ix.

Erat præterea ædes Martis. Mineruæ.Tempeſtatis/

& Camenarę. Lacus promethei & Vipsani & Almo fluuius. Mutatorium Cæsaris.
Arcus tris Drusii & Veri Parthici atq; Traiani principum: erant & Thermæ Cōmodianæ & Seuerianæ & balnea Torq̄ti. Mamertini. Abascantiani. Vectii. Bolani. seu Volani. Aediculæ. x. Vico magistri. xxxvi. uel. xlix. Curatores duo. Denunciatores duo. Domus numero. cxx. Insulæ duo mil. ccl. uel. iiii. mill. ccl. Horrea. xiii. uel. xvi. Pistrina. xv. Balnea priuata. lxxxiiii. Lacus uero. lxxxii. Regio ipsa continet ped. xxii. mil. ccxxvi.

Secunda Regio.

r Egio secunda Cælimontana dicitur: quæ continet templum Claudii. macellum magnum lupanarias/ seu lupanaria. Aratrum Ciclopis. Campum Martialem. Castra peregrina. Caput Aphricæ/ seu Aphretæ. Arborem sanctā. Regiam Tulli Hostilii/ & Templum quod in curiam redegit patribus minorum gētium. Domum Vectilianam & Philippi. Māsiones albanas. Micam auream. Armentarium. Spolium Samarium. Ludum matutinum & gallicum cohortes quinq; uigilum. Erant præterea uici septem. Aediculæ. viii. Vico magistri. xxviii. Curatores. ii. Denunciatores duo. Domos. cxxxiii. siue. clx. Insulæ mil. dc. seu tria mil. Horrea. xxiii. Pistrina. xv. Balnea. xx. Lacus uero. lxv. Regio ipsa continet in ambitu ped. M. cc.

Tertia regio.

r Egio .iii. ISIS ET SERAPIS MONETA dicitur quæ continet Ludum magnum & Dacicum/Amphiteatrum/Domum Bruti/Samiũ/Coragium/præturam præsentissimam/Thermas Titianas/Traianas/& Philippi Aug. Lacũ pastoris/Scolam Quæstorũ/& Capulatorum/Porticũ Liuiæ/Castra Misenatium & Suburam. In qua regione erant Vici.x. Aediculæ totidem Vico magistri.xxiiii. Curatores.ii. Denunciatores.ii. Domus.clx. Insulæ.ii. mil.dcclvii. Horrea.xviii. Pistrina.xvi. Balnea. lxxx: Lacus uero.lvi. Regio ipsa in ambitu continet ped. xiii.mil.cccl.

Quarta Regio.

r Egio Quarta Templum pacis dicitur/quæ cõtinet Templum ipsius Pacis & Remi/Veneris P. Faustinæ & Telluris. Basilicã Constantini & Pauli Aemilii/Forum transitorium/Sacriportum/Balneum Dapnidis/Porticum Asidatam/Aream Vulcani Buccinam auream Apollinem. Vicum Sandalariuʒ/Horrea Cartarea seu Testaria. Collossum magnum radiatum/Sororium Tigillum/Metam sudantem/Carinas/Domum Pompei & Ciceronis. Viã sanctã: In qua regione erãt Vici.viii. Aediculæ.ix. Vico magistri.xl. Curatores.ii. Denunciatores.ii. Domus cxxxviii. siue.clx. Insulæ. mil.dlvii. siue mil.dccclii. Horrea.xviii. Pistrina.xv. Balnea.lxxv. Lacus uero lxxxviii. Regio ipsa in ambitu cont.ped.xxiii.mil.

Quinta Regio.

r Egio Quinta Exquilina dicitur/quæ continet Nympheum Alexandri.macellum Liuiani.Lacum Promethei.Cohortes septem Vigilum.Aedem Veneris Aericinæ.Hortos Plantianos & mecennatianos.Regiam Serui tull.Herculem sullanuȝ.Amphitheatrum castrense.Campum Exquilinum & Viminalem sub aggere.Lucum Exquilinum & Perelinuȝ atq; Fugutalem.Templum Iunonis Lucinæ.Domū Aquilii &.Q .Catuli.&.M.crassi.Aram Iouis Viminei.mineruam medicam.Isidem Paraticiam Lauacrum Agrippinæ & Thermas olympiadis.In qua regione erant Vici.xv.Aediculæ totidem.Vico magistri.xlviii.siue.lx:Cur.ii.Denun.ii.Dom.clxxx.Insulæ mil.dlvii.seu.iii.mil.dcccl.Horrea.xxiii. Pistrina.xv.Balnea.lxxv.Lacus uero.lxxii.

Regio ipsa cont.ped.xxv.mil.Dcccc.

Sexta Regio.

r Egio.vi.Altasemita dicitur:quæ continet templū Salutis:Quirini:Serapis:Apollinis:Clatræ & Flore.Vicum mamurii & Bellonæ:Circum/& Floralia:Capitolium Vetus/Diuum Fidium in colle:Forum salustianum:Fortunam pub. in colle:statuam plumbeam mamurii:domum atticam:malum punicum:templum & domum gentis Flauiæ:hortos salustianos:senaculum mulierū:thermas diocletianas & constantianas:Decem tabernas:balnea pau

li:gallinas albas:aream callidii:& cohortes.iii. Vig. in qua regione erant Vici.xii.siue.xvii.ædiculæ.xvi Vico magistri.xlviii.cur.ii. Den.ii. dom.cxlvi.seu clxix.Insulæ.iii.mil.ccciii.siue.iii.mil. dv. Horrea. xviii.pistrina.xv.Balnea.lxxv.lacus.lxxvi.
Regio ipsa cont.ped.xv.mil.dc.

Septima regio.

r Egio septima Via lata dicitur:quæ continet la cum Ganimedis cohortes septem primorũ Vi gilum arcum nouum nympheum iouis ædiculam caprariam campum agrippæ templum solis templuꝫ nouum spei fortunæ & Quirini sacellum genii San gi casta gipsiana siue gentiana porticum constantini equi ænei Tiridatis forum suarium & archemoriuꝫ hortos largianos pyla tyburtina ad mansuetos & la pidem ptusum:in qua regione erant uici.x.siue. xv. ædiculæ.xv. Vico mr̃i.xlviii.cur.ii.den.ii.dom.cxx. Insulæ.iii.mil.ccclxxxv.horrea.xxv. Pristina. xviii. balnea.lxxv.Lacus uero.lxxvi.Regio ipsa cont.ped. xii.mil.dcc.

Octaua regio

r Egio octaua Forum romanum dicitur: quæ cõtinet rostra comitium:ædem uictoriæ Tem plum Iulii cæsaris:ædem Opis & Saturni in Vico iu gario:templum Castoꝝ ad lacum Iuturnæ:templuꝫ cõcordiæ & Iani romuli Vestæ carmentæ Titi & Ve spa.deum pænatium/& Iouis optimi max.& templũ uetus mineruæ & delubrum mineruæ:ædem Iouis

tonantis:ædiculam iuuentæ:ſacellum pudicitiæ pa/
tritiæ:ædem Herculis uictoris in Foro boario:ædeȝ
Matutæ:ædem Vortũnii in uico thuſco:Ficum Ru/
minalem ſiue romularem:& lupercal uirgis:colũnaȝ
cum ſtatua.M.Ludii gregoſtaſim:ſenaculum aureũ
equum conſtantini:milliarium aureum:pila oratia:
Equum æneum domitiani:atrium Mineruæ:luduȝ
Aemilium:porticum Iuliam:locum mercatoꝝ:regiã
Nummæ:Forum cæſaris:Stationes municipiorum/
Forum Auguſti cum æde martis ultoris:Forum tra
iani cum columna eius coclide & equo eius aeneo:
Vmbilicum Romæ:Lacum curtium:baſilicam argẽ
tariam:Baſilicam Pauli cum frigiis columnis:Apoli
nem triginta cubitorum:capitolium:portam carmen
talem:curiam calabram aſylum:ſignum Iouis impe/
ratoris:Horrea germanica & agrippina:aquam cernẽ
tem ſcauros:Forum boarium & piſcarium:uicum li
gurum & iugarium & unguentarium carcerem Tul
lianum porticum margaritariam helephantum her/
barium & antrum cachi : in qua regione erant Vici
xxxv.ædiculæ totidem uico magiſtri.xlviii. Cur.ii.
den.ii.domus.cxlv.Inſulæ duo mil.cc.lxxxviii.ſiue
iii.mil. dccclxxx.Horrea.xxv. Piſtria.xx.balnea. lx
vi.lacus uero.cxx.Regio cont.ped.xx.mil.dccclxii

Nona regio

r Egio nona Circus flaminius dicitur:quæ con
tinet Theatrũ balbi cum cripta eius Theatrum

Pompeii & Marcelli/Thermas alexandrinas Hadria nas & Agrippinas porticum chorinthiam Gn.Octa uii & Philippi & argonautharum/Templum Bruti Callaici/Templum diui Ant.cum columna eius co clide/templum boniuentus/ædem Bellonæ & Iutur næ ad aquam Virgineam/ædem Vulcani in circo flã mi.ædem antiquam Apoll.cum lauacro & ædẽ ma/ gni Herculis custodis circi prædicti stabula.iiii. Fa/ ctionum/Mimitiam uetus & Mimitiam frumentari am/Iouem Pompeianum delubrum/Gn.Domitii/ Campum martis/Villam publicam/septa Trigaria/ Equiriam/Hortos lucullanos/Fontem Scipionis/se pulchrum Augustorum:Ciconias nixas/Pantheon Basilicam Macidii & Martiani/Insulam phelidii mi/ neruium meleagricum serapeum Iseum & mineruaꝫ calchidicam & carcerem Claudii.x.uir/In qua regio ne fuerunt Vici triginta quinqꝫ/ædiculæ triginta Vi co magistri quadraginta octo Cur.iii Den. Domus cxl.Insulæ.ii.mil.cclxxxviii.siue.iii.mil.ccclxxxviii. Horrea uiginti quattuor/Pistrina.xx.Balnea.lxiiii. Lacus uero octuaginta:Regio ipsa cont.ped.trigita mil.D.

Decima Regio

r Egio decima Palatium dicitur/quæ cõtinet ca/ sam romuli prata Bacchi Aram febris & Aram palatinam Vicum padi & fortunæ respicientis salu/ tis Apollinis & curtarũ ædem Iouis statoris & mr̃is deum & Iouis uictoris & dii Iouis & ædẽ apollinis:

ubi Lychni pendebant inſtar arboris mala ferentis.
Templum fidei. Domum cæioniorum. Suelia. Cæ-
nationem Iouis. Aedem deæ uiriplacæ in palatio &
Rãnuſiæ & Bibliotecam. Pentaphilon Iouis arbitra
toris. Domum Auguſtanam & Tyberianaꝫ. Diony
ſii. Q. Catuli & Ciceronis. Mammeam auguratorĩ
um. Sedem imperii Romani. Vellia. Curiam ueter.
Fortunam reſpicientem. Septironium Seueri. Victo
riam germanitianam. & lupercal. In qua regione erãt
Vici. xx. ædiculæ totidem. Vico magiſtri. xxiiii. ſiue
xlviii. Cur. ii. Den. ii. Domus. lxxxix. Inſulæ. ii. mil.
dccxlii. Horrea. xlviii. Piſtrina. xx. Balnea. xxxvi. ſeu
lxvi. Lacus uero. lxxxviii. Regio ipſa cont. ped. xii.
mill. Dc.

Vndecima regio.

r Egio undecima Circus maximus dicitur/ quæ
cõtinet circum maximum Templum Solis &
Lunæ. Mercurii & Caſtoris. Aedem Ditis patris &
Cereris. Veneris. Portunni. Pompei. Mutiæ. Aedem
Conſii ſubterraneam. Pietatis in Foro olitorio. & Iu
nonis matutæ. Aram maximam. Portaꝫ Trigeminã
Salinas Apollinem celiſpicientem Herculem oliuari
um. Obeliſcos duos. Forum olitoriũ & Velabrũ ma
ius. In qua regione erãt Vici. viii. ſeu. xix. Aediculæ
totidem. Vico magiſtri. xxxii. Cur. ii. Den. ii. Dom.
cxiii. Inſulæ. mil. Dc. ſiue. ii. mil. dcl. Horrea. xvi. Pi-
ſtrina totideꝫ. Balnea. xv. lacus uero. lx. ſeu. lxxxviii.
Regio ipſa cont. ped. xi. mil. D.

Duodecima regio.

r Egio duodecima Piscina publica dicitur: quæ continet Vicũ almæ Veneris & piscinæ pub. & Dianæ. Ceios. Triarii. Aquæ salientis. & Laci te/cti. Vicum Fortunæ mammosæ. Colopeti pastoris. Portæ Rudusculáæ. Victoris. & portæ Neuiæ. Hortos asinianos. Aream Radicariã. Caput uiæ Nouæ Fortunam Mammosam. Isydem Anthenodoriam. Aedem bonæ deæ Subsaxanæ Signum Delphyni. Thermas Antonianas. Septem domos Parthorum. Campum Lãnatarium. Domum Chilonis & Cornifici. Cohortes tres uigilum. & priuata Hadriani. In q̃ Regione erant Vici. xii. seu. xvii. Aediculæ totidem. Vico magri. xlviii. Cur. ii. Den. ii. Dom. cxxiii i. seu clxii. Insulæ. ii. mil. ccccIxxxvi.. Horrea. xx. Pistrina totidem. Balnea. xliiii. Lacus uero. lxxx. Regio ipsa cont. ped. xii. mil.

Decima tertia Regio.

r Egio decima tertia Auentinus dicitur: que continet Armilustrum Templum Lunæ & Dianæ libertatis & Iunonis Reginæ. Aedem bonæ Deæ in Auentino & atrium libertatis. Forum Pistoriũ Scholam Cassii. Porticum Fabariam. Scalas Gemonias. Thermas Varianas & Decianas. Priuata Traiani. dolacrum seu Doliolum. Mappã aureã. & Aureã Platonis. & Horrea Anicentiana. Vicum Frumentarium/ & trium uiarum. Vicum Fidii & Valerii. Cæseti laci

miliarii. Capitis canteri. Trium alitum. Vicum no/uum & Armiluſtrii & Columnæ ligneæ. Fortunæ Dubiæ. Loreti maioris & Loreti minoris. Vicum mũditiei & Materiariũ. In qua regione erant Vici. xlviii. Cur. ii. & Denũ. ii. Dom. c. iiii. ſeu. clxii. Inſulæ. duo mil. cccc. lxxxviii. Piſtrina. xx. Horrea. xxvi. Balnea. lxiiii. Lacus uero. viii. Regio ipa cõt. Ped. xvi. mil. cc.

Decima quarta Regio.

r Egio decima quarta & ultima Trãſtyberina di/citur: quæ continet Ianniculum: Hortos Neronianos & Domitii & Gethæ. Naumachiam Neronis Vaticanum Gaianium. Inſulam Iouis & Aeſculapii. Aedem Fauni. Balneum Ampelidis. Sacellum Ma/mæ. Balneum ſiue Balineum Priſcillianæ. Statuam Valerianam & Siccianam. Sepulchrum Nũmæ. Caput Gorgonis. Cohortes. vii. uig. Templum Fortis Fortunæ. Ianum Septimianum & Aream ſeptimia/nam. Herculem cubantem. Campum codetanum/& Brutanum. Caſtra lecticariorum. Vicum cenſorium Gemini/Longiaquilæ/Roſtrati/Quadrati/Siccinianæ/Raciliani maioris & racil. minoris. Vicum Ianuclenſem/& Larum Ruralium. Bruttanum/ Valeria/num. Salutarem Pauli. Ploti. Saufei. Sergii & laci reſtituti Semipub. Patratilli. Viberini & ſex lucei/qui omnes uici in dicta regione ſunt numero. xxii. q̃uis nõnulli. lxxxix. fuiſſe dicant. Aediculæ totidem. Vi/co magr̃i. xlviii. ſiue. lxxxviii. Cur. duo. Denun. ii.

Dom.cl.Inſulæ.iiii.mil.ccccv. Horrea.xxii.Priſtina totidem.Balnea.lxxxvi.Lacus nero.clxxx. Regio ipſa in ambitu continet ped.xxxiiii.mil.cccclxxxvi.
Hæc de ipſis regionibus in ſuperficie dixiſſe ſat eſt. Alias uero domino concedente prædictas. xiiii.regiones in libros.xiiii.exponam publicatis prius opuſculis duodecim diuerſarum rerum circa honoré dei & ſalutem animarum:ut eſt illud de cõfeſſione & aliud de oratione & uirtutibus/nunc uero primo libello finem imponam.

De Sacerdotibus & magiſtratibus.

r Omani habebant in Vrbe Pontificem maximum ſuper omnes pontifices & Sacerdotes ut noſtro tempore Chriſtiani habent Papaꝫ ſummum põtificem ſuper omnes epos & ſacerdotes.Erat.n.in maxima auctoritate & dignitate/in cuius manibus erant omnia ſacra cum libris ritualibus & lintheis atqꝫ elephantinis/quam dignitatem maiori cum poteſtate ac ſumma reuerentia ueræ fidei tua Sanctitas adepta eſt : ut merito & numero ppl's Chriſtianus augeatur/ac in bonis operibus cõfirmetur. Primus.n.Pontifex fuit Martius martii.F.a Nũma Rege inſtitutus.
Erant & Flammines ſacerdotes a Numma Pompil. inſtituti/qui geſtabant in capite lanæ filamen.
Erant.n.ſacerdotes Martis & Quirini.Primus eoruꝫ

uocabatur Flamen dialis:qui aliis ſuperior erat / atq̧ ſolus Ioui miniſtrabat.Dialis autem a potu dyos q̄d eſt Iouis.Salii uero erāt.xii.ſacerdotes Marti deo di cati/qui per Vrbem cum ancillibus ſaltabant.
Fecialis & pater patratus erant ſacerdotes/qui cū ho/ ſtibus belli tpe bellum indicebant inferiēdo fœdere.
Erant & Augures/qui captabant auguria uelato capi te lituum dextra tenentes.
Erant & ſodales Titii ſacerdotes extra Vrbem habitā tes in̄ Tuguriis ſeruantes auguria.
Erant & epulones pontifices ueteres/ut ludoꝝ epul. ſacrificium facerent.Septem uiratus epulonum dice batur:ut apparet in pyramide apud portā ſancti Pau li mœnibus coniuncta:in quo adhuc litteræ inciſæ uiſuntur de.C.Ceſtio.vii.uir.epulon um : ut dicam inferius in Methis.
Erant præterea Virgines Veſtales a Romulo ordina tæ poſtea uero(ut ſuperius dixi)deæ Veſtæ a Nūma inſtitutæ/quæ perpetuū ignem conſeruare deberēt.
Reges Romanoꝝ ſeptem fuere:e quibus Romulus fuit primus/& a regendo dicitur:ſpacium uero tpis a defuncto Rege uſq̧ ad creationem ſequentis interre gnum dicebatur:ut nos dicimus interpontificium a defuncto pontifice ad creationé uſq̧ ſequētis pont.
Erant Senatores/qui primum a Romulo fuerūt in/ ſtituti patres centum:poſtea uero teſte Gelio/Mille fuere a nobilitate generis/uel a ſeni li ætate aut a ſapiē

tia:postremo uero patres Cóscripti appellati sunt.
Quæstores semper duo fuerūt regum tpe:ut inquit Iunius lib.vii.ab inquirendo dicti.& habebant cu/ram ærarii.Erant & Q uæstores urbani & ꝓuiciales.
Consules duo ab Vrbe condita anno.cc.xliiii.
Primi.n.fuerunt.L.Iunius Brutus.&.L. Tarquini9 Collatinus/quibus datum erat a populo Ro.xii.fa/scibus uti totidemq; Lictoribus cū securibus ꝑ annū & primus uocabatur maior qui talia īsignia tenebat.
Proconsules uero habebant sex lictores & potestatē solūmodo in prouinciis:functi.n.magistratu Con/sulatus fiebant proconsules.In ædibus dñi Petri de scā cruce apud plateam iudeoꝵ in lapide marmoreo adhuc uisuntur insignia sex cum his litteris.
FASCES ET SECVRES CONSVLARES.
Vt depictas ostendam in epythaphi.opusculo. Ioā. Annius Viterb.ait.Et ut recte noster Christophor9 Landi.florentinus eruditissime posuit super Oratii Odam illam. Quem uirum aut heroa. Fasces erant fasciculi uirgarū in quibus singulis singulæ secures inclusæ erant. Eas duodecim primas Ianus dedit in Olympo æthruriæ ad continentes recentes colonias in aureo officio & ad terrendos & flagellandos ma/los ut hic noster Fabius pictor in princi. insinuauit.
Romulus postea teste Liuio ab æthruscis populis fa/sces.xii.cum lictoribus assumpsit qui numerus con/formis erat duodecim auibus augurii.Erant aūt.xii.

fasces teste Annio Viterb. ut omnes concedunt cuiꝰ princeps dicebatur æthrusca lingua Baracel latine li/ctor & percussor. Vnde & Barac percussorem interp̄tatur diuus Hieronymus inde interpretatione nominum: a quo nomine Baracel Beatissime pr̄/existimo dictum esse uirum illum / quem uulgo appellamus Baracello: non autem a baronibus/ut nōnulli uolūt habet. n. iuuenes armatos cum insignibus puniendi, ut ipsi lictores. Philip. Ber. ait. Lictores ministri sūt magistratuū aligando appellati quod cū magistra/tus populi Ro. uirgis quempiā uerberari iussissent crura eiꝰ & manus ligari uincirique a lictore soliti sint auctores sunt Valgius Ruffus & Gellius.

Erant & Censores primi. n. fuerunt. L. papirius Mucillanus. &. L. Sempronius Actractiuus anno urbis ccc. x. per quinquennium/quod tempus lustrum appellabant: postea uero annuatim creabantur.

Erāt & Dictatores primus fuit. T. Largius aduersus latinos post Reges.

Tribuni plebis erant. x. postea. v. anno. xvii. post fugam Tarquiniorum. Erant & tribuni militaaes in castris & Tribuni ærarii. Prætores. xviii. qui sex lictores habebant & sellam: in principio unus fuit p̄tor. Erat p̄fectus urbis & p̄fectus annonæ. Erāt curatores xiiii. urbis ab Alexandro seuero instituti/quos audire negocia urbana cū p̄fecto urbis iussit Spar. auctor Erat & præfectus Vigilum tempore Augusti institu

tus ad incendia reprimenda.
Præfectus prætorius erat apud Imperatorem/qualis & magister equitum apud Dictatorem.
Erat pfectus legiõis/qui et comes primi ordinis erat: quem primi pilum dicunt qui.clx.militibus perat.
Erat & præfectus castrorum/cui obediebat præfect9 Fabrorum.
Aediles plebei Currules erant/qui ludos faciebant: Erãt & ædiles qui cloacas & ædificia curabant.
Aediles uero cæreales creati sunt a Iulio Cæsare/qui rei frumentariæ præerant/ut nr̃o tpe tua.S.ĩstituit.
Duo uiri sacroꝝ in legendis libris Sybillinis & duo uiri quibus Tul.Hostil.rex potestatem fecit iudicã/di de capite apud Varronem/Lætumq; Pomponiuꝫ de scripta reperi de ipsis magistratibus.
Tres uiri capitales/qui cognoscebant criminum cãs teste Liuio lib.tertio.
Trium uiri Coloniarum:super colonias officiũ ha/bentes. Trium uiratus rei pub.ut fuit Marcus Anto nius.Octauianus &.M.Lepidus.
Quinq; Viri:ut inquit Cecilius lib.ii.epistolarum erant:qui pro magistratibus fungi possent:cum Ve spertinis horis magistratibus in pub.uenire nõ eẽt.
Septem uiri epulaꝝ in sacrificiis & hi/erant ex genere sacerdotali pontificibus additi/ut æpularum Cæri/moniis curarent.
Decemuiri legum pro consulibus creati fuere Anno

Vrbis conditæ.cccix. Tertioq; depositi libidine Ap/
pii Claudii.
Centum uiri: nam cum essent Romæ. xxxv. tribus terni ex singulis tribubus sunt edicti ad iudicandu; qui centum uiri appellati sunt & licet .v. amplius q̃ centum fuerint a facilitate numeri centum uiri dicti. Pli. in epistolis centum uirales cās tractasse se scribit. Erant & procuratores Cæsarum & Iurisperiti / & alii magistratus.

De Templis Vrbis.

iN Vrbe multa erant templa & Aræ atq; ædicu læ: ut habetur in regionibus.

Templum Pantheon dedicatum erat Ioui ultori & Cybeli & omnibus diis: nũc uero deo æterno & Mariæ Vir. & omnibus Martiribus: uulgo sãcta Maria Rotunda cum porticu pulcherrima. M. Agaippæ in frontispitio cuius uisuntur cubitales litteræ cum hac inscriptione. s.

M.AGRIPPA.F.L.COS. Tertium Fecit.

Sunt & aliæ minores litteræ ibidem incisæ uidelicet. IMP. Cæsar. L. Septimius Seuerus Pius Pertinax. Arabicus. Adiabenicus. Parthicus. Pontif. Max. Trib. Pot. xi. Cos. iii. P.P. Procos. Et IMP. CAES. Mar. Aurelius Ant. Felix Aug. Trib. pot. v. Cos. Procos. Pantheam uetustate corruptum cum omni cultu restituerunt.

Sũt & aliæ lr̃æ corrosæ apud p̄dictas de instauratiõe

fctā ab Hadriano ut inqt Spartianꝰ:poſtea uero a Lucio ſeuero & Mar.Aur.Ant.īpatoribꝰ. In quo tēplo erāt pauimēta pulcherrima & colūnæ cū capitibꝰ e lapide ſyracuſano:altitudo tēpli bracch. lxxvii. latitudo uero totidem:tegmen teſtudinis fuit ex laminis/ non plumbeis(ut nunc)ſed argenteis:quas laminas cum argenteis uaſis ſubſtulit Conſtantinus nepos Aeraclii ueniens ad Vrbem. Erant præterea in dicto Templo in cruſtationes diuerſorum lapidum & aureæ ſtatuæ atq; eburneæ. Inter alias erat ſtatua Veneris in auribus/cuius erat unio maximæ taxationis/ quæ olim Cleopatræ reginæ fuerat/quæ uno auſto centies ſextertium in cœna Antonii ebibit reſolutis in uaſe precioſis margaritis teſte Plinio lib.ix.

Templum magnæ matris deum erat in palatio poſt bellum Macedonicum a.M.Iunio Bruto dedicatum in quo erant ſtatuæ pulcherrimæ & columnæ precioſæ cum pauimentis diuerſorum lapidum.

Templum Victoriæ erat in palatio prædicto uariis lapidibus & auro exornatum/in quo ſtatua magnæ matris deum e græcia aduecta polita fuit/teſte Liuio in octauo cum alia ædicula Victoriæ uirginis a Portio catone conſtructa.

Templum Pacis apud forum Cæſaris ædificatū fuit a Veſpaſiano deæ ipſius Pacis:in quo clariſſima q̄q; artificū opera dicata fuere mira celeritate ab ipſo Veſpaſiano:ueſtigia cuius miranda apud eccleſiam ſctē

Mariæ Nouæ conſpiciuntur/qui coronas ex cinna/momo in terraſili auro incluſas primus omnium in templis capitolii & Pacis dicauit Veſpaſianus Aug. in quo templo erant columnæ ingẽtes & ſtatuæ pul/cherrimæ ꝓtioſis margaritis adornatæ. Titus & Ve/ſpaſianus uaſa templi hieroſolomitani cum uniuer/ſis donariis in templo Pacis conſtituerunt.

Templum & ſacellum Pudicitiæ adhuc apparet inte/grũapud pontẽ.ſ.Mariæ ad honorẽ btẽ Mariæ ægy/ptiacæ dicatũ/nonnulli uolunt fuiſſe tẽplũ Fortunæ ſiue Dianæ. Hæc duo templa.ſ.Mariæ ægyptiacæ & ſ.Stephani unum in honorem Dianæ ſiue Auro/ræ. Alterum uero Fortunæ.

Erat & ſacellum pudicitiæ plebeæ cum ara in uico lõgo a Virgine plebea conſtructum.

Templum Veſtæ nonnulli dicunt illud fuiſſe quod nunc dicatum eſt ad honorẽ.ſ. Stephani a Syxto.iiii inſtauratum inter eccleſiam ſcẽ Mariæ in Coſmedim & Tyberim/uidemus.n.in argenteis æneiſq; nũmis Mammæ genitricis Alexandri impera.& Liuiæ genitricis Aurelii Ant. Aedem ueſtem ſculptam rotundã columnis in circuitu altare munientibus/ut eſt illud tamen a nõnullis putatur Matutæ ſiue Auroræ tem/plum fuiſſe. Veſte uero ut placet Modeſto rotunda effigie erat inter Capitolium & palatium & in eo ſer uabatur perpetuus ignis. Credibile eſt Romulum/qui in omnibus curis Veſtam eſſe uoluit ſeparatim

non posuisse:eadem affirmat Rap. Volaterraneus q̃ dicit dictum[que] templum fuisse ubi nunc est ecclesia scẽ Mariæ libera nos a pœnis inferni. Pomponius lætus eadem confirmat qui lib.ii.scribit. Romæ in templo Vestæ nuper reperto ad For.ro.in quadam marmorea basi. DEDICATA.xiiii.Kl.Ian. Cõstãtio.iii.& Maximiano.iii.Cess·Coss.Curãte Vur.Niceta.

Templum mineruæ ubi nunc est ecclesia scẽ Mariæ super mineruam/uestigia cuius in ædibus fratrũ apparent/in quo erat statua ingens marmorea ipsius mineruæ & alia q̃ multa notanda.

Templum Salutis in colle Quirinali a Fabio maxio depictum/constructum uero a Iunio censore quod consul bello Sannitic.uouerat.

Templum Felicitatis a Nerone combustum ubi fuit domus aurea.

Templum Spei erat in foro Holitorio uariis exornatum marmoribus/q̃uis nõnlli dicant extra Vrbẽ fuisse ad primum lapidem Via salaria a sinistris exeuntibus:inter mœnia.n.esse non poterat

Templum Pietatis in campo martio ubi nũc ecclesia sancti Saluatoris de pietate seu de cupellis. Erat & tẽplum Pietatis apud Marcelli theatrum teste Pli.C. Quintio &.M.Attilio consulibus consecratũ fuisse in honorem Pietatis:in quo erat statua aurea pietatis & in foro holitorio habebat aliud templuz dea Pietatis teste Pu.Vic.

Templum Concordiæ in arce a manilio praetore cō ſtructum/in porticu cuius adhuc extant octo ingentes columnae cum inſcriptione.S.P.Q.R.
Erat templum Aeſculapii & concordiae/quod Liuia conſtruxit inter eccleſiam ſcē mariae Nouae & colloſſeum:ueſtigia cuius in hortis fratrū apparent in quo Sardonicem gemmam fuiſſe conſtat cornu aureo auguſte dono incluſam.
Erat & templum concordiae in area Vulcani a Flauio conſtructum propter recōciliationem ordinis ſenat. & eq̄ſt.uariis picturis exornatū ex pecūia multatitia.
Templū bonae deæ in Auentino a Claudia Veſtali/poſtea uero a Liuia reſtitutum fuit/non longe fuit a ſaxo Auentini ad honorem Fatuae caſtiſſimae ſororis Fauni/unde ingreſſus uirorum prohibetur/& ei fœminae tantum ſacrificabant.
Templum Libertatis in Auentino ex pecunia multatitia conſtructum fuit cum Aereis columnis & ſtatuis pulcherrimis.
Templum Iunonis in Auentino uariis marmoribꝰ & picturis exornatum.Erat & templum Iunonis Reginae in urbe a camillo dedicatū captis Veiis.
Erat & templum Iunonis monetae incapitolio a monendo dict.ubi nunc Aedes conſeruatorum:nō longe a quo erat templum telluris:ubi nunc eſt eccleſia ſancti Saluatoris in tellude.
Templum Vulcani apud lacum curtiuꝫ:ante quod

pendebat Scyphus Romuli:nõ longe a quo erat ter rae hiatus ĩ quo se demersit curtius ornatus cũ equo & pestis uniuersa urbis euanuit.

Templum Herculis in Auentino:ubi nunc est eccle sia sanctae Priscae Vir.

Templum Herc.uictoris in Foro Boario erat rotun dum in quo loco repertum fuit simulachrum Hercu lis deauratum tempore Syxti.iiii.post ecclesiam sctẽ mariae in cosmedim ut apparet in epythaphiis non longe a quo erat ara maxima.

Erat praeterea templum Herculis uictoris apud por tam trigeminam:& in dorso Quirinalis montis ali ud temp.Herc.a sinistris uero templum Quirini & adhuc uestigia ipsorum uisuntur.

Apud circum maximũ erat templum Herculis iussu Sybillae constructum:in quo nec canes nec muscae stabant.Ouidius.

Altera pars circi custode sub Hercule tuta est.

Templum Iani in capitolio ubi nũc carcer Pub.clau debatur pacis tempore:aperiebaturq; fatiscescente bel lo.Vnum fuisse Ianum priscum Berosus lib.v.anti quit.ait plures uero posteriores.

Ianũ & Vertunnũ eundem fuisse uolunt id cõsonat & propria eorũ epitheta & interpretationes demon strãt auctore Annio Viterb. Ianus.n.ut ait cicero & macrobius lib.i.significat quasi eanus ab eundo dici tur quod eat & uertat cœlum & res omnes. Apud la

num.n.ſolum eſt omne ius uertendi cardiues
Erant multa loca Iani.unde Ouidius.
Cum tot ſint Iani cur ſtas ſacratus in unum?
In Velabro ſic dicto a pecunia quæ nautis ibidē ſol/
uebatur.Eſt moles illa marmorea quadrata Iano di/
cata ſtatuiſq; diſpoliata.
Erant.n.Iani ædificia fornicata & undiq; peruia in oī
bus regionibus/in quibus Feneratores & menſarii
conueniebant.Oratius
Poſtq̄ res mea Ianum ad medium fracta eſt.
Fabius pictor ait principio Ianum inueniſſe uinum
& far ad religionem & ſacrificia magis q̄ uſum/& ob
Id ſibi farrata & uinuȝ in ſacrificiis prelibari.Beroſus
autem addit q̄ ipſe dictus eſt a ſcythis lingua eorum
Ianus quia primus in armenia inuenit uinum. Ara/
mea.n.& hebrea lingua Iain uinum dicitur teſte Io.
Annio Viterb.a quo Ianus uinifer deriuatur. Ergo
aramen Ianus græce ænotrius.dicitur latine uinifer
& ab Iano ianua dicta eſt.
Templum Fortunæ æqueſtris erat iuxta theatrum/
ſiue amphiteatrum.
In exquiliis erat templum Furtunæ malæ.
Erat & templum Fortunæ uirilis iuxta lucum nemo/
roſum/ubi uirgines a ſacerdotibus tēpli īſpiciebant
Templum Fortunæ primogeniæ a Gneo Domitio
prætore Vrbano conſtructum fuit.
Templum Fortunæ in domum auream incluſſit Ne

ro:q̄ ex lapide phegynide translucente ædificatum erat foribus clausis claritatē diei intus haberet. Erat & ædis fortunæ a Ser. rege constructa apud domum Auream quam Seiam appellant.

Templum Floræ in Quirinali: ubi fiebant floralia: de quo martialis.

Templum boni euentus apud Pantheon uariis columnis exornatum.

Templnm Apollinis in Vaticano: ubi nunc est oratorium sanctæ Petronillæ uir. coniunctum ecclesiæ sancti Petri.

Erat & templum Apollinis in palatio a. C. cæsare cō structum/ & aliud prope a Cæsare Augusto.

Templum Castoris & Poll. in uia sacra in foro Ro. sub palatio ubi nunc est tabernaculum Vir. ad ponticulum in quo loco effossa fuere uestigia cum duab9 tabulis marmoreis dedicatione ipsius teste Pompo. læto/ qui eas uidisse affirmat. Nōnulli uolunt fuisse ubi nunc est ecclesia sancti Loy.

Templum Neptunni apud Tyberim ab Hadriano restitutum nō longe ab ecclesia sancti Blasii de pan. fuisse. Raph. uol. scribit lapides cum titulis ibidem effossos uidisse.

Templum Isydis in quo loco Vespasianum & Titū Triumphatores nocte illa/ quæ triumphum præcessit quieuisse dicūt/ ut Iosephus & alii uestigia cuius miranda apparent in ædibus ornatissimis Car. S. Sa-

binæ/q̄uis nōnulli dicant apud ecclesiam.s.mariæ in equiro fuisse/ubi adhuc uisuntur tres columnæ ingentes in ædibus.D.Mauritii de Capranica.

Templū Iuturnæ erat in campo Martio apud aquaȝ Virgineam: ubi nunc dicitur corrupto uocabulo Treghio.Ouidius.

Te quoq; lux eadem Turni soror æde recepit
Hic ubi Virginia campus obitur aqua.

Templum Faustinæ uxoris Hadriani:quam in āno imperii Hadrianus amisit diuinis honoribus a Senatu coli delatis circensibus & flammin.& templo cum aureis statuis:ut adhuc uestigia nonnulla extant in ecclesia sancti Laurentii in miranda ubi ingentes columnæ cum hac inscriptione apud ecclesiarum sanctorum Cos.& Dam.uisuntur.

DIVO ANTONINO ET DIVAE FAVSTINAE EX.
S.C.

Templum Romuli in uia sacra ubi nunc est ecclesia sctōꝝ Cosmæ & Damiani:aliud habebat templum Romulus.ubi nūc est ecclesia.s.Theodori apud palatiuȝ maius/in quo loco Romulus & Remus expositi fuerunt in Alueolo qui locus dicebatur Germalū teste Varrone/nō longe a quo erat Ruminalis ficus a rumine lupæ/nōnulli Romularem ficum appellāt/ut Franciscus noster Petrarca in epistolis ad Io.Car. de Colūna.Supra uero.in capitolio e regione istorū

fuit Lupercal/hoc est mansio lupæ/quæ nutriuit pue ros:eius uero antrum erat ibi prope tres columnas non longe a palatio.

Erat & templũ Romuli in colle Quirinali & ipse deꝰ Quirinus appellatus est uñ & Quirites/ex cuius spo liis facti sunt.cxxx.gradus marmorei apud ecclesiã scé Mariæ Ara Celi & capitolii ano xp̃i. M.cccxlviii. die uero.xxv.Octob.

Templum Aesculapii erat in Insula tyberina/quod Kl̃.Ianuarii sacratum fuisse dicunt una cum delubro Iouis ibidem propinquo/teste Ouidio. Vt in lapide taxio adhuc nauis & dei Aesculapii apparẽt uestigia sculpta. Marmora thasia nobiliss.erant in insulis Ci cladibus:est.n.maculosũ mormor teste Plinio & Pa pinio similiter & in templo diui Laurentii extra mu ros in pulpito marmoreo nonnulla prædicti Dei scalpta uisuntur.habet̃ hystoria Aesculapii ab ipso Liuio lib.primo & Valerio li.xi.in dicto templo po nebantur infirmi:qm̃ deus erat ipsius medicinæ.Cõ positionem aduersus animalia uenenata incisam lapi de uersibus in limine ædis Aesculapii refert Plinius se uidisse.nostra uero ætate duo ibidem uisuntur tẽ pla super antiqna uestigia:unum in honorem Ioan. Bapt.alterum uero diui Bartholomei Apl̃i. de quo Bap.leo ait.Aesculapio in insula tyberina templum locarunt:quod ægrotos aqua in primis indigere ar bitrabantur:Alibi extra Vrbem ædem huic deo po

nere assuesse aiebat. Plutarcus: quod illic eet aer salubrior
Erat templum Rauennateum & taberna meritoria ubi
nunc est ecclesia. s. Mariæ intrans tyberim de quo lo
co nonnulla scripsi in stationum opusculo.

Templum Consii. idest dei consiliorum / uel Neptuni
equestris fuit ante circum maximum sub terram uer
sus forum boarium. Duo numina subterranea solum/
modo habebant templa Pluto. s. & Consus / quia præ
est rebus inferis / quæ sub terra sunt. hic consilio / quod
debet esse occultum. tamen templum Consi descende/
batur pluribus gradibus. Antiqui. n. in omnia templa
ingrediebantur per gradus. iii. ascendendo / & in unum
tantum descendebant Consi templum ut placet Po. læ.

Templum solis fundauit in Vrbe Valerius Aurelia
nus Imp. non longe a turri Militiæ / quamuis nonnulli di
cant in ampliatione Vrbis fundatum apud mœnia
fuisse ab Aureliano: duoque fuisse templa Solis. Vola
terranus dicit quidam existimant eas esse ruinas / quæ
super ædes colunnensium apparent.

Templum Lunæ erat in Auentino perpulchrum non
longe a quo erat templum commune Dianæ apud Ec/
clesiam sanctæ Priscæ.

Templum Martis in Vaticano ubi nunc est oratorium
sanctæ Mariæ de Febribus: tamen Cæsar Augu. extruxit
ædem martis ultoris & ædem Iouis tonantis in capi/
tolio parietes cuius erant incrustati numidico marmore.

Templum Mercurii erat in regione. xi. cum statua eius

pulcherrima ꝑciosis exornata margaritis.
Templum Iouis Feretri in capitolio ubi erat Quercus pastoribus sacra primum oium Romæ sacratum est auctore Liuio a Romulo ædificatum/ ubi nūc est ecclesia.s.Mariæ Ara cœli.
Templum Iouis optimi maximi erat ubi nunc est ecclesia.s.Saluatoris in maximis.
Erat & templum Iouis magni capitolini q̈dratū quo quo uersu pedibus centum altitud.uero.cl.
Erat & templū Iouis capitolini ueteris apud Hortos Salustianos.Erat & templum Iouis statoris a Romulo constructum post pugnam & reconcilatioñe Sabinorum ubi nunc est eccl'ia.s.Nicolai in statera.
Templum Iouis custodis in capitolio a Domitiano constructum est.
Templnm Veneris & Cupidis simul iuncta in loco ubi nunc est ecclesia.s.Crucis in Hierusalem.
Erat & templum Veneris apud circum maximum a Q.Fabio ædificatum.
Templum Saturni in cliuo positum/ubi erat ærariū Ro.ubi nunc est ecclesia.s.Saluatoris in ærario habuit postea aliud templum ubi nunc est ecclesia sancti Hadriani marty.
Erant & alia templa & aræ atq; ædiculæ in urbe quæ omnia ne sim prolixior omitto.
Extra urbem uero erat templum Veueris Ericinæ extra Collinam portā a.L.Portio dedicato uestigia cu/

ius diruta adhuc extant. Erat aliud templum Vene/ris Aericinæ in capitolio a. Q. Fabio maximo ædificatum. Attilius uero teste Liuio ibidē templū Menti deæ ædificauit/ac multis muneribus ditauit.

Via labicana erat templum Quietis.

Tēplū Bacchi erat apud ecclām. s. Agnetis extra muros/ut adhuc picturæ antiquissimæ emusiuo īdicāt.

Erat & templum Martis extra portam Capenam uia Appia/unde equites Romani nonis quintilibus trabeati holearum ramos dextera manu ferentes cū pō/pa ibant ad templum Castoris & Poll. ueluti ad Vr/bem cum uictoria redeuntes.

Templuz mercurii erat ibi prope in quo sacrificabāt mercatores/ut periuriis absoluerentur.

Erant & alia templa multa de qbus nullam facio mē/tionem breuitatis causa/de uariis formis & locis templorum nōnulla scripsit Bapt. leo. lib. vii.

De bibliotecis & basilicis.

b Ibliotecæ in urbe fuerūt numero. xxyiii. uariis marmoribus & picturis exornatæ.

Augustus cæsar in monte Palatino pulcheirimā ex/truxit bibliotecam Latinam. s. & Græcam cum por/ticu/quæ Palatina dicebatur primaria inter omnes: in qua erat statua Numeriani impatoris a senatu po/sita cū inscriptōe. s. Numeriano oratori potentissimo. Erat & statua. M. Varronis uiuentis teste Pollione. In capitolio erat biblioteca pulcherrima maioꝝ cura

ſeruata pulcherrimis colũnis/& marmoribꝰ exornata
Gordianus Imp.bibliotecam maximam extruxit in
urbe:in q̃ ad ſexaginta duoꝝ millia poſuit uolumia.
Hadrianus uero imperator fecit bibliotecaꝫ pulcher
rimam marmoreis exornata colũnis/quæ Vlpia uo/
cabatur apud thermas Diocli tianas auctore Pollioẽ/
in qua libros lyntheos & elephantinos principũ ge/
ſta &.S.C.conſcripta poſuit.
Erat biblioteca Aſinii Pollionis Romæ/qui primus
bibliot.dic.ingenia hominum rem pub. fecit.
Biblioteca Marcelli apud theatrum eius/quam Oc/
tauia mr̃ poſt mortẽ ipſius ad honorẽ eiꝰ cõſtruxit.
Biblioteca Pauli fuit magna & inter ingentia opera
apud Forum/alias uero bibliotecas/ne ſim prolixi/
or obmittam.
Baſilica locus erat ubi litigabant romani/quæ ex bi/
nis conſtabat porticibus:in primo.n.porticu ſtabãt
cauſidici:in ſecundo uero plebei & ſerui.
Baſilicæ principales.xii.erant.uidelicet.
Iulia.Vlpia & Pauli cũ frigiis colũnis.Neſtini.Næ/
tumii.Sicimini.Macidii.Portii.Floſellii. Conſtanti
ni.Martiãi & Væſcellarii/quæ omnes erãt exornatæ
ſtatuis & columnis pulcherrimis/ueſtigia quarũ ha/
ud facile diſcernuntur.Papinius de baſilica Pauli ait.
Sublimis regia Pauli.M.Ant.ſabel.exponit regiam
ideſt baſilicam latine.
Baſilica Conſtantiana erat apud uiam latam : Portia

uero apud Fo.Ro.a portio Catone.
Vlpia uero apud Thermas Dioclitianas / ubi & bi/blioteca.

De Capitolio.

c Apitolium Tarquinius priscus romanoꝝ rex bello Sabino ædificaturum se uonerat ieceratq; fundamenta/postea uero Oratius puluillus Consul dedicauit. Interiectodeinde quadringentorũ/& qn/decim annoꝝ spacio igni consumptũ est. Cons. Appione & Norbano per bella ciuilia & mariana refecti onis curã uictor Sylla suscipit. Dedicatio aũt p. Q. Catulum celebrata est/cuius nomen inter tanta Cæ/sarum opera usq; ad tempora Vitellii imp. mãsit Plutarcus & Tacitus auctores. Vespasianus aũt imp. deformem Vrbem ac dirutum Capitolium ueterib9 incendiis ac ruinis inueniens/uacuas areas occupare & ædificare/si possessores cessassent/cuicunq; permisit: restitutionem Capitolii aggressus ruderibus purgãdis manus primus admouit ærearumq; Tabularum tria millia/quæ simul confragrauerant restituenda suscepit: undiq; inuestigatis exemplaribus/in quibus tabulis monimenta pub. continebantur/ut inqt Polibus lib. iii. E quibus unam uidi affixam in ecclesia lateranẽsi apud maiorẽ capellã ut iferius dicã de legib9. Tum Heluidius prætor præeunte põtifice lustrauit Aream capitolii precatus Iouem Iunonem & Mineruam Capitolinos deos/ut cepta ꝓsperarent.

Tertio fuit dirutum & incensum Capitolium: a Domitiano refectum fuit magnificentius & elegantius q̃ antea fuisset: cuius impensam duodecim millia Talentorum excedisse dicit Plutarcus. Intelligendum ē de talentis Romanorum. Talentum. n. acticum magnum habet auri lib. lxxxiii. Talentum uero paruū lx. Romanum autem lib. habet. lxx. tegulæ ipsius capitolii erant æreæ/ q̃s postea Catulus deaurauit. Honorius uero primus postea ad ecclesiā. s. Petri in Vaticanum transportare fecit/ ut adhuc multæ ibidē uisuntur. In dicto Capitolio erat arx fortissima capitolina uariis exornata marmoribus. Erant & tēpla deorum & sacella & areæ & alia q̃ plurima ædificia pub. habuit. n. supra sexaginta tēpla & loca deoꝝ teste Valerio maximo. In æde Veneris genitricis Cæsar Dictator sex dactilotecas consecrauit teste Plinio & in templo martis Scyphos ferreos posuit a Liuia uero Augusta dicatum fuit uas cristalli magnitudinis amplissimæ lib. qnquaginta. Nullus. n. existimare posset diuitias & præcium atq; pulchritudinē ipsius capitoli propter aureas statuas & gemmas cum aureis argenteisq; uasis tēplorum. Eutropius ait nullam sibi nisi auream & argenteam statuam in capitolio passus est poni. Plinius uero scribit regū Ro. statuas fuisse in capitolio positas. Erat & argēteus anser: & Custos armorum Ianus. Erat præterea sedes & domus omnium triumphorum: in quo loco Augustus tributa. i

um orbem uidit.

Deinde uero.L.Ant.cōmodi tempore capitoliū ful/mine ictum una cum egregia illa biblioteca maioruꝫ cura parata crematur.Aedes quoqꝫ in proximo po/sitæ eandem calamitatem sensere.Exortuꝫ est deinde aliud incendium/quo & ædem Vestæ & palatiū bo/naqꝫ urbis pars exusta est ac solo adæquata/ut uesti/gia semiusta indicant.Extāt in capitolio fornices du plici ordine nouis inserti ædificiis pub.salis recepta/culum cum hac inscriptione uetustate consumpta.

Q.LVTATIVM.Q.F.ET.Q.CAtulū Coss. substructiōem & tabularium de suo coerauisse. Post capitolium inter Septentrionem & Orientem est lo/cus busta gallia dictus:ubi galli a Camillo interfe/cti fuerunt ibidēqꝫ sepulti:nūc uulgo dr̄ portugallo: Erat & capitolium uetus in monte Quirinali multis statuis & picturis exornatum uestigia nōnulla fun/damentorum adhuc uisuntur/in quo loco effossum fuit marmor cum his litteris fractis.

NIL ESSE difficilius q̄ bene imperare.

De asylo & turri militiæ.

a Sylum nepotes Herculis Athenis sibi primū deæ Misericordiæ consecrarunt.Asylum quasi a Syleo qđ est inde exrahi nullus posset:uñ Romu/lus Romæ aperuit asylum/quod confugientibus il/luc seruis liberisue tutissimum erat receptaculum.asy li.Locus fuit in Vrbe inter auentinum & rupem tar/

peiam apud saxuз prædictæ rupis inter duos lucos: teste Dionysio. Ouidius.

Romulus ut saxo locum circũdedit alto
Quilibet huc inquit confuge tutus eris.

Nonnulli uolunt Asylum fuisse templum illud qđ nunc beatæ Mariæ ægyptiacæ dicatum ẽ. Tamẽ Põ. lætus diuidit Tarpeium montem in duos Colles in capitolium. s. & Arcem: in medio erat uallis/in q̃ fuit Asylum templum inuiolabile & templum ue Iouis idest parui Iouis/in quo erat simulacrum eius cũ sagittis: ut inquit Gellius lib. v.

Turris militiæ est apud palatium Neruæ Impe. in q̃ milites Traiani pricipis cõtinebãtur: quæ plurimos habebat murorũ circuitus: ut adhuc in aliquibus locis apparent uestigia: non longe a qua effossa fuere nonnulla marmora cum his litteris incisis.

Potissima dos in principe Liberalitas & Clementia.

Turris Mecennatis in Exquiliis marmorea/quã nõnulli eam fuisse affirmant: quam dirutam uidemus apud domum Car. de columna. sed ibi Flauiæ gẽtis ædes fuisse credo. Pompo. lætus ac ipse Poggius noster Flo. dicunt fuisse ultra thermas Dioclitianas uersus orientem non longe ab eo loco: qui uulgo Butte di Thermi dicitur/in quo loco hoc anno multa marmora cum Tyburtinis lapidibus effossa fuere in parte eminentiori/ut inde facile totam Vrbem quisq; uidere põt. Petrus uero Marsus dicit eaз Turrim fuisse

ubi prius erant pub. Oſtrinæ non longe a templo diuæ Mariæ maioris: uinitores huius memoriæ locuꝫ illum appellant foculum/quas Mecénas illic hortos ſuos conſtitués ſalubres reddidit/in quo loco adhuc apparét ueſtigia Viuarii cum porta recluſa: nónulli uolunt apud eccleſiam Petri ad uincula fuiſſe ſuper quam turrim crudelis Nero ſpectabat Romæ incendium. Suetonius ait: hoc incendium e turre mecénatica proſpectans & eſt qđ ab ea parte circi ortum eſſe dicitur: quæ Palatino Cœlioqꝫ mótibus cótigua erat: fuitqꝫ tale incendium. xiiii. Kl. Sextilis quo die ſenones galli Vrbem prædictam incenderút. Quem Mecennaté increpabat. Oratius qđ ædificádo inſaniret. Erant & aliæ turres multæ in urbe. ueſtigia quarum haud facile diſcernuntur.

De porticibus & labris porphireticis.

C Aeſar Auguſtus in móte Palatino fecerat porticum uariis exornatá marmoribus atqꝫ picturis/quo loco iam ſenior ſæpe etiam ſenatum habuit/decuriaſqꝫ iudicum recognouit.

Erat porticus GN. Octauii in campo martio non lóge a Circo flamminio: quam duplicem fecerat: quæ quidem Corinthia appellabatur cum æreis capitulis columnarú mirabile uiſu/mille pedú ſpatio: & ex oppoſito: alia erat ſimiliter mille pedú æqualiter/ut ſcribit Iunius Capitolinus in rebus geſtis Gordianorú Auguſtum inſtituiſſe porticuꝫ in campo martis ſub

colle pedum mille:ita ut ab altera parte mille pedum porticus fieret atq; inter eas ſpacium hinc atq; inde ui ridaria eſſent lauro mirtho & buſſo frequentata:me/ dium uero licoſtratium breuibus columnis intrinſe cus poſitis:& ſingulis per pedum mille/quod eēt de ambulatoriū/ita ut in capite eſſet baſilica ped.quingē torum.Cogitauerat præterea cum Miſitheo:ut poſt baſilicaꝫ Thermas extiuas ſui nominis faceret:ita ut hyemmales & alia q̃ plura ſumptuoſa ædificia.ueſti/ gia adhuc apparent in radicibus collis Pincii.

Porticus Neruæ erat apud forum eius cum excelſis columnis uariis coloribus mixtis e quibus hoc āno effoſſas uidi nonnullas fractas Porticis Liuiæ apud templum Pacis uariis picturis & ſtatuis exornata/de qua mentionem facit Ouidius lib.vi.

Erat & porticus Antonini & Fauſtinæ pulcherrima nō lōge a tēplo in foro uariis exornata marmoribus.

Erat & porticus ædis Mercurii/quæ adhuc ſemidiru ta apparet apud eccleſiam Michaelſ. Arcangeli in pi/ ſcaria cum hac inſcriptione.ſ.

IMP.CAES.L.SEPTIMIVS SEVERVS PI/ VS PERTINAX Aug.Arabic.Adiabenic.Par/ thic.Maximus pontifex.Trib.Pot.xi.Cos.iii. Et IMP.CAES.M.Aurelius Ant.Pius fœlix.Pont. Max.Trib.Pot.vi.Cos.procos.PP.incendio cōſū/ ptam reſtituerūt.

Porticus ædis Concordiæ in Capitolio/de qua Pog

gius Flor.ait.Capitolio contigua forum uersus ſup eſt porticus ædis concordiæ:quam cum primum ad Vrbem acceſſi uidi ferme integram opere marmoreo admodum ſpecioſo/cum inſcriptione quæ adhuc ſuper columnas ingentes legitur.

S.P.Q.R.INcendio conſumptum reſtituit.

Erat & porticus Metelli pulcherrima cum ſtatua Corneliæ Gracchorum matris.

Erat & porticus Conſtantini & Philippi & Iuliæ atq; Octauiæ/ut habetur in regionibus.Omitto porticũ Pantheon a.M.Agrippa conſtructum cum admirabilibus colũnis ut dixi in templo eius/de qua port. Bap.Leo ait. Extant in hanc uſq; diem ad porticum Agrippæ contiguationes æneis tabulis pedum.xl. opus in quo neſcias impenſam ne magis an artificis ingenium mirere.

In eccleſia & platea lateranenſi ſunt nõnulla uaſa porphiretica.

In platea ſanctæ Mariæ Rotundæ eſt uas porphirecum cum alio paruo miræ pulchritudinis.

In eccleſia.ſ.Petri & Mariæ maioris & ſanctorũ apoſtolorũ & in plateis ipſarum ſunt labra porphiretica maximæ pulchritudinis.

In platea.ſ.Saluatoris de Lauro &.ſ.Petri ad uincula & Euſtachii & in Vaticano ſũt uaſa marmorea & mixta maximæ capacitatis ſimul cũ pulchritudine.

Omitto ea quæ ſunt in ædibus columnenſium fun/

datis a tua beatitudine. In ædibus Butii est uas porphireticum cũ puteo marmoreo uariis coloribus mixto cum his litteris incisis.

CVR MESSIBVS Algeo & Brumatepeo

In multis ecclesiis sunt uasa diuersa & labra e lapide Porphiretico in quibus sunt reliquiæ multoruꝫ sanctorum & sanctaꝝ dei ut apparet in ecclesia. xii. Apostolorum & sancti marcelli.

Omitto labrum porphireticum in Vestibulo sancti Petri in quo iacet corpus Octonis. ii. Imp. & in ecclesia. s. mariæ maioris/ in quo fundator ecclesiæ positꝰ est/ ut dicam in sepulchris memorandis.

Omitto præterea uasa quæ sũt in loco Beluidere nũcupato & alioꝝ locorũ extra urbem ipsam.

De Tropheis & columnis memorandis.

t Ropheа Caii marii de Iugurtha deqꝫ Cymbris/ atqꝫ Theutonis apud ecclesiam sancti Eusebii semidiruta uisuntur/ & Cymbria uocãtur/ quæ a. C. Cæsare instaurata fuere cum a Sylla fuissent disiecta teste Suetonio. Ibidem in marmoribus uetustissimis adhuc apparent Galeæ & Thoraces cum clipeis sculptæ. Erãt. n. Romæ in pluribꝰ locis Trophea quæ sunt spolia hostibus adempta/ quæ quidé erant in potestate Iouis; & figebantur in locis eminentioribus in stipitibus teste Seruio.

In foro Traiani est columna coclidis marmorea miræ pulchritudinis pedum. cxxviii. quæ ut melius cir

cũſpiceretur ipſe Traianus Imp.ĩpartem Quirinalis montis/ut patet in eius inſcriptione/ſolo adequauit: in qua ſculptæ ſũt Victoriæ & res geſtæ ab ipſo Traiano:per medium colũnæ ſunt gradus in eodẽ mar/more ſculp.abaſe uſq; ad culmen / qui gradus ſunt numero.clxxxv.foramina ſiue ſpiracula.xlv.Inſcriptio uero talis ẽ.

S.P.Q.R.Imp.Cæſari diui Neruæ.F.Neruæ Traiano Aug.Germanic.Dagico.Pont.max.Trib.pot.xvii.Cos.vi.P.P.ad declarandum quãtæ altitudinis mons & locus ſit ægeſtus.

Super columnam prædictam Traiani oſſa in urnam auream collocata fuere anno xp̃i.cxviii.

Senatus poſtea elapſis annis duobus Traianum in deos refert.

Eſt & alia columna maior Coclidis in campo martio quæ Antoniana uocatur altitudo ped.clxxvi.cũ gradibus marmoreis intrinſecus.ccvi.& ſpiraculis.lvi.ĩ qua uictoriæ & res geſtæ Ant.imp.ſculptæ uiſunt miro artificio.

Erat & columna porphiria coclidis:quam.M.Flaui9 Val.Conſtantinus ex Vrbe ro. Conſtantinopolim tranſferri iuſſit/& locari in foro ſuper quam Colloſ/ſum æneuз admirandæ magnitudinis poſuit:necnõ & clauũ ſaluatoris mundi ſtatua poſt multos annos regnante Alexio cognomento Comeno cecidit uio/lentia uentorum deiecta teſte Pom.læt.

Erat in foro columna solida marmorea numidici lapidis.xx.pedum in qua sculptum erat a populo Romano in honorem Iulii Cæsaris.

PATRI PATRIAE.

non longe erat ab Augusta martis campi alia columna cum eadem inscriptione.

Erat & columna menia in foro prædicto quæ menio concessa est/unde ludos spectaret.

Erat præterea in foro columna milliaria Milliariũ ꝓprie signum erat/unde principium itineris ad omnes portas Vrbis capiebatur.

In circo maximo erat columna bellica:ad quam Romani ad bella profecturi hastam proiiciebant eã partem uersus in quam ituri erant.Ouidius.

Prospicit a tergo summum breuis area circum
  Est ibi non paruæ/parua columna notæ.
Hinc solet asta manu belli prænuntia mitti
  In regem & gentes:cum placet arma capi.

In foro Holitorio erat columna lactaria(q̃uis Tortelius dicat in foro boario)ad quam infantes lacte alẽdos deferuntur.

Erant in Vrbe aliæ multæ columnæ ingentes & memorandæ:ut extat adhuc in Termis & monte citatorio & tẽplo pacis & porticu mariæ Rotuudæ.

Omitto eas quæ sunt in lateranensi basilica & sanctorum Petri & Pauli & aliarũ ecclesiarũ Vrbis cum aliis columnis paruis miræ pulchritudinis/ut apparet in

ecclesia Mariæ nouæ & Hadriani Grisogoni & sãctæ Sabinæ & Eusebii & Cosmæ & Damiãi & Io. & Pau & Agnetis extra urbem.
Omitto prætereа duas ingentes columnas Ecclesiæ sancti Petri: quas Paulus.ii. Venetus aiebat plus ua/lere q̃ tota Venetiarum ciuitas.
Sũt pterea in Ecclesia.s.Mariæ de Ara cœli nõnullæ columnæ miræ pulchritudinis. In tertia uero colũna dictæ ecclesiæ apparent litteræ cubitales incisæ.s.
A CVBICVLO AVGVSTORVM.
Erant in Vrbe aliæ multæ columnæ maximæ existi/mationis & pulchritudinis: quæ hodie semiustæ di/rutæq; plurimis in locis uisuntur maculis diuersorũ colorum exornatæ.

De arcubus Triumphalibus

i N urbe erant arcus marmorei triumphales ap/pellati numero.xxxvi. qui fiebant imperatori/bus seu ciuibus redeuntibus cum uictoria: in qbus erant scalptæ uictoriæ & statuæ ipsorum triumphan/tium/quos areus.S.P.Q.R. e marmore cũ litteris ad perpetuam rei memoriam & sempiternam famam triumphantium extruxerat.
Arcus ueteres lateritios Romuli/nunq̃ passi sũt/flo/rentes postea opibus Romani in marmoreos mutari ne conditoris Vrbis memoria deperiret/quos collap/sos uidi apud ecclesiã.s.Mariæ Gratiarum.
Erat arcus triumphalis marmoreus Oratii Coclidis/

quem a fundamétis Io. Blõdus excidi se uidisse dixit ad radices Auentini cum inscriptione diruta.
Erat arcus pulcherrimus multis statuis & columnis marmoreis exornatus ad honorem Iulii cæsaris non longe a templo pacis.
Erat præterea triumphalis arcus Diui Augusti non longe ab arcu Domitiani in quo erant sculptæ uictoriæ & res gestæ per eum.
Tres.n.habuit/teste Seruio/triumphos.
Diuus autem Hieronymus Doctor Ecclesiæ scribit. Augustum celebrata de.M.Antonio Victoria Romam repedasse ducentem secum infinitum captiuorũ numerum & antiquorum Tholemeorũ omnium gazas/ut nec ante nec postea tanta copia Auri/argenti/gemmarumq; Romam aduecta fuisse noscatur.
Arcus Domitiani est apud ecclesiaʒ.s.Laurentii i Lucina/q marmoreis lapidibus erat icrustatus cum.iiii. pulcherrimis columnis in prima facie uariis coloribus naturalibus mixtis:ut uestigia adhuc indicant cum statua Domitiani ut inquit Suetonius. Statura Procerum. Non longe a quo erat arcus.C.Marii q̃uis nonnulli uelint supradictum arcum Domitiani fuisse postea disiectum cuʒ tropheis a Sylla siue Sulla/ut placet Pomp.læ.tempore cuius inter Augustaʒ & ecclesiam.s.Thomæ in uinea fratrum.s.Mariæ de populo positam effossa fuere multa marmora cũ statuis & colũnis dirutis cũ lapide marmoreo & semidiruta inscriptione uidelicet.

Vgur TR.Mil.Extra
Iugurtha Rege numid.
Triumphans in
Ante currum ſuum
SVL.apſens creatus
Norum exercitum
imbros fugauit ex ieis.&
hauit.rem pub.turbatam.

In fine lapidis eſt fractura cum apicibus litterarum/ quem lapidem uidi in Quirinali in ædibus Pompo. læti a lapicida quodam flor.emptã auctore Andrea Fuluio præneſtino uiro doctiss.Pōponiiq; amiciss. auditori.fragmēta cuius repperi in alio loco:ex quo facile coniecturam facio illius dictionis Sul nō pro ſylla/ ut pomponio placet:cui fragmenta erant inco/gnita/ ſed pro Con.dictione ſaluo ſemper iuditio aliorum:nullum unq̃ reprehendi authorem nec Pom. ipſum cui gratias infinitas ago reprhendo:qui dixit Sullam non ſyllam ſcribere debemus/in qua opinione ſemper ante fragmēti reperti noticiam fui : Litteræ fragmentorum hæ ſunt :

C.Marii.
Cos. VII.
Q .A.
Cos geſtis cũ cepit.
duci iuſſit.
IIII.Consul.Theuto

C.Marius.
PR.PL.
Vrbem cum
in ſecũdo conſulatu
III.Con.

deleuit. V. Consul C
Theutonis iterum triump
Seditionibus ex. P. L. & prætor. V. Q. armati
Capitolium occupauerunt. VI. Consul
uindicauit post. lxx. annum. patria per arma ciuilia pulsus armis restitutus. VII. Cōsul factus est de manubiis cimbricis & Theutonis.

Erant & alia fragmenta e quibus nil certi comprehendere potui/quas quidē litteras per ordinem ī epyth. opusculo cōnectam. Quintilianus lib. primo scribit Sullam mathematicum doctorem suttilem origines mille nominum scrutaturum unde sullæ dicti sint. Hæc de sylla & sulla dixisse uolui redeamus ad inceptum. In prædictis arcubus erant scalpta ornamenta triumphalia. i. coronæ aureæ. Sella curulis & patera aurea cum toga picta & palmata tunica: de quibus apud Liuium.

Est arcus marmoreus Titi & Vespasiani apud ecclesiam. s. Mariæ nouæ/in quo sculptæ sunt uictoriæ cū arca fœderis & candelabro & area fœderis spolia ciuitatis Hierosolymitanæ: ab altera parte uisuntur insignia Romanorum cum fascibus. xii. & securibus cōsulum/in quo arcu est hæc inscriptio.

SENATVS POPVLVS. Q. ROMANVS.
Diuo Tito Diui Vespasiani. F. Vespasiāo Augusto.

Quæ omnia fuerunt tempore Cleti primi PP. Consulibus Domitiano & Ruffo/nam capta Hierusalem

euersisq; hierosolymis ad sexaginta millia hominu3 interfecta referuntur. licet Iosephus iudeus histori/cus undecies centena millia ferro ac fame eo bello pe riisse scribat: captaq; ad centum mil. ac pub. uenunda ta/ ut autem tāta multitudo hierosolymis reperiretur causam azimorum fuisse refert. ex omni enim gente iudea ad templum confluentes Vrbem quasi carcere sunt inclusi. oportuit enim diebus pascæ illos pati/ i qbus saluatorem mundi cruci afixerunt.

Arcus Galieni Imp. est apud macellu3 Lydiæ uulgo arcus. s. Viti ob propinquitatatem ecclesiæ sanctoru3 Viti & Modesti. est. n. constructus e lapide Tyburti no cum hac inscriptione.

GALIENO Clementissimo Principi.

Cuius inuicta uirtus sola pietate superata est.

Marcus Aurelius Victor dedicatissimi. Numini ma iestatiq; eius.

Est & arcus marmoreus Triumphalis pulcherrimus Seueri Impera. sub capitolio : in quo sunt Victoriæ sculptæ ipsius Seueri cum arietibus & bellorum ma/chinis illius ætatis cum hac inscriptione.

IMP. CAES. LVCIO SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO PIO PERTINACI AVG. PATRI Patriæ. Parthico Arabico & parthico Adiabenico Pōtific. maximo. Tribunic. potest. xi. Imp. xi. Cos. iii. Procos. Et

Imp.Cæs.M.Aurelio.L.Fil.L.Antonino Aug.pio Felici Tribunic.potes.vi.Cos.Procos.P.P.Optimis fortissimisque principibus.
Ob rem publicam restitutam imperiumque populi romani propagatum insignibus uirtutibus eorum domi forisque.S.P.Q.R.
Apud Collosseum est arcus marmoreus triumphalis Fl.Constantini imp.cum statuis & Tropheis miro artificio sculptis & ferculis qbus nunc utuntur in triũpho saluatoris in uigilia asumptionis Diuæ Vir. Mariæ cum hac inscriptione.
Imp.Cæs.F.Constantini maximi.P.F.Augusto.
S.P.Q.R.quod instinctu diuinitatis mẽtis magnitudine cum exercitu suo tam de Tyranno/q̃ de omni eius factione uno tempore iustis rempub.ultus ẽ armis Arcũ triumphi insignem dicauit.
Sunt & nonnullæ breues inscriptiões in circulis sculptis cum his litteris.
VOTIS.XX. SIC.X.
In introitu ipsius arcus est hæc inscriptio.
FVNDATORI Quietis.
Ab alia parte est altera cum his litteris.
LIBERATORI Vrbis.
Est arcus marmoreus Gordiani Imp.apud portam inter aggeres nõ longe a Viminale porta uestigia cuius dispoliata uisuntur cuius marmora Reueredissi/

m9 Rap. Car. s. Geor. detulitq́ ad suas ædes cõficiẽdas
Est præterea arcus camilli in platea uulgo camilliana dicta nõ lõge a minerua statuis dispoliatus atq; mar- moribus non longe a quo erat & alter arcus ex tybur tino lapide cnnstructo. Dicunt præterea Romæ in arcu marmoreo iussu sybillæ infrascriptas lr̃as fuisse.
P.P.P.P.s.s.s.V.V.V.V.V.V.V.F.F.F.F.
Quas Beda declarauit.
Erant & alii arcus triumphales in Via lata & flammi nea uestigia quorum haud facile cognoscuntur.
Erant præterea arcus triumphales Theodosii & Gra tiani & Valentini & Pauli æmilii & Fabiani & aliorũ fundamenta quorũ nr̃o tpe/ partim in nouis fabricis partim uero lachrymabile dictu in coquẽda calce trã slata sunt. Vidi præterea infracto lapide cuiusdam la pidicæ has litteras incisas.
Misitheo Parenti Principum. P.R. Tutori Reip.
S.P.Q.R.

De collossis.

IN Capitolio erat Collossus Apollinis. xxx. cu bitorum. cxl. Talentis factum/ quem Lucullus ex Apollonia ponti in urbem transtulit. Talis in cã po martio Iuppiter a claudio Cæs. dicatus/ qui & Põ peianus uocabatur a uicinitate theatri.
Visus est & Romæ Apollinis collossus in biblioteca templi Augusti quinquaginta pedum a pollice non minus pulchritudine q̃ære spectabilis.

Eſt præterea prope porticum mineruæ in horto cu/iuſdam ciuis Ro.ſtatua fracta caput/cuius adhuc integrum apparet tantæq; magnitudinis/ut omnia ſi/gna Vrbis excedat:Patronus horti ſtrepitum adeuntium ptęſus ſuper impoſuit humum.Poggi9 auctor
Erat & colloſſus magnus in regione.iiii. habens ra/dios octo ſingulos ped.xxii.& ſemis.
Erat in foro colloſſus Domitiani æneus.
Erat & colloſſus cõmodi Ant. Aug. altitudo cuius erat cubitum tricenum:ut adhuc marmoreum caput cum pedibus in Conſeruatorum ædibus apparet.
SP.Coruilius uictis ſamnitibus fecit iouis ſtatuaz ĩ capitolio collocare amplitudinem cuius cernebatur ab Ioue Latiario cum ſtatua ſua ante pedes prædicti iouis poſita.
Zenodorus ſtatuarius fecit ſtatuam Mercurii aluer/nis in ciuitate Galliæ per annos.x.ped.cccc.Romam deinde accitus eſt a Nerone.ubi deſtinatũ illius principis colloſſum fecit.cx.pedum.q̃uis Tranquillus a cxx.dicat/quem poſuit in ueſtibulo domus aureæ.
In Via Cornelii apud equos Tyridatis regis arme/niorum uiſuntur duæ ingentes ſtatuæ ſaturni.s.& Bacchi q̃uis Neptunni nonnulli uelint iacentes cor/pore capitaq; ſubſtentãtes ac manu dextra copiæ cornum tenentes/ut inquit Apollodorus.
Erant in urbe multæ aliæ ſtatuæ ingentes ut adhuc ĩ campo martio apud eccleſiã ſanctæ Mariæ & in ædi/

bus Reuerendissimi Car. sancti Georgii: nonnullæ integræ uisuntur.

De statuis & picturis.

IN urbe tot erant statuæ in pub. locis & priuatis quot ciues. Nec tamen potuit inhiberi quo minus Romæ ponerētur statuæ mulierū: sicuti Corneliæ Grachorū matri: sedens enim huic posita statua insignis in metelli publica porticu/& in summa sacra uia teste Liuio fuit posita Coclis uirginis statua insidens equo. Strabo dicit. posteri uero & hi præsertim qui nostris fuere temporibus innumerabilibus & p̄clarissimis urbem Ro. impleuerunt insignibus. Polycletus sycaonius Agelidis Discipulus Diadumenum fecit molliter in uicem centum talentis nobilitatum. Item & Dorifolum uiriliter puerum: fecit & quem canona artifices uocant liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadam: fecit & distringentē seque. M. Agrippa ante thermas suas dicauit/multaq; alia ī atrio Titi imp. quo ope nullū absolutius pleriq; iudicarunt. fecit & duos pueros nudos ludentes & Mercurium atq; Herculem Antheum a terra substinentem/quem puto fuisse truncum fracti marmoris illius statuæ marmoreæ in Vaticanum a tua sanctitate translatæ. fecit & alium Herculem / qui erat in æde Pompei apud circum maximum. Visuntur & nostro tempore celebres equi marmorei cum aurigis uetustate consumpti a Fidia & Praxitile sculptoribus præcla

tissimis:ut apparet in litteris ibidem incisis.

OPVS FIDIAE.

OPVS PRAXITELIS.

In Vrbe.xxii.principales equos marmoreos fuisse fertur equibus caput cum collo unius uidi fractum apud ecclesiá.s.Thomæ nó longe a platea iudeorum. Fecit& Proserpinæ raptum Praxitelles ex ære & Bacchum & satyrummiro artificio & alia q̈ plura signa posita in porticu Octauiæ/primus romæ fecit speculum argenteum miræ pulchritudinis.

In æde iunonis erat imago ipsius iunonis a Dionysio & policleto facta & pana & olympum luctantes eodemq; loco.

Heliodorus Venerem fecerat lauantem se & Dedaluz astantem miro artificio.

Quid dicam de pulcherrima statua Apollinis/quæ uiua(ut sic dicam)ipparet:quá tua beatitudo in Vaticanum transtulit:apud quam est Veneris statua cú alato cupidine paruulo in eodem marmore sculpto cum his litteris.

VENERI Felici SACRVM
SALLVSTIA HELPIDVS.DD.

Non tacebo Lacohontis statuam pulcherrimá/quaz propriis oculis aspexi inuentam anno.iiii.tuæ sanctitatis in loco Beluidere collocatam:de qua Plinius li. xxxvi.cap.v.circa finem dicit.

Sicut in Lacohóte/qui est in Titi imp. Domo opus

omnibus & picturæ & statuariæ artis præponendū ex uno lapide eum & liberos:draconuz ue mirabiles nexus de consilii sententia fecere sūmi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus Rhodii.

Nec obmittam aliam statuam paulo post inuentam apud campum flore/a plebe Herculis cum puero uocata:quam tua sanctitas in ædibus palatinis collocauit apud Ianuam porticus super Viridarium cum Epithaphio.

PROCVL ESTE PROPHANI.

Quæ quidem est statua Commodi imperatoris imitantis Herculem Hylā puerū tenentē cū pelle leonis. Craterus uero cum Pithodoro Domos Palatinas repleuere probatissimis signis.

Est præterea in ædibus Conseruatorum Herculis aenei simulachrum cum aliis nonnullis statuis æneis/ & lupa ænea cum romo:& remulo/&alia q̄ plura ro. monimenta cum duobus pulcherrimis tabulis lucētibus miræ pulchritudinis & artificii ibidē uisuntᷣ.

Obmitto caput æneum collossi cum pede & manu ibidem positum:& caput æneum turritum in uiridario palatii.s.Marci.

Omitto præterea marmora & lapides porphiretic. diuersorum colorum septaq; in statuis pictoruz more reducta ut apparet in porticu sancti Petri &.s.Mariæ transtyberinæ/& in ecclesia.s. Andreæ miro artificio incrustata ut dixi in stationibus Vrbis/& in ecclesia

ſanctæ Luciæ in ſilice/in quibus eccleſiis picturæ anſ malium auiumq; ac ſi e muſiuo & pictura eſſent depictæ uiſunt˜.ſpolia templo℞ & thermarum Ro.
Inter Capitolium & palatium erant.xiii. Columnæ marmoreæ cum ſtatua equeſtri aurea Domitiani ſub cuius pedibus erat Rhemnus fluuiꝰ germaniæ de q̃ triumphauit.
Erat Traiani equus æneus in atrio cuius inſtar alte℞ ſibi fieri Conſtantinopolim Conſtantinus petebat ab Hormiſda architecto/quē ſecū duxerat/cui Hor/miſda/ſtabulum quoq; tale condas oportet/ſi uoles equum late ſuccedere.
Erat in urbe equus aureus Conſtantini apud fo.ros ut apparet in regione.viii.
M.Aelius aurelius Ant.educatus fuit in monte Cælio apud lataranenſe palatium/in quo loco fecit ſtatuam eius pacificatoris equeſtrem:uulgo equus Cōſtantini dicitur in platea ſancti Ioānis lateraneñ.quā Syxtus.iiii.cum ingēti baſe marmorea uariis inſignibus ſculpta inſtaurauit cum hac inſcriptione.
Syxtus.iiii.Pont.max.equū hunc æneum uetuſtate quaſſatum collabentem cum aſſeſſore reſtituit.
In urbe fuerunt equi ænei deaurati numero.xxiiii. Eburnei uero.xciiii. Tabulæ & ſigna ſine numero. Omitto ſtatuas deorū numero.lxxx. Dei uero eburnei.i.ſtatuæ eburneæ numero.lxiiii.marmorei uero ſine numero margaritis & unionibus exornati.

Nunq̃ Iulius Cæſar/beatiſſime pr̃ Iuli/in illud gliæ culmen aſcendiſſet niſi mirari & imitari Marium ab adoleſcentia didiciſſett:quin & Alex.profuit imago in templo Herculis ghadibus cõſpecta:qua mox ad cupiditatem magnas res agendi/non exarſit modo/ ſed ut ait Tranquillus ingemuit. Profecto ſi ſtatuæ illuſtrium poſſunt(ut inquit Frã.Petrarcha) nobiles animos ad imitandi ſtudium accendere.Quod.Q. Fabium max.&.Q .Cornel.Scipionem dicere ſoli/tos/Criſpus refert.Quanto magis ipſa uirtus hoc efficit:claro dum proponitur/non marmore ſed exemplo:Quæ quidem omnia ſanctitas tua/ut alter Iuliꝰ cæſar uirtute propria immenſoq; labore ad ſummuз imperium deuictis hoſtibus potentiſſimis peruenit. ſed ut cepta proſequar beatiſſime pater.In ædibus columnẽſium & urſinoꝝ ſabellorumq; ſunt multæ ſtatuæ.Omitto multas in ædibus cæſarinis & mediceis Diac.Car.& in palatio Pauli Veneti in quo multa ſigna marmorea poſuit Reuerẽdiſſimus Dom.de Grimannis uir doctiſſimus.

In domo ſaxea apud parionem ſunt ſtatuæ pulcher/rimæ marmoreæ & porphiretico lapide ſculptæ cum capite & titulo magni Pompei.Sunt præterea in ædibus Laurentii manilii & ſanctæ Crucis & de branca & ciampolinis non longe a platea iudeorum ſtatuæ inſignes.Sũt deniq; in ædibus de maximis & de ualle atq; porchariis.mellinis & mapheis atq; butiis nõ

longe a Minerua ſtatuæ cum epithaphiis ro.
Obmitto orologium & menſes duodecim in lapide marmoreo cum ſignis zodiaci & feſtis deorum ſculptum apud domum uall. & in domibus Palauicin. in campo martio maximo artificio inciſa uiſuntur feſta & alia notanda.
Omitto nonnullas ſtatuas apud aquam Virgineam in regione Triuii in ædibus Fricapan. & turris Roſciæ & Iulii de Thomais apud eccleſiam ſancti Euſtatchii & de Capharellis & aliorũ Ro.

turris Roscie

Vidi præterea in ciuitate Viterb. ſtatuas uetuſtiss. repertas in colle cybelario. cybelis. Iaſii. Armoniæ Veſtalis/ & Electræ de quibus a Io. Viterb. ſatis dictum eſt ut in codice Hieronymi carbon̄. de Viter. uidi cũ poſtillis manu propria Io. annii. Viterben. de qbus nonnulla dicam in epitha. opuſculo.
De picturis pauca ſcribam nonnullæ adhuc apparẽt picturæ in thermis & hortis ſaluſtianis & Mecen. & & in monte Quirinali pluribus in locis multa uiſũtur ueſtigia hiſtoriarũ depicta in ipſis ruinis.
Omitto loca diruta apud eccleſiam Petri ad uincula uariis picturis exornata.
Fabius maximus e clariſſima gente Fabiorum ædem ſalutis pinxit anno Vrbis conditæ. cccel. teſte Plinio Pacuuius uero poeta ædem Herculis in fo. bo. miro artificio depinxit. In mõte palatino in uinea Phedræ uolaterr. uiri doctiss. oratoriæ & artis peritiss. nõnul

los uidi parietes antiquos depictos uariisq; colori-
bus exornatos.
Extra Vrbem uero uia salaria prope portã est sepul-
chrum quoddam in uinea ad similitudinem templi
constructum/in quo cæreris & Bacchi picturæ cum
uitibus & uasibus hydriarũ depictæ uisunt miro ar
tificio/quæ omnia Petrus Paulus de Symeonib9 ro.
mihi õndit apud uineã suã non lõge a porta Salaria.
Omitto Templum Bacchi apud ecclesiam scẽ Agne-
tis depictum opere musiuo cum uitibus & piscibus.

De coemiteriis sacris.

C Oemiteria loca erant sacra in qbus corpora .s.
martyꝝ sepelliebantur/& scribitur per oe. Coe
mitaria fuerũt multa diuersis in locis Vrbis & extra.
Coemiterium ad cliuũ cucumeris in laterano.
Coemiterium Vrsi pileati/in quo loco erat imago
Vrsi habentis pileum in capite apud ecclesiaꝫ sanctæ
Balbinæ & sex millia martyrum:antiquitus ad uer-
bum pilearum uel palearum dicebatur.
Coemiterium Priscillæ Via salaria apud ecclesiã san-
cti Siluestri.
Coemiterium inter duas lauros uia labicana.
Coemiterium Trasonis Via salaria apud Ecclesiam
sancti Saturnini/in qua erat coemiterium Ampro-
niani & Babillæ.
Coemiterium Prætextati Via appia apud ecclesiam
sancti Ianuarii.

Coemiterium Domitillæ uia Ardeatina apud eccle/siam.s.Petronillæ.Erat & coemiterium Damasi & basilei atq; Balbinæ in dicta uia.

Coemiterium caleopodii Via Aurelia apud ecclesiã sancti calixti.

Coemiterium calixti in urbe apud ecclesiá sancti Sixti/erat & aliud coemiterium calixti ad cathecumbas extra Vrbem ubi nunc est ecclesia sanctorum Fabia/ni & Sebastiani mar.

Coemiterium comodillæ uia hostrensi.

Coemiterium ad insalatas uia portuensi apud eccle/siam sancti Felicis. Erat & coemiterium Pontiani/& Amproniani.

De sepulchro augustorum & mole hadriana.

In ualle martia Octauius augustus Mausoleũ extruxit/ut adhuc apud ecclesiá sancti Rocchi uestigia ipsius antiquæ celsitudinia demonstrant:in quo sepulchro erant statuæ æneæ atq; marmoreæ cũ inscriptione pacis & uictoriæ &.P.P.ad honorem ipsius Augusti:quod quidem mausoleum non sibi solum sed posteris cõmune posuit:de quo suetonius. Reliquias mauseolo condiderunt:id opus inter Flã/mineam uiam ripamq; Tyberis sexto consulatu suo extruxerat.cassiodorus uero ait.sed mundi domin9 ad potentiam suam opus extollens mirandam Ro/manis etiam erigẽs fabricam in Vallem martiam te/tendit Augustus immensa moles firmiter præcincta

montibus continetur:ubi magnarum rerum iudicia clauderentur:bissena quippe hostia ad.xii. signa posuerunt.strabo autem dicit.Cōmemoratione dignissimum est:quod Mausoleum appellan:in excelsis fūdatum molib9.lapide niueo & perpetuæ uiriditatis arboribus coopertum:in summum usq; uerticem ad fluminis ripam exaggeratum:in summo autem positum est Cæsaris Aug.simulachrum ex ære fabricatū sub aggere ipso sūt eius loculi & cognatorum & necessariorum:a tergo uero lucus est mirifica continēs ambulacra:in medio autem campi spacio busti extat ambitus:& hic ipso niueo pfectus lapide ferreos in circuitu cancellos habens:& plantatas interius per se ferens populos.Erant ibi pater beatissime circūiectæ siluæ atq; ambulationes in usum populi Romani.

Stabant præterea apud dictum locum Obelisci duo & colūnæ ingētes pulcherrimæ cum parietibus marmoreis porphireticisq; lapidibus incrustatis.

Arthemisia regina fecerat Mausoleum monumentū mausolo Regi Cariæ marito:quem amasse fertur supra omnis amorum fabulas teste Gellio/sepulchruz memoratissimum dignumq; numerari inter septem omnium terrarum spectacula.Erat mausolus nomē Regis & Tragediæ Higinus author.

Hadrianus Imp. Augustum prædictum emulatum non longe ab ipsa mole augusta in Vaticano aliam pulcherrimā de suo nomine excitauit:in qua erat du

plex ordo columnarum superpositus/ut in nummis Hadriani apparet/quas columnas postea Constantinus imperator ad ecclesias apostolorum Petri & Pauli transferri iussit. Apud quam molem erat pōs præstātissimi operis:fuerat.n.illic tectum columnis excitatum quadraginta duobus marmoreis opere trabibus fabricato tectura ænea ornatu mirifico ut ipsa uestigia demonstrant.In dicta mole sunt nōnullæ inscriptiones imperatorum.s.

IMP.CAES.DIVI TRAIANI PART.F.DIui Neruæ Nepoti Traiano Hadriano Aug. Pont. Max.Trib.pot.xxii.Imp. Cæs. Cutaleus Hadrianus Ant.Aug.pius Pont.max.Trib.potes.ii.Cos. Desi.iii.PP.parentibus suis.

Alia inscriptio ibidem.

IMP.CAESARI.L. Aurelio Vero.Aug. Armeni ac Med.Parthic.Pontific.Tribunic. Pot.viiii. Imp. v.Cos.iii.P.P.

Est & alia inscriptio ibi prope.

IMPERATORI Cæsari Diui Marci Antonini Pii Germanici Sarmatici filio Diui pii nepoti Hadriani pronepoti Diui Traiani Partic. Abnepoti Diui Neruæ Abnepoti Lutio Aelio Aurelio Commodo Augusto Sarmatico Germanico Maximo Britannico Pontifici Maximo Tribunitiæ Potestat.xviii.Imperat. viii. Consul. VII.Patri Pater Pat.

Sunt & aliæ inscriptiones ut dicam in epithap.opu

In qua mole uisunt Boum capita & alia q̃ plura mirabili artificio sculpta: de instauratione eius nõnulla dicam inferius de noua Vrbe.

Apud ecclesiam. s. Mariæ populi est moles quadrata dispoliataq; marmoribus non longe ab Augusta uulgo sepulchrum matris Neronis: quæ moles fuit sepulchrum Marcelli. F. Augusti. Non longe ab ipa mole erat sepulchrum Neronis Ebore exornatum.

Quod Aegloge & alexandria nutrices & Attia cõcubina gentili Domitiorum monumento condiderũt/ quod prospicitur/ ut inquit Suetonius/ e campo martio impositum colle Hortulorum in quo soliuz porphiretici marmoris superstanti lunensi ara circumseptum erat lapide Taxio: eadem confirmat Spartian9 uestigia cuius extant in uinea cõtigua ecclesiæ sãctæ Mariæ populi in quo loco bis fui cum Iacobo de cecharinis Vghubiñ. possessor uineæ. Non longe ab ecclesia sanctorũ. xii. apostolorum in lapide marmoreo putei apud ecclesiam. s. Andreæ uisuntur incisæ litteræ infrascriptæ.

OSSA.

TI. CAESARIS Diui Aug. F. Aug. Pont. Maximi Trib. Pot. xxxix. Imp. viii. Cos. v.

Ante ædes Conseruatorum in lapide marmoreo.

OSSA

NEronis Cæs. Germanici Cæsaris. F. Diui Aug. Pron. Flamin. Augustalis Questoris.

In alio lapide ibidem propinquo marmoreo.

OSSA.

AGRIPPINAE.M.Agrippæ Diui Augusti Neptis uxoris Germanici cæsaris matris.C.cæsaris aug. Germanici principis.

Omitto multa sepulchra cum epithaphiis quæ sunt in Vaticano & Via flaminia salariaq; & appia ut dicã in opusculo epithaph.nonnulli faciebant sepulchra in modum sacelli alii extruebant pyramides & moles nonnulli uero colũnas memorandas de quibus mẽtionem facit Bap.leo lib.viii.

De Septizonio & nonnullis epithaphiis.

S Eptizonium est inter palatium & ecclesiam sancti Gregorii/ut adhuc tris ordines columnarũ superpositi cernuntur non longe a Circo maximo: apud quem locum sepulchrum seueri aphri imp.fuisse dicunt:de quo Iulius capitolinus in uita ant.zetæ.F.seueri scribit:Illatus est maiorũ sepulchro/hoc est seueri/quod est in appia uia euntibus ad partẽ dexteram septizonii:quod ille sibi uiuens ornauerat. Spartianus uero dicit. Cum septizonium faceret nil aliud facere cogitauit q̃ ut ex aphrica uenientes suuz opus cernerent & medium simulachrum eius locatũ additum Palatinis ædibus. Is regium arcũ ab ea pte facere uoluisse phibet̃:& ab auruspi ibus ꝓhibitus. Apud quod erat templum Ai loquentis in uia noua teste Cicerone in quo loco fasciolæ Petri ceciderunt.

Septizonium templum conditum a seuero Impera-
tore:qui cum uidisset in Vrbe omnium deorum esse
templa hoc uoluit ad honorem septem planetarum:
qui per hebdomadæ dies exprimuntur cōdere/& ap
pellauit illud septizonium a septem zonis. Nōnulli
septodium uocant a septem uiis legimus Eliogabalū
latiores & digniores uias strauisse saxo macedonico
& porphiretico teste bap.leo.
Fuitq; hoc unum inter seueri opera pub. numeratū.
Seuerus.n.imp.ædificiis pub. urbem ipsam multis
in locis exornauit/ut legitur apud spartianū/in quo
loco adhuc uisuntur nōnullæ cubitales lr̄æ dirutæ.
Aug.Trib.Pot.vi. Cos fortissimus nobi
lissimusq;.
Apud domum coruinam in loco qui corrupte dicit
macellum coruorū sunt infrascriptæ litteræ in lapidi
bus Tyburtinis incisæ.
C.POLITIO.L.F.BIBVIO AED.PL.Hon.Vir
tutisq; Caussa.Senatus consulto Populiq; iussu lo-
cus monumento Quo ipse posteriq; eius inferrētur
publicæ datus est.
Ab alia parte sunt litteræ prædictæ iterum incisæ.
In lapide fracto apđ colūnā Cocl.Ant.uidi has lr̄as.
NON Enim Quicquam Est quod imperatorem ro.
melius cōmendet gentibus q̄ clementia.
Hæc cæsarem deum fecit.hæc augustum consecrauit
hæc ant.Pii nomine ornauit.

De aliis Epythaphiis antiquoꝶ Ro. nullã nũc facio mentionem: uidi nanq; libellum Io. Vectorii clerici Vulterani/in quo nonnulla collegi ut dicam in opusculo Epythaphiorum.

De obeliscis & methis.

e St autem Obeliscus lapis asperrimus maculisq; circum ornatus in figuram methæ cuiusdam sensim ad proceritatem consurgens excelsam: utq; radium imitetur glacilìscens paulatim specie quadrata in uerticem productus angustum manu leuigatus artificis in nonnullis uero innumeræ formarum notæ apparẽt undiq; incisæ. De quibus Cornelius Tacitus ait. Primi per figuras animalium ægypti sensus mentis effingebant & antiquissima monumenta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur.

Octauius autem aug. teste amniano ab Helipolitana ciuitate ægypti duos transtulit obeliscos/quoꝶ unꝰ in circo maximo a rege Semneserreo excisus/& alter qui a sesostride factus fuit/in cãpo locatus ẽ martio.

Obeliscus constitutus in circo maximo erat ped. cxxviii. præter basim eiusdem lapidis: qui adhuc ibidem in hortis prædicti circi fractus in duas partes terra obrutus est.

Obeliscus uero campi martii erat ped. ix. minor prædicto: cui diuus augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis umbras dierumq; ac noctium magnitudines teste Plinio. Manlius mathemati

cus apici auratam pilaȝ addidit/ cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam: ad huc fractus iacet apud ecclesiam .s.Laur.in lucina.

Obeliscus autem Vaticani in circo Neronis a.C.cæsare calicula positus ex omnibus unus eo tẽpore fra/ctus in mollitione eius: ut nunc uidetur aliis uero ia centibus solus erectus stat super basim eiusdem colo ris: altitudo cuius est pedum.lxxii.in quo semidele/tæ litteræ ab una parte uisuntur.

DIVO Cæsari Diui Iulii.F.Augusto.F.Cæsari di ui Augusti.F.Augusto Tyberio Sacrum.

Est & alia inscriptio ab altera parte.s.

DIVO Cæsari Diui augusti.F.Augusto Tyberio Sacrum.

In cuius sumitate pila deaurata posita est.

Erant præterea Obelischi duo apud Mausoleum au gusti longitudine ped.xliii.equibus unus adhuc in Vinea bufalorum iacet confractus non longe a por ta Pinciana.

Erat Obeliscus maior omnibus/quem Diuus augu stus miraculi gratia aduexerat/puteolisq̧ naualibus perpetuum dicauerat. Diuus uero claudius per ali/quot annos asseruatum eum/quem prædictus.C.i/portauerat: omnibusq̧ nunq̃ in mari uisa sũt perdu/ctum Hostiam portus faciendi gratia mergi: quo he sperimento palam fuit/non minus aquarum huic an ni esse q̃ Nilo. Tamen isdem Tyber est/sed tot aquæ

ductus ubi nam ſunt/ad quem ſuperabundantes aq̃
confluebant?
Erant præterea in urbe ipſa Obeliſchi minores uariis figuris & carath.exornati numero. xlii. ut in multis locis nonnulli adhuc apparent.
Non longe a mole Hadriana erat Metha/quã Alex. ſextus Pont.deſtruxit/ut uiam aperiret: ueſtigia cuius adhuc extant apud eccleſiam.ſ.Mariæ tranſpontinæ/quam(ut Plutarcus ait)Scipionis fuiſſe ſepulchrum in pyramide ſub Vaticano/q̃uis nõnulli ſepulchrum æpulonum fuiſſe comprobent ab uulgo Romuli Metha dicitur:Alia uero apud auentinum Remi appellatur.
Eſt & Metha ſeu Pyrrhamis prope portam .ſ. Pauli mœnibus Vrbis inſerta/nobile ſepulchrum.C.Ceſtii.vii.uiri æpulonum . Quod opus abſolutum ex teſtamento.C.corn.diebus.cccxxx.in qua ſunt ſculptæ infraſcriptæ litteræ ab una parte.
C.CESTIVS.L.F.POPVLO.PR.TR.PL.VII.
VIR.EPVLONVM.
Sunt & aliæ litteræ minores inciſæ cum ſupradictis ab alia parte uidelicet.
Abſolutum Ex Teſtamento Diebus.cccxxx.
ARBITRATV.
Ponti.P.E.Clamelle heredis Et Pothi.LØ.
Tamẽ tua beatitudo ut alter cæſar in ampliando imperio/exornandaq; urbe gloriari poteſt.Gloriari.n.

ſolitus erat Diuus Aug.cæſar urbem ſe marmoream reddere:quam Lateritiam accepiſſet:cuius ſuaſu cum gener agrippa.aſinius pollio.Plautius & Cornelius balbus reliquiq; amici eã uariis operibus exornaſſẽt/ ut noſtro tempore ſyxtus fecit & tua beatitudo cum Dominico Ruero & Raphaelle Riario/Fatioq; Vi/terb.Cardinalibus additis Frãciſco ſotherino & Io. de medic.flor.& aliis amicis tuæ ſanctitatis ad orna/mentum & utilitatem Vrbis nouæ & ſanitatem cor/poris:non enim quottidie peſtis in Vrbe/ut prius/ paſſim audit̃/purgatis uiis ac delatatis gratia domi ni noſtri Iheſu Xp̃i.qui Iulium paſtorem.ii.conſer/uet cum omnibus ſuis.

De carcere pub.

c Arcer a cohercendo quod exire prohibetur.

Erat carcer a Tullio rege in radicibus capitolii ſuper forum Ro. uerſus ſeptentrionem conſtructus & ab ipſo Tullio carcer Tullianus dicit̃ quis & Ma mertinus poſtea a mamertinis populis appellat9 ſit/ in quo loco poſtea fabricata fuit eccleſia quæ hodie ſancti Petri in carcere nominatur.ſupra porta cuius ſunt litteræ cubitales tyburtino lapide inciſæ cũ hac inſcriptione ſcilicet.

C.Vibius.C.F.R. Ein9.M.Cocceius.M.F.Neru

Sequẽtes litteræ ſunt calce & pictura coopertæ ex al/tera parte capitolii uerſus meridiem ubi nunc eſt ec/cleſia.ſ.Nic.in carcere fuit poſtea ædificatus carcer &

a Claudio.x.uiro:quem appellauit carcerem plebis Romanæ/in quo loco erant Latomiæ & Lapicidinæ & atrium Titium a Catone censorino extructū/qui & Martiuz ædificauerat/teste Liuio de bello macedonico. Latomia locus erat ī carcere tulliano:teste Varrone. Liuius lib.xxxvi. scribit. Triumuiri carceris latomiarum intentiorem custodiam iussi. & Sabinium in Latomias fuisse damnatum scribit. Seneca lib.ix. Erat & carcer apud ecclesiam sancti Laurentii in fontana & in aliis locis Vrbis.

De legibus & tabulis æneis.

iN Vrbe multæ fuerunt leges/ut inquit Pom. læt. in opusculo de magistratibus.

Lex aquilia ab ipso aquilio lata de dolo & fraude.

Lex Cynthia a cynthio nequis pecuniam ob causam orandam acciperet.

Cornelia lex a cornelio lata.

Fabia lex a Fabio producta.

Lex frumentaria a Sempronio Graccho lata.

Erat & Flauia & Iulia. Manilia. Papia. & Gabinia. & aliæ leges q̄ multæ a latoribus nominatæ.

In ærario & in templo Iouis Capitolini:ut supra diximus:multæ extabant æreæ tabulæ affixæ:e quibꝰ unam tantum nostro tempore in lateranensi basilica prospexi apud Tabernaculum sacratissimi corporis Christi. latitudo cuius ped. iiii. longitudo uero.vi. In qua continentur infrascripta.

Fœdus ue cum quibus uolet facere liceat ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæſari Aug. Tyberioq; Claudio Cæſari Aug. Germanico Vtiq; ei Senatum habere relationem facere remittere ſenatus conſulta per relationem diſceſſionemq; facere liceat ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæſari Aug. Ti. Claudio Cæſari Aug. Germanico.

Vtiq; cum ex uoluntate auctoritate ue iuſſu mandatu ue eius preſente ue eo Senatus habebitur. omniu3 rerum ius perinde habeatur ſeruetur ac ſi e lege ſenatus edictus eſſet habereturq;.

Vtiq; Cos magiſtratum poteſtatem imperium curationem ue cuius rei petentes ſenatui populoq; Ro. cõmendauerit Quibus ue ſuffragationem ſuam dederit promiſerit eorum comitis quibuſq;/ extra ordinem ratio habeatur.

Vtiq; ei fines Pomerii proferre promouere cum ex re publica cẽſebit eſſe liceat ita ut licuit Ti. Claudio cæſari Aug. Germanico.

Vtiq; quecunq; ex uſu rei publicæ maieſtate diuinarum humanarum publicarum priuatarumq; rerum eſſe ecenſebit ei agere facere ius poteſtaſq; ſit ita uti diuo Aug. Tiberioq; Iulio cæſari Aug. Tiberioq; claudio cæſari aug. Germanico fuit.

Vtiq; quibus legibus plebei ue ſcitis ſcriptu3 fuit ne Diuus Aug. Tiberiusue Iulius cæſar aug. tiberiuſq; claudius cæſar aug. Germanicus tenerentur iis legi-

bus plebiſcq́ ſcitis Imp. Cæſar Veſpaſianus ſolui iuſſit quæq́ ex quaq́ lege rogatione diuum aug. Tiberium ue Iulium cæſarem aug. tiberium ue claudium cæſarem aug. germanicum facere oportuit ea omnia imp. cæſari Veſpaſiano aug. facere liceat.
Vtiq́ quæ ante hanc legem rogatam acta geſta decreta imperata ab imperatore cæſare Veſpaſiano Aug. iuſſu mandatum ue eius a quoq́ ſunt ea perinde iuxta rataq́ ſint ac ſi populi plebis ue iuſſu acta eſſent.
Quæ quidem omnia beatiſſime pater in rigis lineatis ſeu proſarum uerſibus. xxxii. inciſa continentur.
Sunt & alia uerba in eadem tabula ſculpta in lineis quinq́ uidelicet.

SANCTIO.

Siquis huiuſce legis ergo aduerſus leges rogationes plebis ue ſcita ſenatus ue conſulta fecit fecerit ſiue qđ eum ex lege rogatione plebis ue ſcito. S. ue. C. facere oportebit non fecerit huius legis ergo id ei ne fraudi eſto neue quit ob eam rem populo dare debeto neue cui de ea re actio ne ue iudicatio eſto neue quis de ea re apud. ci finito.
Omittitur particula ex anguli fractura.
Io. an. Viterbenſis in. iiii. eius iſtitutiõe de exciſis memoriis mentionem facit de ſex tabulis dicens.
Sex tabulæ memoratu dignæ exciſæ marmoribꝰ extant de antiquitate & rebus Ethruriæ. Duæ ſunt Lybiſcillæ. Duæ cybelariæ. Vna tuſcanienſis & altera al

bana:& quæ sequuntur.

De laudibus nnnnullorum Ro.

a Nimi præstãtissimum arbitror inquit Plinius C.cæsarem dictatorem. Nec uirtutem constantiamq; nunc cõmemoro:nec sublimitatem omnium capacem quæ cælo continentur:sed proprium uigorem celeritatemq; quodam igne uolucrum scribere/ & legere simul dictare & audire solitum accepimus: epistolas uero tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare aut si nihil aliud ageret septenis. Idem signis collatis quinq̃gies dimicauit. Solus.n. Marcum marcellum trãsgressus/qui undequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles uictorias undecies cẽtum & nonaginta duo milia occisa præliis ab eo nõ quidem in gloria posuerim. Tantam etiam cohactã humani generis iniuria/quod ita etiam confessus est ipse:bellorũ ciuilium stragem non pro non prodendo:ut iustius Pompeio Magno tribuatur:octingentas quadraginta sex naues pyrrhatis ademisse cæsari proprium & peculiare fuit præter iam supradicta clementiæ insignia:cui comparari nõ possit aliud. Spectacula enĩ edita effusasq; opes aut operum magnificentia in hac pte enumerare luxuriæ fauentis est. Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi sublimitas captis apud pharsaliam Pompei magni scriniis Epistolarum:iterumq; apud Tapsum Scipionis ea optima concremasse fide atq; non legisse.

Sequuntur uerba Plinii in Pompei magni laudem:
Verum ad decus imperii Ro.non solum ad uiri uni
us pertinet Victoriaꝫ:Pompei magni titulos omnes
triumphosq; hoc in loco nuncupare/æquato nō mo
do Alexandri magni rerum fulgore:sed etiam Her/
culis prope ac liberi patris.Igitur Sicilia recuperata:
unde primum syllanus in rei pub.causa exoriens au
spicatus est.Aphrica uero tota subacta & in dictiōeꝫ
redacta:magniq; nomine spolium inde capto eques
Romanus id quod antea nemo curru triumphali re
uectus est:& statim ad solis occasum transgressus ex
citatis in pyreneo tropheis oppida octingēta.lxxvii.
ab alpibus ad fines hyspaniæ ulterioris in dictioneꝫ
redactam uictoriæ suæ ascripsit/& maiore animū ser
torium domuit belloq; ciuili:quod omnia concutie
bat externa extincto:iterum triumphales currus eq̄s
Romanus induxit totiēs Imperator anteq̄ miles. Po
stea ad tota maria & deīde solis ortus missus hos ret/
tulit patriæ titulos more sacris certaminibus uincen/
tium:neq; enim ipsi coronantur sed patrias suas co/
ronant.Hos ergo honores Vrbi tribuit in Delubro
Mineruæ:quod ex manubiis dicabat Gn. Pōpeius
magnus Imp.bello.xxx.annoꝝ confecto fusis fuga
tis/occisis/in ditionem acceptis hominum centies ui
cies semel octoginta tribus millibus. Depressis aut
captis nauibus.dccclxvi.Oppidis/Castellis mille qn
gentis.xxxviii.in fidem receptis. Terris a Meothis

lacu ad Rubrum mare subactis uotum merito Minervæ Triumphi uero quem duxit.iii.Kľ. Octob. M.Messala.&.M.Pisone Consulibus. pphatio hæc fuit. Cum oram marittimam a prædonibus liberasset:& imperium maris popu. Ro.restituisset ex Asia Pontho Armenia Paphlagonia Capadocia Cilitia Siria Scythis Iudeis Albanis Hiberia insula Creta/ Basternis & super hæc de regibus Mitridate atq; Tigrane triumphauit summa summarum in illo gloria fuit/ ut ipse in cōditione dixit:cum de rebus suis dissereret Asiam ultimam prouīciarum accepisse:eādēq; mediam patriæ reddisse. Siquis ecōtrario simili modo uelit percensere Cæsaris res/ qui maior illo apparuit:totum profecto terrarū orbem enumeret/ quod infinitum esse conueniet.

Sequuntur & uerba Plinii ubi agitur de Fortitudīe L.Dentati:qui Tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio. A.Thermo Coss.haud multo post exactos Reges innumerosissima suffragia habet centies uicies preliatus:octies ex prouocatione uictor. xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis nulla in tergo. Item spolia cepit.xxxiiii.donat9 hastis puris duode uiginti:phaleris.xxv.torquibus tribus & octogita.armillis.clx. Coronis.xxxvi.Cuneis.xiiii.Aureis.viii.Muralib9 Tribus.Obsidiōali una.Fisco æris.x. Captiuis.xx. millibus.Imperatores nouem ipsius maxime opera triumphantes sequutus. Prætereo quod optimum

in operibus eius reor uno ex Ducibus. T.Romulo ex consulatu ad populum conuicto male acti imperii rei militaris: haud maiora forent Manlii Capitolini decorani perdidisset illa exitu uitæ: ante.xxii.annos bina ceperat spolia. primus omnium eques Coronam muralem acceperat.vi.Ciuitas.xxxvii.Dona xxxiii.cicatrices aduerso corpore exceperat. P.Seruilium magistrum equitũ seruauerat. si non regno suo seruasset. Verum sunt in his quidem uirtutis opera magna: sed maiora Fortunæ. M.Sergio ut equidẽ arbitror nemo quemq̃ hominum: iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam non derogarit. Secũdo stipendio dextram manum perdidit. Stipendiis duobus ter & uicies uulneratus est: ob id nã manu neutro pede satis utilis uno tantum seruo plurimis postea stipendiis debilis miles bis ab Hãnibale captus: neq;.n.cum quolibet hoste res fuit. bis uinculorum eius profugus.xx.m.ensibus nullo non die in cathenis aut compedibus custoditus: sinistra manu sola q̃ter pugnauit: duobus equis suffossis. Cremonaʒ ab obsidione exemit. Placentiã tutatus est: duodena hostium castra in gallia cepit/ quæ omnia ex Oratione eius apparent habita cum in prætorio sacris arceret a collegiis ut debilis. Quos hic coronarum aceruos constructus hoste mutato. Eteñ plurimis refert inique cuiusq; uirtus tempora inciderit: quas Trebia Ticinusq; aut Trasimenus ciuicas coronas debere:

Quæ cannis corona merita: unde fugiſſe ſummum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere Sergius uicit etiã fortunam. Ingenioꝝ gloriæ quis poſſet agere delectum per tot diſciplinaꝝ genera / & tantarum reruȝ operumq; uarietate: niſi forte Homero uate græco nullũ feliciorem extitiſſe cõuenit ſiue operis fortuna ſiue materia extimetur. De uiris peritis & excellentiſſimis Ro. longum eſſet narrare. Opa enim illorum adhuc extant.

De diuitiis Ro.

m Arcus Craſſus negabat diuitem niſi qui redditu annuo legionem tueri poſſet. ſcribit. n. Plinius lib. xxxiii. C. Aſinio Gallo. &. C. Mario Cyrino Cos. vi. Kl. Feb. Caius cecilius claudius Iſydorus teſtamento ſuo edixit / q̃uis multa ciuili bello perdidiſſet / tamen relinquere ſeruorum quattuor millia cẽtũ ſexdecim. Iuga boum tria millia ſex centa: reliqui pecoris. cc. quinqnaginta ſeptem mill. innumerato põdo ſex centa millia / qui funerari ſe iuſſit ſextertiis undecim millibus. Caluus uero orator querebatur uaſa coquinaria ex argento fieri: at nos dicit Plini. Carrucas ex argento celare inuenimus / & lectos mulierũ iam pridem totos operiri argento & Triclinia quædam quibus argentum addidiſſe primus tradit Caruilius folio eques Ro. Idem & aureos fecit lanceſq; e centenis lib. argenti / quas tunc ſuper quingentas numero Romæ fuiſſe cõſtat & alia multa incredibilia.

Narrat deniq; Plinius lib.xxxvii. Auctoritatem Catulli poetæ uidentis consulem ciuem dicens Auusq; Seruilii Noniani quem consulem uidimus illeq; ꝓscriptus fugiens hūc e fortissimis suis omnibus Anulum abstulit secum/quem certum est sextertiis uiginti millibus extimatum.

Quid præterea dicendum est de.P.Clodio/quē Milo occidit sextertiis centum quadraginta septem millibus domo empta habitasse.Itaq; & ipsum Milonē sextertia septingenta millia æris alieni habuisse.

Omitto multa de Cæsare Aug.de quo Suetoni9 ait. Aedes sacras uetustate collapsae aut incendio assumptas refecit:easq; & cæteras opulētissimis donis adornauit/utpute qui in cellam capitoli Iouis sexdecī millia pondo auri gemmasq; ac margaritas quingenties sextertium una donatione contulerit.

Quid dicam de nobilissima & potentissima Fabiorū familia/quæ propriis sumptibus bellum contra Veientes summens in uno conflicto sex supra trecentos eiusdē familiæ milites patritii ordinis uiros amisit? Diues apud Romanos habebatur:qui exercitū Ro. poterat ex propriis alere sumptibus/pro ut.M.crassus aluit & alii q̃ plures fecere. Quis præterea ī Italia est beatissime pater Iuli nostro tempore princeps seu ciuis tam potēs tantaq; præditus suppellectili:ut erat Lucullus ipse Romanus/quem cicero Xersem appellauit/qui ad uiginti quinq; mil.hominum honorifi

ce suscipere poterat:nec tñ Lucullus solus ea in urbe diues habebatur/teste Plinio/cum etiam uiginti ciuium millia & eo amplius in Vrbe Romana fuissent/ qui cum Lucullo de diuitiis contendere potuissent. Clodius uero Aesopi tragedii filius Romæ singulos uniones ac preciosissimas margaritas in cōuiuio magnificentiæ cā ad sorbendum dedit.
Ancus autem Martius salis modios sex milia in congiario dedit Po.Ro.qui primus salinas instituit.
T.petronius iuris consultus moriturus inuidia Neronis principis/ut mensam eius exheredaret Trullaꝫ murinam trecentis sextertiis emptam fregit.Sed Nero(ut par erat)principes uicit omnes . cccc . sextertiis fragmenta emit/& cupidinem unā parauit q̄ potaret. Omitto Trullam cristallinā centū quadraginta millibus empta a matre familias nec diuite . Opera ipsa ædificioꝝ diuitias Ro.ciuium demonstrarunt.

De nonnullis triumphantibus.

I Vlius cæsar quinquies triumphauit.

Primus excellentissimus triumphus fuit gallicum.Sequentem uero egit Alexandrinū.Deinde pōticum.Proximum Aphricanum. Nouissimuꝫ uero Hyspaniensem diuerso quemq; apparatu:ascenditq; capitolium ad lumina.xl. Elephantis dexra atq; sinistra Lychnos gestantibus / teste Suetonio / Pontico Triumpho inter pompæ fercula trium uerborū prætulit titulum. VENI. VIDI. VICI.

Quid dicam de Pompeio Magno: qui primus triũ/phans Myrrhina uasa inuexit: sexq; pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit/ quæ primum ad hominum usum transiere. Abacis etiam escariisq; uasis inde expetitis. Excreuitq; in dies eius rei luxus Myrrhino. lxxx. sextertiis tres Pompeius ipse magnus in tertio Triumpho transtulit alueum cum texaris lu/sorium e gẽmis duabus latum pedes tres lõgum ue/ro ped. iiii. & lunam auream pondo. xxx. milliũ: le/ctos triclinares tres uasa ex auro & gemmis abacorũ nouem: Signa aurea tria Mineruæ matris & Apolli/nis/ coronis ex margaritis. xxxiii. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circũdata uitæ aurea. Museum ex margaritis in cuius fastigium horologiũ erat cũ imagine GN. Pompeii e margaritis/ & alia q̃ plura spolia aurea.

Omitto triumphum Scipionis Aphricani: qui teste Liuio lib. xxxii. in triumpho suo argenti pondo centum millia. xxii. in pub. ærario posuit ad urbẽq; sta/tuas pulcherrimas & infinitã prædam perduxit.

Paulus Aemilius ex uetustissima Aemiliorũ patritiorum familia post uictoriã de Lugubris habitam profectus est cum exercitu contra Perseum Macedonũ Regem: ipsum tandem cum filiis ac filia captum cũ uniuerso thesauro Macedoniæ romam deduxit: cui S. P. Q. R. Præparauit triumphum. Omnia tẽpla Vrbis aperta erant sertis & floribus exornata/ & in oĩ

bus locis Vrbis/per quæ tráſiturus erat arcus ſignei triumphales fabricati uariis ornamentis erecti fuere. Prima.n. die uix Signis Figuris Colloſſis Tabulis tranſmittendis ſuffecit.

Secunda uero die Macedonum arma multis curribꝯ delata fuere ſicut erant ſcuta gateæ Thoraces Ocreæ omnia ex auro adornata. Poſt hæc autem in curribꝯ ſequebantur uiri qui nummiſmata ferebát argentea in uaſis.cccl.Quodlibet.n.uas erat trium talentorũ/ quattuorq; uiri ſiugula uaſa regebant:alii uero crate ras/phialas argenteas/ornatiſſimoſq; calices aureos deferebant.Tertia uero die ſtabant Tibicines claſſi/cum & bellicum ſonum dantes/poſt quos.cxx.bo/ues albi deauratis cornibus uictis & ſertis ornati du cebantur cum patenis & uaſis ſacrificandi. Poſtea ue ro ſequebantur & uiri ut ſupra portantes aurea num miſmata in uaſis/numerus uaſorũ trium Talentorũ fuit.lxxxiii.cum aurata fiala decem Talentorum pre tioſis margaritis exornata cum aliis q̃ pluribus uaſis aureis magni ponderis lapis pretioſis adornati.Poſt hæc erat ornatiſſimus Perſei Regis deuicti currus cũ ſpoliis & diademate cum armis eius in altum extẽſis: Poſtea uero Darius & Alexander Regis filii cum pe dagogis & alumnis fortunium ſuum pro ætate non intelligentes:quos pulcherrimos paruulos ad lachri mas Senatus populuſq; uniuerſus præ gaudio com motus eſt:omniſq; turba regis filios & filiã ad miſe/

ricordiã cõuersa est. Ipse uero Perseus rex post filios demissa facie trepidus ac turbatus icedebat: post quẽ amici eius & duces & potẽtes & familiares ibant moesti & lachrymantes: ut spectaculum letitiæ & doloris uisum est: uictores & uicti lachrymabantur. Post eũ aureæ coronæ deferebantur: quas a ciuitatibus Græciæ Aemilius dono acceperat: numerus enim coronarum erat. cccc. Postremo uero Aemilius ipse triumphans uictor ornatissimo curru inuectus sequebat' purpuram auro cõtextam indutus laureatus lauriq; ramusculũ manu dextra gerens: quem trahebant q̃tuor equi candore certantes cum niue. Milites uero subsequebantur in ordine canẽtes patria carmina salibus permixta: nonnulli uero Aemilii laudes & uirtutes: currum subsequebantur captiuitate liberati raso capite & pileati deinde equites laureati. Erãt ibidẽ & arma uictorum laureata in triumpho/qui triũphabant coronam lauream cum peruenisset ad capitoliũ post sacrificia ponebat in Iouis gremio.

Iulianus imperator Romam cum triumpho uia Flãminia ingressus aureo carpento ciues obuiam factos mira benignitate inspexit & ueneratus est dictitans illud Cyneæ Pyrrhi legati uerum esse tot se uidere Reges in Vrbe Roma/quot ciues populum romanum ad risum cõcitauit: ꝙ porta urbis ĩgrediẽs celsas & fastigiatas: arcusq; triumphales p̃altos & latos/homo

paruæ ſtaturæ/caput incuruaret more anſerum/leſio nem ueritus. Is præterea campum Martium cum ad miratione inſpiciens ſepulchrum Aug. Cæſaris tot ſimulachris marmoreis & æneis ornatum. Forũ Ro. Iouis Tarpei delubra. Thermas. Porticus in proui/ ciæ modum auctas Amphiteatrum Tyburtino lapi de extructum uariis picturis & ſtatuis adornatũ tan tæ altitudinis. Pantheon. Templum Pacis circũ ma/ ximum tot aquæ ductus. tot Arcus triumphales. tot ſtatuas per Vrbem ad ornatum poſitas obſtupuit ac tandem dixit. Naturam uires omnes in unam Vrbẽ effundiſſe. eadem uerba in noua urbe cæteris paribꝰ ut alter Iulianus dicere poteſt. Si.n. inſpiciamus pa/ latia Pontificum/& ædes ſumptuoſiſſimas Cardina/ lium adornataſq; uineas maximis ædificiis picturis/ & ſtatuis exornati obmitto pulcherrimas Domos & Vias ampliſſimas/& Templa ipa iſtaurata tempore Syxti cum põtibus & tuæ beatitudinis : tamen ut ad inceptum redeam prædictos triũphantes omnes tua Sanctitas ſuperauit. deuictis Potentiſſimis hoſtibus fidei Chriſtianæ expulſiſq; tyrannis Ciuitates eccle/ ſiæ occupantibus.

Primus triumphus tuæ ſanctitatis fuit de uictoria re cuperatæ Bononiæ: quã Vrbem ingreſſus more triũ phantium Sctitas tua triumphali curru inuecta ice/ debat cum hymnis & canticis præcedentibus proceſ/ ſionibus & magiſtratibus totius ciuitatis & uicinoꝝ

oppidorum. Post quem exornatum triumphũ sub/sequebantur Cardinales Reuerẽdissimi numero. xx. cum epis. xliiii. & multis prælatis & Curialibus. Erant & milites ipsi uariis armis exornati uestibusq; sericeis auro contexto circum ornati cum insignibus ruereis. Inter quos erat Præfectus urbis & Senogal. nunc uero dux Vrbini nepos tuæ sanctitatis cũ exercitu ecclesiæ uariis armis exornatus. Erat & Nobilissimus Marcus Anto. Columna capitaneus Po. Florentini cum multis Romanis uiris expertis. Erãt & alii milites Floren. Bononienses/ & Perusini/ Pistorienses uniuerso populo spectante cum plausu & lætitia conclamentes. Iuli Iuli Pater patriæ & Conseruator libertatis & Po. Bononiensis.

Omitto Templorũ ornamenta & Arcus triumphales per uniuersam Ciuitatem erectos auro/ sertisq; exornatos cum epythaphiis de liberatione patriæ a Tyrannica seruitute. Omitto præterea laudes & carmina pluribus in locis afixa & recitata. audiebat᷑ undiq; Clangor tubarꝝ/ & classicũ sonitum & bellorꝝ strorꝝ. Erant præterea nõnulli ministri tuæ sctitatis/ q publice iter plebem ipsam spargebant auream pecuniaȝ & argenteam in signum liberalitatis & magnificentiæ/ quod ipsi Romani triumphantes in eorũ triumphis nunq̃ fecisse legitur/ mirabile dictu/ donec ad Templum. s. Petri uentum fuit/ in quo peractis solemnibus sacrificiis ad palatium postea uentum est: ubi &

pecunia multa aurea in publica platea militibus spar
sa fuit spectaculi gratia dataq; benedictiõe unusqsq;
gaudens ad propriam remeauit:die.xi. mensis No/
ueb.M.DVI.quo anno & flores rosarum & poma/
& tempora extiua fuere e mãse decembrio. Et omnes
Bononienses dicebant uere Iulius pater est cœloruz
& Planetarum.

Secundus Triumphus fuit recuperatis ecclesiasticis
rebus in ingressu magnæ urbis Romæ:ut tépla om/
nia Vrbis aperta uariis sertis & floribꝰ exornata erãt
uiæq; ipsæ arabicos odores spirabant:in quibus erãt
erecti cõtinui arcus lignei auro exornati/columnisq;
deargentatis suffulti. Erat ꝑterea ipse arcus Domitia
ni in campo martio adeo exornatus ac uariis statuis
& picturis instauratus a bona memoria Georgii car.
Vlixbonensis & epi portuensis ac si nouiter ipse Do
mitianus iterum triumphasset.

Omitto magistratus & officiales ac totam curiã Ro.
cum processionibus & Clero totius urbis/qui oẽs in
die palmarum/occurrerunt obuiam dicentes:Bene/
dictus qui uenit in nomine domini liberator Vrbis
& ampliator imperii conseruatorq; libertatis ecclesiæ
donec uentum est ad Vaticanum in templo Diui Pe
tri Apostoli/ut alias deo dante maiora de tua sancti/
tate scribam/ac Tertium triumphum duobus prædi
ctis in meliorẽ forma redactis addam/quod erit ma/
ximũ de infidelibus ipsis ac perfidis maumethanis.

De magnitudine imperii & triumphis.

t Riumphus non idem ualet quod ouatio teste Pomponio Læto: qui dicit. Domitis multa cæ de hostibus habebatur triũphus/ & boues cornibus auratis mactabantur: cum uero hostes sine pugna & sanguine cum ducibus nostris conuenissent/ qm̃ res per acta sine cæde esset ouatio erat. pedes ingrediebatur Vrbem/ qui sic uicisset sine ferculorũ pompa myrtho coronatus una cum militibus: tibicines ouantē praecedebant: quæ paciferæ choreæ instrumenta sũt/ in sacris mactabantur oues: unde ouationis nomen. In triumpho clangor tubarum. In ouatione uero cõcentus tibiarũ: ille Martis hic Veneris erat. Scribit p̃terea de magnitudine Imperii romani dicens. Ab ortu usq; ad Indos propagati imperii fines: nõ Euphrates/ non Tygris uetuere/ non superbæ regum persarũ minæ: a meridie Aethiopes per legatos adcersere: ab Aquilone barbaræ/ feræq; legationes Sarmatarũ domitæ: ab occasu Gensoriacus Oceanus admirabilis uictoriæ: testis est simul & Brittannicus. Igitur toto terrarum orbe undiq; Romana arma illustres uictorias adsecuta sociis lætitia præbuere: rebellibus metũ terroremq; pugnare cupientibus. Porro Persæ armis Ro. cedere cõfessi intra positos terminos se tenuerũt. Vergilius nanq; Maro.

Imperium sine fine dedi: De ueneratione principum Ro. beatissime pater scribere non audeo. dicit

enim prædictus Pomponius. Dioclitianus uero Ro. principum uictoriosissimus diuinos honores impe raroribus Augustis habendos præcepit: nam cũ pri ores: ut Consules salutarentur. Primus ipse uoluit adorari: uelut in eo esset cœlestis maiestas: fratrem so lis ac lunæ se nuncupans. Imperatores antea manus exosculandas nobilibus præbebant: postea uero sub leuabant ad oris osculum/uulgus genua exoscula-batur. Dioclitianus edicto sanxit uti omnes sine ge-beris discrimine prostrati pedes exoscularentur/qui-bus etiam uenerationem quãdam adhibuit exornãs calciaméta auro & gemmis & margaritis/quod fecis-se ante. C. Calliculam memorant. de Triumpho do mitiani parpulchre scripsit Pomponius lib. ii. Quid plura? Augustinus tria uidere uoluisse dicitur. s. Ro mam triumphantem. Paulum prædicantem/& Chri stum in carne.

De laude ipsius urbis.

d E Vrbe Roma multa dicenda forent. paucis ta men uerbis expediam. Dicit. n. Pli. lib. iii. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse meri to. si breuiter atq; in transcursum in hunc modum di catur. Terra omnium terrarum alumpna/eadẽ & pa-rens numine deum electa/quæ cœlum ipsum clarius faceret: sparsa congregaret imperia: ritusq; moliret: & tot populorum discordes ferasq; linguas sermonis cõmertio contraheret ad colloquia/& humanitatem

homini daret/breuiterq; una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Et quid agam tanta nobilitas omnium locorum/quos quis attigerit? tanta rerum singularum populorumq; claritas tenet. Vrbis Roma uel sola in ea & digna etiã festa ceruice facies/quo tandem narrari debet opere?

Et qualiter Campaniæ ora per se fœlixq; illa ac beata amenitas/ut palam sit uno in loco gaudẽtis opus eẽ naturæ. Iam uero tota uitalis ac perhennis salubritatis cœli temperies est tam fertiles campi: taʒ aprici colles/tam innoxii saltus: tam opaca nemora: tam munifica siluarum genera: tot montium afflatus/tanta frugum & uitium olearumq; fertilitas: tanta nobiliũ pecorum uellera: tot optima thauris colla: tot lacis/tot amnium/fontiumq; ubertas totam eam perfundens tot maria/portus: gremiumq; terrarum cõmertio patens undiq;/& tanq̃ ad iuuandos mortales ipa auida in mare ꝓcurrens: neq; ingenia/ritusq; ac uiros & lingua manuq; superatas cõmemoro gẽtes: ipsi de ea iudicauere græci/genus in gloriam suam effusissimum quotam partem ex ea Græciam magnam. Sribit præterea. lib. vii. gentem in toto orbe præstantissima una omni uirtute haud dubiæ romana extitit.

Strabo ait. Hos quidem prosperos rerum euentus ipsa regiones natura præbet adiecit ei Romanus populus quicquid ex prouidentia consultandum erat.

Nam cum in condẽdis ædificiis græci acuti maxime

ac solertes fuisse uideantur/cum pulchritudinē &mu nimētum ingeniose prospicerent/portusq; & agri fe/ racitatē.hi ea maxime animaduerterunt:quæ illi par uifeceruut.Hormisdas a Constantino imp. quid de Vrbe Ro.sentiret. Id tātum placere respondit:quod didicissent ibi quoq; homines mori(ut philosophū decebat)loquutus est. Quid dicam beatissime pater de ciuibus & populi ro.numero? Censu Romæ agi tato iuuenta sunt ciuium ro. lxix.centena &. cxliiii. mil.Olympiade.ccvi.salutis uero Christianæ an.xl. viii.Hæc est illa Roma/quæ genuit Scipiones & Fa/ bios/Metellos/& Lucullos/Sullam & Marium/Ora tium/& Mutium/Fabricium/& Dentatum/Marcel/ los/& Pompeios/atq; ipsum Cæsarem/& Augustū. Hæc est illa præclara Vrbs quæ tot excellentes inge/ nio uiros edidit Varronem.s.atq; Catonem:Salusti um/Tullium:& Hortensium.Omitto Gracchu;:& M.Antonium/aliosq; multos prudētissimos uiros. Hæc tandem illa est æterna & potens aureaq; Roma/ quæ perdomito orbe terrarum genuit Sanctissimos pontifices uidelicet.

Cletum & Clementem Marcellum & Syxtum Gre/ gorios & Leones atq; Siluestrum & alios multos :& ad id summi culminis fastigium peruenit ut omniū populorū regna/omniū gentium imperia magnitu/ dine/potentia/uirtute superauerit : Iuuēcus hyspan9 in euangeliorum opusculo heroicis carminibus au/

ream Romam nominat. Pompo. uero Iæ. terraꝝ deã & gentium Reginam appellat/quam Vrbem Franc. Petrarca mundi caput & urbium reginam uocat. Hic xp̄s profugo Vicario fuit obuius hic Petrus in cru/cem actus: hic truncatus est Paulus: hic assatus Lau/rentius. hic sepultus uenie͞ti Stephano Prothomar. locum fecit. hic spreuit feruens oleum Ioannes. hic Agnes post obitum uiuens suos flere prohibuit. Sꝫ quo pergo? possum ne tibi in hac parua papiro Ro/mam designare? Profecto si possim/non oportet: no sti omnia/non quia Romanus ciuis: sed quia talium imprimis rerum curiosissimus ab adolescentia fuisti/ qui. n. hodie magis ignari rerum romanarum sunt: q̄ romani ciues? inuitus dico. Nusq̄ minꝰ Roma co gnoscitur/q̄ Romæ: qua in re non ignorantiam so/lam fleo (q̄q̄ qd ignorantia peius est?) sed uirtutū fu gam exiliumqꝫ multarum. Quis enim dubitare pōt: quin illico surrectura sit: si ceperit se roma cognosce/re? Forliuiensis autem scribit. Propria quædaꝫ habet Vrbs Roma adeo præclara excelsa & admiranda: ut nedum alibi in orbe inueniantur: sed nec etiam trans ferri liceat optari: qui Romam ipsam rerum caput & Dominam non uiderit temere quicquam alicubi ad/mirabitur. Quid plura beatissime pater? Quænā est illa urbs in toto terrarum orbe sub aureo sæculo fun data nisi roma in Latio & Ethruria posita? Plinius. n. libro tertio ait. Saturnia inquit est ubi nunc Roma.

Antipolis uero ubi Ianiculuз in parte romæ. Habet enim ſancta Vrbs limina apoſtolorum Petri & Pauli & terram ſacro martyrum cruore purpuream & alia loca deuotiſſima cum indulgẽtiis & reliquiis ſanctorum & ſanctarum dei de quibus in ſequenti libro nõ nulla dicam:ſecundoq; finem imponam.

Bartholomeus Cyniſcus Franciſco Albertino.

Qui cupis euerſam iam per tot ſæcula romam
Primeuam in faciem cernere:noſtra legas:
His nanq; inſpicies fora cuncta:Theatra:Cloacas:
Aelogya:Eurypos : Balnea:Templa:Vias.
Quicquid quale & ubi ſeptem ſub regibus:& quid
Induperatorum tempore:& ante fuit.
Hæc melius nemo eſt qui concinnauerit unq̃
Quæ uatum mille uix monumenta canunt.

Bart.prædicti Tetraſticon.

I/liber impauidus domini ſubiturus amici
Iudicium/hic muſas/hic helicona colit:
Non eſt qđ timeas ſi tu laudaris ab illo:
Spernere tunc ronchos inuidiamq; potes.

De noua Vrbe.

S Yxtus Quartus ſummus & maximus Pontifex cepit Vrbem inſtaurare. Primus.n.obſcuras porticus deſtruxit: ac uias & plateas urbis dilatauit & lateritio opere ſtrauit: eccleſiaſq; multas dirutas a fundamentis in priſtinam formam redegit. Succeſſores uero ipſum imitari conati ſunt. Poſtremo ſanctitas tua & Syxtum ipſum cæteroſq; breui temporis ſpatio ſuperauit: opera enim ipſa dilucide ueritatẽ rei demonſtrant: ut noua urbs merito appellari poſſit. Multum tamen differt ab illa prima antiquitate. Nam quanta Roma fuit ipſa ruina docet.

Pompo.lætus lib.ii.Ro.hy. ſcribit. Badulam qui & Totila flagellum dei appellatur: poſt euerſam italiã Vrbem ipſam ſolo adequaſſe. dicit enim Gotthi duce Totila Vrbem romam proditione Iſaurici militis xvi.Kl.Ian. Porta celimontana ingreſſi imperio potiti ſunt: nec eo contenti bona diripiunt. Mœnia bona ex parte ſolo æquant: domos aliquot igni abſumũt: incolas omnes cuiuſq; gradus atq; ordinis rexpotiſſimũ Totila ab Vrbe abire præcepit: ducturus alio in loco coloniam. Multitudo omnis in propinquas Vrbes ſe recepit/ſine habitatoribus urbis relicta eſt: manſitq; in ea ſolitudine amplios.xl.diebus.

Hæc ſunt tua monimenta parens romule: hæc eſt illa

æterna Vrbs terrarum dea gentiumq; Roma/cui par est nihil/& nihil secundũ:quæ undiq; uicto pene orbe ad uectos triumphos recepit:cuius imperium occidentis oceano & trans tygritanis regnis terminatũ: tu ne illa Roma ad quam tot sunt sub cœlo gẽtes cõuenire ius erat? Tu ne illa/quæ innumerabiles colonias emisisti? Sed iam ciuili intestinoq; hodio eo lapsa es:ut honorificentior habereris:si nomen tuũ tantummodo extaret. Scribit prælterea incendium in Vrbe surgentibus flammis diebus.xiiii. emicuisse : sed nõ omnia ædificia in cineres iuisse. Verumtñ tres regiones Portam.s.Capenam.Piscinam pub. & Auentinum ipsum adeo consumpsisse ut neq; tũc neq; postea restitui potuerit/scribit præterea.Hoc in loco digredi non ineptum putemus/ut scilicet ostendamus epũm ro. caput catholicæ fidei semper fuisse.Roma ipsa terrarum dea & gentium regina poscere uidetur dei sedes & imperii generis humani/sed ubi noua roma præsentibus Aug.lacertos extulit absentia principum nostra Roma paululum imminuta utraq; tamẽ Vrbe principatum sibi uendicante & quæ sequunt̃.

De origine Vrbis & nomine satis ab Igino & Fabio pictore & Beroso dictum est & perpulche ab Io.An. Viterb.uiro Clariss.

Fabius pictor ait.Denominare.n.aut imponere gentibus & locis noua nomina:tm̃ regiam ducumq; ius est.Suscepto igitur italus italiæ imperio:tum filiam

ſuam Romam nomine: Siculis & ab originib9 in la/tio præfecit. Quæ relicta capena medium palatinum tenuit/ & in uertice ubi hæret exquilio Romam oppidulum condit quod Valentiam ſonat. poſt eius obitum ob paludes neglectuȝ oppidū fuit uſq; ad aduētum Aeuandri/ qui cum oppido ſimul reſtituit no/men. Quæ quidem Vrbs Syxti & tuæ ſanctitatis tē/pore inſtaurata & in nouam formam redacta eſt/ & quotidie diuerſis ī locis ædificiis āpliſſimis exornat

De nōnullis eccleſiis & capellis.

d E primaria baſilica lateranenſi mentionem non faciam: in ſtationum opuſculo ſatis dictum eſt ac etiam in palatio Conſtantini in laterano: tamē pr̄ beatiſſime: iterum atq; iterum prædictam baſilicā cū baptiſterio appēditio pene collabente Sanctitati tuæ plurimum commendo antequam corruat.

Baſilica diui Petri apoſt. principis in Vatic. a beato Siluestro Pa. eiuſdem nominis primo fuit: quæ cen/tum marmoreis eſt ſubſtentata columnis: quamquidem nunc tua beatitudo amplificat. excedit enim ad/mirationem & magnificentiam Græciæ in ædificatione Templi Aepheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum a tota Aſia. Templi. n. lōgitudo. ccccxxv. pe/dum. Latitudo uero. ccxx. Columnæ. cxxvii. a ſin/gulis regibus factæ. lx. pedū altitudine ex his. xxxvi celatæ. teſte Plinio. lib. xxxvi. Nil mirandum eſt Beatiſſime pater. Nam templum cathedralis eccleſiæ Scē

Mariæ floris nuncupatum/ciuitatis nostræ Florenti næ e septis quadratisq; lapidibus constructum cum nonnullis capellis emusiuo adornatis marmoribus diuersorum colorum totum incrustatum excedit p̄/ dictæ Dianæ Templum. Latitudo:n. ipsius est ped. ccciiii. in parte crucis/corporis uero. cxlviii. Longitu do totius ecclesiæ ped. ccccc. Altitudo uero. cxl. Alti tudo autem marmoreæ testudinis in medio positæ ped. ccciiii. Turris uero campanar̄ marmorea uariis statuis exornata ped. cclxxx. omitto pauimentū mar moreum inceptum & sepulchra pulcherrima ipsius Templi celeberrimi/quæ omnia deo dante sanctitas tua uult superare in supradicta basilica: quod præcla rum & admirabile opus iam ad sidera tendit fabri/ cæ/cui sanctitas tua Fatium. s. R. E. Car. tit. s. Sabi/ næ instituit.

Obmitto turrim campanarum: quam tua beatitudo plumbeis laminis exornauit.

Basilica diuæ Mariæ maioris a diuersis pontificibus ampliata: quam fundauit Ioannes patritius romanꝰ tempore Liberii PP. quam postea Xyxtus. iii. amplia uit & musiuo exornauit ut in stationū opusculo di/ xi. Alexander uero. vi. laquearia aurea posuit supra q̄ hoc anno tua beatitudo tectum cum trabeis instaura uit: omitto organum & turrim pulcherrimam cāpa/ narum: quam tua beatitudo plumbea teca & Aurata pila cum cruce exornauit.

Ecclesia.s.Laurentii extra muros quam nuper Reuerendissimus Oliuerius Carrapha Card.neapolitanus exornauit & laquearia aurea uariis picturis adornata restituit. De aliis ecclesiis principalibus & antiquis satis in opusculo stationum dixi.

Ecclesia.s.Crucis in hier.in nonnullis locis cum pulcherrima capella e musiuo a Reuerendissimo Bernardino hyspano ti.car.instaurata est cum imagine prædicti uiri doctissimi ac sacrarum cerimoniarũ erudiss.

Ecclesia.s.Mariæ de populo a Syxto.iiii.fuit ab ipsis fundamentis cum claustro instaurata: quam hoc anno tua sanctitas non degenerans a patruo Syxto ampliauit pulcherrimisq; picturis & sepulchris cum nouis capellis & cœmiterio Iulio exornauit ut dicam inferius de capellis.

Ecclesia.s.Mariæ de pace a Syxto.iiii.fundata postea uero ab Oliuerio Carrapha car.neap.exornata.

Ecclesia.s.Mariæ in dõnica uulgo in nauicula antiq̃/ & deuota/quam nuper Reuerẽdissimus Ioannes de medicis Florentinus primarius Diaconus Cardi.S.R.E.eiusdem tit.collapsam in pristinam formam restituit. De præclarissima familia medicorum satis in stationibus dixi: quæ quidem in locis piis omnes alias familias nostri temporis superauit: ut opera ipsa nõ solum in Italia multis in locis apparent sed in ipsis ecclesiis & locis terræ sanctæ uisuntur in laudem prædictæ nobilissimæ familiæ auctores multi præ/

clarissimi diuersa opuscula publicarunt.
Ecclesia.s.Mariæ de Loreta urbis & ecclesia.s.Rocchi ex helemosinis pub.fundatæ sunt tempore tuæ San.
Ecclesia.s.Mariæ de anima apud ecclesiam pacis a natione almanorꝝ instauratur & amplificatur.
Eecclesia indiuiduæ trinitatis in colle hortulorum a rege Francorum incepta & a reuerendissimo Gulier/mo maclouiense presbytero card. & episcopo p̄nest. exornata qui lapides maioris capellæ ex gallia ad urbem propriis sumptibus transferre iussit.
Ecclesia.s.Saluatoris cum eccl'ia .s. Lodouici ibidem contigua fundata est a natione gallorū.
Ecclesia sanctæ Barbaræ perpulchra constructa est a natione Anglicorum.
Ecclesia sancti Io.baptistæ cum fraternitate Floré. ab ipsis florentinis constructa.
Est & alia ecclesia.s.Io.bap.de misericordia cum ho/spitale in qua sepelliuntur corpora qui pœnam capi/talem merentur a Natione Florentinorum fundata apud Velabrum.
Ecclesia.s.Petri in monte aureo siue Ianiculo perpul/chra a fundamentis restituta a regina hyspaniorum.
Ecclesia sancti Iacobi in circo flammineo a natiōe hyspanorum diuino officio solemniter quottidie uene/ratur maxima cum reuerentia.
Ecclesia.s.Stephani in Celio monte & alia ecclesia sc̄i Theodoli marty. apud palatium maius a Nicholao

Papa.v.instaurata.
Ecclesia.s.Saluatoris de pede montis in trans Tyberim cum alia ecclesia sancti Ioannis & san.Cosmæ & Dam.cum monasterio &.s.Stephani in columnis ripæ cum alia eccl'ia ꝓpinqua ad radices Auentini.
Et ecclesia sanctoꝝ Quirici & Iulictæ cum ecclesia scī Vitalis mar.&.s.Susannæ & Viti & Modesti mar.
Et ecclesia scōꝝ mar.Nerei & Archilei cum Ecclesia sancti Stephani in Vaticano cum nonnullis capellis quæ omnes collapsæ a fundamētis syxtus.iiii. anno Iubilei restituit.
Omitto extra Vrbem ecclesiam.s.Pancratii cum aliis multis/quibus addidit reliqas & indulgentias.
Ecclesia.s.xii.Apostolorum cum porticu & uestibulo instaurata fuit a tua beatitudine/ut apparet in epithaphio marmoreo cum his litteris.s.
SEDENTE Syxto.IIII.pont.max.Iul.Car.s.Pet. ad Vinc.nepos hanc basilicā pene collabētē restituit.
Ecclesia.s.Petri ad Vin.cum habitationibus fratrum a tua beatitudine maxima impensa instaurata est.
Ecclesia.s.Blasii de pannetta apud Iuliani palatium a fundamentis incepta est a tua beatitudine:cui quidē gratiam concedat dn̄s perfinitam uidere.
Ecclesia.s.Laurentii in damaso a Damaso.PP.cōstructa:quam postea collapsam Raphael Riarius Reue. Card.tit.s.Georgii a fundamentis restituit.
Ecclesia sanctorum Sergii & Bacchi instaurata fuit a

Reuerendissimo Gabrielli Card. Agriensi.
Ecclesia sanctorũ Petri & Marcellini a reuerẽ. Philippo Car. Cenoman. collapsa in pristinam formam restituta est.
Ecclesia. s. Marci ab ipso Marco PP. fundata postea a Paulo. ii. instaurata postremo uero a reueren. Car. de grimmanis exornata.
Ecclesia. s. Augustini cum habitationibus fratrũ constructa fuit anno christi. M. cccclxxiii. a reuerendissimo Gulielmo de Estouteuilla episcopo Ostiẽsi car. rothomacensi &. S. R. E. Camerario.
Ecclesia. s. Anastasiæ deuotissima/quam collabentez partim uero dirutam reuerendissimus robertus Vir doctissimus eiusdẽ ti. presbyteri Car. Nanteñ. in pristinam formam restituit ampliauitq;.
Sunt & aliæ multæ ecclesiæ instauratæ de quibus ne sim prolixus mentionem non faciam.
Capellla Nicolai. v. & alia secreta Eugenii. iiii. q̃s frater Io. flor. ord. præd. perpulchre depinxit in palatio apostolico sunt a tua beatitudine picturis & marmoribus ac porta pulcherrima exornatæ.
Capella PP. syxti. iiii. in palatio apostolico ppulchra in q̃ sunt picturæ noui & ueteris testamẽti cum pontificibus sanctis/manu & arte mirabili nobiliuz pictorum concertantium uidelicet. Petri de castro plebis/ & Alexãdri & Dominici & Cosmæ atq; Philippi floren. quaz tua beatitudo ferreis catenis muniuit: ac su

periorem partem testudineam pulcherrimis picturis & auro exornauit opus præclarum Michael. Archã/geli floren. statuariæ artis & picturæ præclarissimi. Omitto sacrarum locum ab Innocentio. viii. funda/tum ampliatum uero a tua beatitudine: in quo sunt ad honorem dei & ornatum prædictæ capellæ para/menta gemmis & auro cum unionibus contexta. sũt & uasa multa aurea & argentea cum pulcherrimis cã/delabris deauratis: quæ omnia tua sanctitas donauit Sunt ibi præterea reliquiæ & cruces & calices & alia ornaméta a Paulo & syxto & Innocentio/atq; Alexã/dro Pontificibus instituta. Omitto pluuialem ditissi mũ/quem magnus presbyter Ioannes Indianus do no misit syxto pont. max. Omitto regnum trium co ronarum preciosis margaritis a diuersis pontificib9 exornatum. Omitto præterea aliud regnũ ditissimu; idest infulam pontificalem cum aliis ornamentis/& indumentis pont. a tua beatitudine. Quid dicam de xii. Apostolis argéteis deauratis a tua beatitudie lar/gitis. Plura: prædictos omnes Põtifices quas sancti tas superauit.

In ecclesia. s. Petri est capella cum choro & pulcherri mis columnis porphir. spolia thermarum Domiani quæ uocatur Syxti capella: in qua est sepulchrũ æne um syxti. iiii. quæ omnia tua sanctitas in minoribus constituta benemerenti patruo posuit: ut dicam in Epythaphiorum opusculo.

Eſt & alia capella parua ſed pulchra in eccleſia ſancti Petri ad uincula cum ferreis cathenis beati Petri apo ſtoli/quam tua beatitudo æneis intrinſecus & extrin ſecus ſculptis exornauit tabernaculis.

In eccleſia ſanctoꝝ.xii.apoſtolorũ eſt capella maior pulcherrime depicta cũ tabernaculo marmoreo.iiii. porphireis columnis ſubſtentato cum alio taberna/culo marmoreo corporis Chriſti & apoſtoloꝝ Phil. & Iacobi ſimulachris cum ſepulchro Raphael. ger/mano/quæ omnia poſuit tua beatitudo anno ſalutis Chriſtianæ.Mcccclxxvii.ut aptius dicam in epyth. Omitto marmoream aquilam inter anriquas ruinas repertam/quã ſuper portã eccleſiæ.S.tua collocauit.

In eccleſia.ſ.Mariæ de populo ſunt multæ cappellæ uariis picturis & marmoribus exornatæ maiorẽ ue/ro capellam tua beatitudo fundauit/ac uariis pictu/ris exornauit manu Bernardini Peruſini in qua ſunt ſepulchra pulcherrima ut dicã inferius de ſepulchris Omitto Coronationem Virginis argenteam cũ An gelis pondo lib.cl·quam tua ſanctitas dictæ capellæ donauit cum aliis muneribus.

In Baſilica.ſ.Petri in Vatic.eſt tabernaculũ marmo/reum.iiii.porphireis ſuffultum colũnis:in quo ſunt xii.Apoſtoli ſculpti cum paſſione martyrii apoſtolo rum Pet.& Pauli:manu Mathei pullarii flo. ſculpto ris præclariſs.quod quidem opus mirandum Syxtꝰ iiii.reſtituit auroqꝫ exornauit.

In Basilica.s.Mariæ maioris in capella maiori ē pulcherrimum tabernaculum marmoreū manu Minii florenti.impensa uero Reuerendissimi Guliermi de Estouteuilla Camerario.

In ecclesia.s.Laurentii in Damaso est tabernaculum & capella sacratiss.Corporis Xpi uariis marmoribꝫ & picturis/quod opus societas eius cum dña Theresia Hyspana fundauit.

In ecclesia.s.Mariæ super mineruam est capella in honorem Vir.Mariæ & beati Thomæ de Aquino construcта ac dotata a Reueren.Oliuerio carapha Card. Neapo.epis.Hostien.quam Philippus alterius Philippi de Lippis pictor excellentiss.Flor.mira arte depinxit ut opa eius Flor.in templo diuæ Ma.Nouellæ demonstrant.

Est & alia capella de Tornaboniis flor. depicta a Dominico Girlādario flor.ut opera eius flor. in templo trinitatis & Mariæ nouellæ demonstrat.

Est ibi alia capella Vir.depicta a fratre Io.flor.

Sunt in Vrbe aliæ multæ capellæ ornatissimæ:ut est in ecclesia.s.Mariæ de ara cœli & de pace &.s.Petri in monte aureo &.s.Marci & Honorii & aliaꝝ ecclīaꝝ.

De palatiis Pontificum.

P Alatium lataranense a ueteribus pont.instauratum est/in quo nōnullæ antiqtates ro.apparēt.

Palatium apostolicum.s.Petri in Vaticano instauratum fuit a Nicolao.iii.Vrsino deide a Nico.v. & Eu

genio.iiii.Postea uero a Paulo pio.ii.& a Syxto.iiii.
qui atrium & bibliotecas & capellã extruxit:ac ut di/
cam a fundamentis ipsis totum restituit. Deinde ue/
ro ab Innocentio & Alexandro ampliatum est. Po/
stremo uero quantum a tua beatitudine ampliatum
& instauratum sit res ipsa est in promptu. Plus enim
tua.S.hucusq; fecit q̃ omnes alii prædicti per annos
centum non fecere:in quo sunt portæ uariis marmo
ribus cum statuis adornatæ a tua beatitudine. Sunt
præterea aulæ & Cameræ adornatæ uariis picturis
ab excellentiss.pictoribus concertantibus hoc anno
instauratæ. Prætereo faciles ascensus ad cõmoditatẽ
ædium palatinarum cottile opus ex laterculis & lapi
de Tyburtio:ut ad summitatẽ usq; tecti facile possit
equitari. Omitto laquearia pulcherrima auro & pic/
turis exornata in ipsis aulis uariis marmoribus & por
phireticis lapidibus stratis.
Palatium.s.Mariæ maioris a Nicolao.v.incohatum
opus sumptuosiss.& imperfectnm quod quidem ꝑ
ut erat tua beatitudo exornauit ac portis ac ualuis &
fenestris & aliis necessariis rebus muniuit: ecclesiã q;
ipsam imagine argentea Virginis exornauit tectũq;
super laquearia instaurauit.
Palatium sanctoꝶ.xii.apostoloruꝫ a Martino qnto
Colũp.inchoatum quod quidem postea tua beatitu
do a fundamentis sumptuosissimo ædificio restituit
ac statuis uariisq; picturis & marmoribus exornauit

una cum ecclesia ibidem inclusa: quod quidem Re/ueren.F.Socherinus flor.uult perficere.
Palatium.S.Marci a Paulo.ii.incoatum postea uero a Laurentio Cibo Car.beneuentano exornatum.postremo uero a Reuerendiss.Domi.Grimanno cum ecclesia exornatum est.
Palatium.S.Sabinæ in quo Honorius.iii.& alter.iiii Eugeniusq3.ii.pontifices habitarunt est antiquu3 ac deuotum:quod quidem reueren.Car.montis rega/lis instaurauit:postea uero a Fatio Sanctor. Viterbi eiusdem tit.Cardi.cum Viridario in nonnullis locis instauratum in quo loco erant ædes sabinæ ro.
Palatium Conseruatorum & Senatoris Vrbis in mõte Tarpeio ampliatum est a diuersis pontificibus.s. a Bonifacio.ix.Martino.v.Syxto quarto.& Innocẽ/tio.viii.multisq3 in locis tempore tuæ.S. pulcherri/mis picturis exornatum. In quo sunt monimenta q̃ plura Ro.S.statua Herculis ænea cũ hac inscriptiõe.
SYXTO.IIII.PONT.MAX.REGNANTE.
Aeneum Herculis simulachrum aurea mala secundũ uiuente Tropeum sinixtra gerentis in ruinis Hercu/lis Vict.fori boar. effossum conseruatores in monumentum glĩæ romanæ heic locandũ curarunt.
Est ibi caput Collossi fracti cum hac inscriptione.
Tempore Innocentii Pont.Max.viii.
Caput ex collosso Cũmodi Ant.Aug.Alt.tricenu3 cubitum inter ruinas templi pacis in multa frusta re/

perto cõspiciundũ cõseruatores Vrbis ro.heic iusset: Palatium nouum Iulianum cum ecclesia.s.Blasii de pãnetta ibidem inclusa habet turres & loca fortissima pro cõmoditate & utilitate pub.quod quidẽ præclarum opus a fundamentis ipsis tua sanctitas extruxit cum ampla & recta uia noua: Omitto aliud palatiuz apud ecclesiam sancti Petri ad Vincula nuper inceptum a tua beatitudine: Sunt & alia multa ædificia diuersis in locis Vrbis a Syxto & tua sanctitate cõstructa/quæ ad utilitatem pub.& ornatũ urbis pertinẽt: ut alias deo dante copiosius scribam.

De domibus Cardinalium:

d Omus reuerendissimi car.s.Georgii cum statuis ac picturis columnis& multis marmoribus suffulta cum ecclesia ibidem inclusa est perpulchra: quam Reue:Rap.riarius saonensis.S.R.E. Camerarius a fundamentis erexit.

Domus Vrsinorꝶ propinqua cum orologio campi Flo.quam eximius Franciscus Venetus Vicecancell. fundauit/postea uero a Reueren.Petro Rhegino siculo presbytero Cardi:intus & extra uariis exornata est statuis atq; picturis.

Domus reue.Francisci Piccolominei car.senensis nõ longe est a ꝑdicta in qua erant statuæ grãꝶ positæ.

Domus cancellariæ/quam Rhodericus Borgia uice cancellarius reparauit:Galeottus uero nepos tuæ sãctitatis Vice cancell.multis in locis ampliauit ac sta/

tuis marmoreis ac pulcherrimis picturis exornauit:
Domus sancti Laurentii in lucina apud arcum domitiani a pluribus card. ampliata. s. a Ioanne morinési/ & a Philippo Calandrino summo penitentiario: postremo uero a Io. bap. Cibo & a Georgio ulisbonési patria portugall: cardinalibus/ cui quidẽ Fatius car. sanctæ sabinæ nonnulla pro cõmoditate addidit prout eius insignia indicant:
Domus. s. marcelli fuit constructa a reue. Io. Veneto epõ Port. card: ti. s. Angeli:
Domus. s. Mariæ in uia lata a Reuendiss. Gabrielle Agriesi Car. ti. s. Sergii & Bacchi fundata fuit. Postremo uero a Reueren. Fatio de sanctoriis Viterbiensi Card. titu. s. Sabinæ sumptuosiss. ædificiis ampliata cum atrio & porticu & capellis & Aula pulcherrima depicta: Omitto Viridaria/ in quibus sunt uasa marmorea sculpta cum sacrificiis & raptu Sabinarum.
Omitto aquarum conseruationem subterraneam/ & cameras uariis picturis & statuis exornatis ut eius insignia palmæ indicant.
Domus Cardinalis Columnensis apud ecclesiam. s. xii. Apostolorum quam Io. ii. Diac. Cardi. Colum. pluribus in locis instaurauit.
Domus Francisci Portii non longe a prædicta: quam Reueren. Pet. Fuscherus car. ampliauit.
Domus reue. Oliuarii carraphæ in Quirinali solati gratia constructa est ab eodem Reue. Oliuerio card.

Napo.cum uinea & hortulo & aliis locis multis pi
cturis & epitha.exornatis cum epigram.multis.
Domus Reue.Io.Stephani Ferr. Pedemontani car.
Bononien:apud equos marmoreos cum hortulo/&
pulcherrimis habitationibus:non longe a qua est ui
nea dñi Vlixis de Fano cum domo pulcherrima/in
quo loco effossa fuere multa marmora cum statuis e
quibus unam habet in ædibus suis fractam Cupidi
nis uero dormientis miro artificio sculpta est in pala
tio mantuæ.
Domus cum uinea & plurimis hortulis apud ecclesi
siam sanctæ Agathæ reue.Federici Diac.Car.s.Seue
rini/in qua sunt Viridaria perpulchra non longe a q̃
est uinea noua reuer.car.de medicis flor:
Domus Antoniotti Ianuensis epi prænest. & Card.
S.R.E.tit.s.Praxedis apud ecclesiam tituli prædicti
quamquidem Reue.Gabriel de Fano eiusdem tituli
presbri car.ampliauit.
Domus sancti Anto.abb:non longe a prædicta quã
Reueren:Fatius ti.s.sabinæ collabentem restituit cũ
ecclesia scti Andreæ penitus destituta ac pauimentũ
cum tecto renouauit & alia q̃ plura cum hospitali/&
horreis addidit in augmentũ & ornatũ dictæ eccliæ:
Domus reue:Ioannis de medicis flor:priamii Diaco
ni card.est apud Alexandrinas & Neronianas Ther
mas non longe ab ecclesia scti Eustachii/in qua sunt
nõnullæ portæ marmoreæ mixtæ cum pulcherrima

Bibliotheca statuis & picturis exornata:
Domus scti. Augustini a Reuerẽdissimo Dominico Card. Firmano tit. s. crucis fuit constructa quam postea Reueren. Franciscus Cusentinus car. exornauit:
Domus sancti Apollinaris ædificata fuit a reueren. Guliermo de Estouteuilla Car. Rothomacensi: postea uero ab Hieronymo ruer. epo sabin. & a Leonardo Agen. cardinalibus exornata.
Domus cum turri de Fliisco apud puteum albũ/ quã Vrbanus Lauaniæ comes fundauit: postremo uero a Nicolao Lauaniæ comite Cardi. de flisco ampliata est ac uariis picturis decorata:
Domus reue. Iuliani de Cæserinis Diaconi Car. cuꝫ speciosa porta exornata/ quam Iulianus eiusdem domus Diac: Card: patruus fundauit/ in q̃ sunt statuæ Ro. super portam uero uisuntur insignia ruerea cuꝫ his carminibus litteris aureis:

Iulius auratas reuirenti in robore glandes
Pollicitus pacem iuraq; remq; dabit.

Domus reue. Io. Iacobi apud tinctam Thyberis:
Domus Farnesia ab Alexãdro reue. de Farnesio titu. sancti Eustachii amplificata est atq; exornata:
Domus. s. Mariæ trans Tyberinæ: quam reue. Marcus Saonen. doctiss. uir eiusdem ti. Cardi. cum horto & aliis habitationibus instaurauit.
Domus. s. Crucis apud plateam iudeoꝝ site uisunt cum monumentis priscorum ro.

Domus reue.car.Sabelli ro.non longe ab ecclesia sci Nicolai in carcere in qua sunt duo sepulchra marmorea cum statuis sculpta & Herculis erumnæ ibidem uisuntur.Sub ædibus prædictis est Theatrū Marcelli Dorico Ionicoq; more pulcherrime constructum ꝑ ut existunt uestigia.

Domus Laurentii manilii in platea iudeorum uariis epithaphiis & picturis Ro.exornata.

Domus bufalorum nō longe a columna antonina.

Domus Hieronymi de picis apud ececlesiam sci Laurentii in damaso nōnullis picturis exornata/atrium cuius lapidibus tyburt. & marmoribus adornatū ē.

Domus de ualle & saxolis atq; butii & Mapheis nouæ sunt uariis picturis & statuis adornatæ.

Est & domus epi.N.apud turrim argentinam cū scala pulcherrima apud quam Reue.Iulianus.ii.de Cæsarinis Diac.car.s.Angeli porticum pulcherrimā cū columna pretiosa construxit.

Do.ursinorū in monte Iordano & aliis locis positæ.

Domus Bernardini de monte falco in Aghonis platea cum puteo pulcherrimo.

Domus mellinorꝝ est apud eccliā.s.Mariæ de aīa.

Do.ciuiū ro.de scā cruce cum pulcherr.statuis.

Domus Io.de mōte mirabili episcopi Vasion. apud ecclesiam sancti Aug.

Domus cum uinea apud portaȝ Septi. augustini de Chigis Senensis.

Domus Hadriani ab ipſo Hadriano car.fundata.
Do.de Finario:quam Carolus card.conſtruxit.
Domus de Sotterinis a Reueren.Franciſco florenti.
Card.Vulterano conſtructa.
Domus pulcherrima.ſ.Clementis a reueren. domi/nico conſtructa/in qua ſunt infraſcripta carmina in lapide pario ſculpta.

Stet domus hæc donec fluctus formica marinos
Ebibat/& totum teſtudo perambulet orbem.

Quá poſtea.R.Franc.de rio card.papien.exornauit.
Do.in platea.ſ.Petri a.R.Marco Veneto conſtructa
Sunt & aliæ multæ domus in Vrbe:de quibus bre/uitatis cauſa taceo.
Nullam facio mentioné de Turribus:una quæq3.n. domus reueren.cardinalium turres habet.
Eſt turris ſubura in Subura:quæ corrupto uocabu/lo appellatur turris ſecura pro ſubura.

De hoſpitalibus.

h Oſpitale.ſ.Spiritus in ſaxia ædificatum fuit ab Innocentio.iii.poſtea uero a fundamétis cum ecclefia opere ſumptuoſo inſtauratũ fuit a Syxto.iiii Pont.max.in quo Carolam reginam Cypriam rece/pit a qua munera multa cum ſanctis reliquiis accepit ut dixi in ſtationum & Epythaphiorum opuſculo: & dicitur in ſaxia a uico ſaxonum:qui ſaxones tépo re Hadriani primi pontificis in dicto loco ob urbis & eccclefiæ defenſionem recepti fuere.

Eſt & hoſpitale digniss.ſ.Saluatoris in laterano
Eſt & hoſpitale ſancti Saluatoris & Mariæ de conſo/
latione apud capitolium ex helemoſinis conſtructũ
cum hoſpitale Ianuenſium a camera ap̄lica āpliatuꝫ.
Omitto hoſpitale Almanorũ/Anglicorumq;/& gal
lorum/atq; Hyſpanorum/Florentinorũq; & aliarum
nationum. Tamen pater Beatiss.nullum ex prædic/
tis inuenio/ut eſt illud.ſ.Mariæ nouæ de Florētia ab
Eugenio.iiii.commendatum/eccleſiam cuius conſe/
crauit/in quo loco ad minus ſũt.ccc.infirmi/totidēq;
mulieres in hoſpitali coniuncto cum omnibus me/
dicorum ſubuentionibus.Omitto hoſpitale præcla/
rum.ſ.Mariæ de miſericordia a Pio.iii.maxime com
mendatum:Omitto præterea hoſpitale ſc̄ti Saluato/
ris de congregatione preſbyterorũ/ac ſancti Io.Bap.
de bonifacio & alia quæ quidē oīa ſunt nu. xxxyiii.

De Bibliotecis nouæ urbis:

i N Palatio apoſtolico in uaticano eſt illa præcla
ra biblioteca a Syxto.iiii.conſtructa cum eius
imagine/ac pulcherrimis picturis exornata cum his
Carminibus:

Templa domum expoſitis:uicos fora mœnia pōtes
Virgineam Triuii quod repararis aquam
Priſca licet nautis ſtatuas dare cōmoda portus
Et Vaticanum cingere Syxte iugum.
Plus tamen urbs debet/nā quæ ſquallore latebat
Cernitur in celebri biblioteca loco.

Sunt picturæ doctorum & alia carmina ut dicam in opusculo epithaph.
Est & alia biblioteca apud prædictam/quæ græca dr̃ ab eodem syxto constructa cũ camera custodũ.
Est & tertia biblioteca pulcherrima/in qua sunt codices auro/& argento sericinisq̨ tegminibus exornati a prædicto syxto cõstructa:in quo loco Vergili opa uidi litteris maiusculis conscripta:
Omitto strumenta geometriæ & astronomiæ & alia quæ in liberalibus disciplinis pertinent auro & argẽto picturis exornata:
Est præterea biblioteca noua secreta ppulchra(ut ita dicam)Pensilis Iulia:quam tua beatitudo construxit signisq̨ planetarum & cœlorũ exornauit/additis aulis & cameris ornatiss.atq̨ de ambulatoriis auro/& picturis ac statuis exornatis nõ lõge a capella syxtea:
Omitto bibliotecam sci Petri a diuersis pont.cõstructa & a tua beatitudine exornata:
In ecclesia sanctoꝝ.xii.Apostolorum & scti Petri ad uincula/sunt bibliotecæ a tua beatitudine cõstructæ atq̨ picturis exornatæ.
Præterea sunt in Vrbe aliæ multæ bibliotecæ ãtiquæ ut apparet in ecclesia.s.mariæ ara cœli & mineruæ & sansti Augustini & sabinæ & aliorum locoꝝ.
Est prætetea in ædibus Reueren.Io.de medicis flor.primarii diac.Card.biblioteca pulcherrima codices cuius magnificus Laur.pater eius ex græcia nonnul

los per Angelum Politianum translatare ac multos Flor. transcribere fecit: in qua sunt nonnullæ statuæ marmoreæ cum Satyro pulcherrimo. sunt ibi præterea opera multorum philosoꝝ & poetaꝝ/oratorūq;. Omitto opuscula infinita diuersorum auctorum in laudem præstantissimi Cosmi de medicis/qui Venetiis bibliotecam pulcherrimam construxit in ecclesia sancti Georgii. Vidi præterea nonnulla opuscula in laudem Petri & Laurentii de medicis quæ oīa Guerrinus uir doctiss. mihi ostendit. sunt præterea opera multa super Platonem a Marsilio Ficino flor.
Extant & opera Baptistæ Leonis de Albertis flor. exquisitissimæ doctrinæ: qui libros. x. de architectura composuit: quos Bernardus eius frater doctiss. uir emendauit/ac Laurentio medici (ut erat uoluntas auctoris mortui) præsentauit cum aliis opusculis: quæ omnia noster Romulus Aretinus efflagitauit ut imprimerentur: & accepta copia illius architecturæ lib. Sigismūdo uiro doc. & secretario sanctitatis tuæ donauit. In qua biblioteca pro cōmodo suo quisq; studere potest non obstante præsentia Reueren. Car. uiri doctissimi græcarum/latinarumq; litterarū & musicæ peritissimo. Lilius enim Vicentinus ait. Diuoq; Laurentio basilica ornatissima eximio opere/ac magno impendio a deuotiss. Cosmo mediceo constructa cum biblioteca/qui & celebrari monasterium bti Marci Euangelistæ or. s. Dominici a solo ædificauit

cum pulcherrima biblioteca latina & græca atq; Hebrea:aliudq; apud Fesulas canonicorum Regu. ubi bliotecis adeo pulcherrimis & librorum copia refertis:ut oẽs superarent:quas suo tpe habuit Italia.

De castro sancti Angeli.

c Astrum·s.Angeli : ut supra diximus in mole Hadriana ab ipso Helio hadriano imp.cõstructum fuit.molesq; Hadriani dicebatur . postea uero turris Crescentii. Postremo autem castrum sancti angeli propter apparitionem Angeli tempore Gregorii Pa.ob quam causam est ibi capella cũ picturis miraculi dedicata ut in stationibus dixi. & a Bonifatio ix.cepta muniri:deinde ab Alex.vi.postremo uero a tua beatitudine multis in locis ĩstaurata:in qua mole sunt porticus cum uiridario & fortiss.turribus in quo loco pontifices ipsi tuto se defendunt.Sed conqueror de fortuna beatissime pater/ob gratiam uero lætor.sum nanq; patre Sãcto matre uero Angelica/nomineq; Frãcisco a michael angelo patruo educatꝰ sub tutela uero Xanctæ uiduæ natus florenti patria Inuida fortuna mihi erumnas & inopiam tribuit cũ seruitute uoluntaria quãuis patientia/duce uirtute/sit uictrix fortunæ(ut tuæ sæpe accidit sãctitati)quã deprecor ut seruulum Albertinum respiciat/ac semp defendat.

In dicta mole uidi affixa in die coronatiõis carmina infrascripta Aurelii Sereni Munopol.

Oraclo uocis mundi moderaris habenas:
Et merito in terris diceris esse deus.
Te nemo superat sancta pietate/fideq3/
Religione graui/moribus/atq3 probis
Tanta tibi est animi probitas/qđ Iulius alter/
Inter pontifices nemo repertus adhuc.
Nullus adhuc fuerat tanto iam nomine dignus:
Tu solus Iuli diue secundus ades.

De Beluidere.

i Nter palatium apostolicum & palatiũ Innocẽ tii PP.viii.in loco/q Beluidere dicitur:tua.S. construxit ædificium perpetuum opere sumptuoso uariis lapidibus/& æneis/ marmoreisq3 statuis exor/natum.Omitto loca pulcherrime depicta/in quib9 ciuitates Italiæ ceberrime depictæ uisuntur. Omitto præterea loca amplissima & amena dorico more con structa cum turribus & balneis/& aquæ ductibus. Sunt ibi nemora ferrarum & auium cum Viridariis & hortulis/quibus in locis homines solatii causa ua gari/debacchariq3 possunt.Omitto loca sumptuosis sima thermarum more constructa:adeo ꝙ equester per latum & altum parietem tripliciter ab uno pala/tio ad aliud facile peruenitur maxima pontificũ/car/dinaliumq3 cõmoditate una cũ utilitate & pulchritu dine.Omitto locum pro conclaui designatum a tua Beatitudine & montes ipsos adæquatos/& ualles ad impletas & alia multa ibidem maximis sumptibus/

breuiq; curriculo temporis constructa:quæ quidem omnia aliam Vrbem demonstrant. Omitto deniq; latum/& altum parietem recto tramite designatum a palatinis ædibus ad molem usq; Hadriani cum amplificatione Leoninæ ciuitatis & alia q̃ multa ibidem designata a tua sanctitate.

De Porticibus.

iN Vaticano est porticus.s. Petri duplex/in pariete unius est nauis fluctuans cum Apostolis emusiuo depicta ab Iocto Flor.pictore excellentiss. simul cum architectura:ut apparet in præclara turri marmorea ecclesiæ florentinæ.Opera cuius per Italiam multis in locis extant:fuitq; a Benedicto.xi.pôti max.in Auinionem ad pingendum martyrum hystorias accitus ingenti præcio/ morte interueniente opus omisit.In sepulchro marmoreo cui9 sunt car.

Ille ego sum per quem pictura extincta reuixit.

Vt aperte dicam in epitha.opusculo.

In prædicta porticu .s.Pet.uisuntur carmina ĩcisa.

Quem liquidos pelagi gradientem sternere fluct̃s
Imperitas fidumq; regis trepidumq; labantem
Herigis:& celebrem reddis uirtutibus almum
Hoc iubeas rogitante deus contingere portum.

Apud gradus marmoreos plateæ.s.Petri est portic9 pulcherrima a Pio.ii.fundata:uulgo Benedictio pô tificis dicitur:postea uero ab Alexan.postremo autẽ a tua Beatitudine ampliata:opus quidem necessariũ

oportet enim ceptum principium cum plateæ latitu/
dine adimplere qđ quidem eēt opus præclarū.
Eſt porticus clauſtralis palatina a Syxto fundata.
Eſt porticus.s.xii.apoſtolorꝶ a tua Beati.fundata.
Eſt porticus ſancti Petri aduincule a tua.S.conſtru/
ćta/in qua depićta fuere carmina infraſcripta litteris
aureis apud inſignia ruerea.

Aſtra palatinis quæ tangit ab ædibus hoſpes
Hac primum nata eſt Iulia quercus humo.

Sūt in Vrbe & aliæ porticꝰ diuerſis in locis cōſtruc.

De uiis & plateis.

u Ia Pontificum notiſſima/per quam Pontif.ad
Lateraū.incedit a Syxto.iiii. ampliata/Deinde
ab Innocentio.viii.Poſtremo a tua Beatitudine mul
tis in locis ampliata.
Via Iulia noua a ponte Iulio ad Syxti uſqꝫ pontem/
quam tua Beati.incohauit ad utilitatē totius urbis.
Via Alexandrina in ciuitate Leonina ab Alexan.vi.
inchoata tuæ uero beatitudinis tempore perfećte cū
alia uia ꝓpinqua nō longe a porta uiridaria/quā tua
Sanćtitas hoc anno ordinauit.
Apud pontē.ſ.Angeli eſt uia Syxtina cum his car/
minibus in lapide marmoreo inciſis.

SYXTI. iiii.Pont.Max.Iuſſu.
OPT. AC PIIS.

Quam bene Xyſtina hæc quæ pp fluminis undas
Aućtoris meruit nomen habere ſui

Hæc Mariæ quo tēpla dedit uia tramite recto
Fecit ut a Petri ſedibus eſſet iter
Xyſte tuū munus iam nunc Xyſtina uocari
Roma potes: minus eſt condere quam colere.

Via.ſ.Celſi a Syxto inſtaurata & a tua Beati.āpliata.
Via iudeorꝝ cū aliis duobus ꝓpinquis a tua.S.āpli.
Via.ſ.Luciæ in ponticis obſcuris cum alia ibidē pro pinqua hoc anno ampliata fuit a tua beatitudine.
Omitto uias multas in campo Martio & apud eccleſiam apoſtolorum & Mariæ ſup mineruam atq; Nicolai & tranſtyberinæ regionis quas quidem ſanctitas tua dilatauit ac lateritio opere ſtrauit.
Sed miror cum tui præceſſores beatiſſime pater minime aliquid pro cōmoditate uiatorum ac etiam curialium uiarum auſi fuerint ꝓſternere uel ampliare. Bonum eſſet: ut tua.S.cum tot & tanta in urbe fecerit/in itinere ab urbe ad Bacchanum uſq; pro utilitate communi: ut perpetua ſit tuæ ſanctitatis memoria iter ſit tutū ꝓſtrata uia nemore in pte deleto curare.
Platea.ſ.Petri a ſyxto & Pio & tua beatitudine ampliata eſt cum platea ſancti Celſi ac Mariæ Rotundæ & iudeorum & Agonis.
Platea.ſ.Euſtachii & martii campi & piſcinæ & Laurentii in damaſo atq; Marcelli &.ſ.xii. apoſtolorum a pluribus pōtificibus inſtitutæ ac tempore tuæ.S. lateribꝰ ſtratæ fuere additis Cloacis. In platea iudeorum uidi lapidē marmoreum cū his lr̄is ſculptis.

&

IVLII.II.Pont.Opt.Max.
AVSPICIIS.

Iacobus Albertinus & Hieronymus picus Aediles. Angustia uiæ ad Forum iud. offensi coactis regredi domib.ampliand.coerauer. idemq; probauerunt anno Christi.M.cccccviii.

Omitto plateas transtyberinas & aliorum locorum Vrbis/quas omnes tua.S.exornauit amplificauitq;.

De sepulchris memorandis.

IN Basilica lateranensi est sepulchrum æneum/ uariis marmoribus exornatum Martini.Pa.v. Columpnẽsis non longe a quo est lapis marmoreus cum inscriptione.R.Alberti de albertis flor.Car.tit. sanctæ Crucis.anno xp̄i.Mccccxlv.cum alio sepulchro porphiretico miro artificio sculptum.

In ecclesia beati Petri in Vaticano in medio capellæ syxti est perpulchrum æneum sepulchrum uariis statuis exornatum:qđ quidem tua beatitudo patruo syxto summo pont.B.M.Pos.an.xp̄i.Mccccxciii.

Non longe a quo est aliud æneum sepulchrum qđ quidem Laur.Cibo Car.posuit patruo Innocentio PP.viii.B.M.

Omitto sepulchra duo Pii.ii.&.iii.seneñ.marmorea manu flor.statuis & picturis exornata.

In ecclesia Diuæ Mariæ maioris est sepulchrum Io. Patthii Fundat. ecclesiæ in labro porphiretico cum aliis sepulchris memorandis.

In ecclesiia.s.Mariæ de populo sunt multa sepulcra Cardinalium uariis picturis & statuis exornata.
In maiori uero capella sũt duo sepulchra marmorea pulcherrima quæ tũa sanctitas Ascanio mariæ Vice cancellario/& Hieronymo saonensi Card.ben.Mer. pos.manu Andreæ sansuini flor.excel.statuarii.
In ecclesia.s.Mariæ Nouæ est sepulchrum marmoreum ad sinistram maioris capellæ unionibus exornatum:in quo requiescit corpus Reré.ac sapientiss. Alemanni de adimariis florentini card.ti.s.Eusebii.
Omitto sepulchra ecclesiarum multaruȝ ut est in ara cœli & sanctæ Mariæ super mineruam & Augustini &.s.Pauli & Agnetis uir.exrra Vrbem.
Tamen beatissime pr̃ in ciuitate flor . uidi sepulchra multa ænea/& marmorea miro artificio sculpta:de q̃bus mentionem faciam ut sanctitati tuæ aliquantulum delectationis dem.ut est in ecclesia diui Laurentii sepulchrum magnifici cosmæ de medicis marmoribus & lapidibus porphireticis exornatum cũ æneis craticulis & hac inscriptione.s.
DECRETO Publico Pater Patriæ.
Non longe a quo est aliud præclarissimum sepulcrũ æneum uariis marmoribus prorphireticis exornatũ quod quidem Laur.& Iul.de medicis posuerunt pr̃i patruoq;.Omitto alia sepulchra medicea ibidem posita uariis marmoribus & picturis exornata.
In ecclesia.s.Io.bap.est sepulchrum æneũ Io.cossiæ

quondã PP. uariis picturis & marmoribꝰ exornatũ.
In ecclesia sanctæ Crucis sunt multa sepulchra marmorea ut dicam in opusculo epytha. Omitto sepulchra Abbatiæ &. s. Mariæ nouellæ & Trinitatis cum lapidibus marmoribus ac porphireticis uariisq; picturis exornata. Omitto præterea nonnulla sepulchra e lapide indice constructa uulgo paragone maximæ existimationis & pretii auro exornata.
In ecclesia. s. Mariæ de Carmino est sepulchrũ marmoreum statuis & picturis exornatum quod qdem Reue. Franc. Car. Vulterr. & magnificus Pet. de Sotherinis eius frater primus & perpetuus dux & Confalonarius. S. P. Q. F. Viri doctiss. atq; ditiss. Thomæ equiti deaurato prĩ. B. M. posuerũt.
Omitto sepulchrum excell. maximæ existimationis ad honorem sctĩ Io. gualberti in ecclesia indiuiduæ Trinitatis constructum.
Omitto sepulchra multa extra urbem ut est in ecclia s. Miniatis sepulchrum marmoreum Reue. Iaco. car. tit. s. Eustachii ut dicam in epitha.
Est & aliud sepulchrum marmoribus & porphireticis lapidibus exornatum in ecclesia montis Oliueti a Gugliermo de Capponibus flor. epo corton. cum capella & aliis ædificiis constructum.

De ualuis & columnis æneis.

IN Basilica lateranensi stant quattuor ingentes columnæ æneæ/quæ tẽpore Titi (ut circũfert)

& Vespasiani ad Vrbem translatæ fuere/aliqui autē credunt eas fuisse columnas quas Vergilius in tertio Geor.lib.memorat.
Fulgentes ære columnas sub Aug.principe.
Erant & aliæ columnæ multæ in Vrbe.
In baptisterio & scā scōꝝ sunt portæ æneæ ut in stationibus dixi.Omitto portas æreas.s.Adriani & Mariæ Rotundæ & Oratorii.s.Petri in Vaticano & aliorum locorum ut in capella.s.Petri ad uincula cum inscriptione Syxti & Iulii.
In basilica.s.Petri est præclara porta ænea:quam Eugenius.iiii.fabricare fecit a præclariss.Ant.flor.ærario sculptore.Tamen pater beatiss.portæ baptisterii diui Io.bapt.in ciuitate flor.positæ multum a prædictis differūt:in quibus inenarrabili sculpti æris ope noui ac ueteris testamenti hystoriæ apparēt:utrarūq; sculptor fuit Laur.cionus flor.statuarie quidem mirabilis artifex:quod opus non minore tamen spacio q̃ quinquaginta annorum tempore absoluit.
Omitto portas æneas cum duobus suggestis & aliis rebus in ecclesia diui Laurentii manu Donati florē.q & æneum sepulchrum Io.pp.in bapt.fabricauit:
In Cathedrali est porta ænea manu lucæ de Rubea sculptoris præclarissimi:
Omitto statuas pulcherrimas pub.ī locis positas:ut apparet in cathedrali & turri Campanarum & palatio priorū libertatis &.s.Michae.& in ædibus medi/

ceis ac patianis ab ipsis flor. fabrefactæ.

De officina cudendæ pecuniæ.

n On longe ab ecclesia .s. Celsi tua sanctitas officinam pecuniæ cudendæ construxit: in quo loco Aurum & argentum deargentatumq; Aes florentinorum more perducere facit: Fiunt enim argẽtei nũmi Iulii appellati cum apostolorum ac Rtuereæ familiæ insignibus cuduntur q; medii Iulii ac diuersaruʒ pecuniarum genera imprimuntur/ quæ nunq̃ huiusmodi Romæ nec in terris ecclesiæ uisa sunt.

Omitto aureos nummos uariis carecteribus impressos cum æneis trientibus deargẽtatis: quæ omnia ad Vrbem ipsam florentini transtulerunt mutatis insignibus. Aureus nummus florẽtiæ extensus fuit anno xpi. Mccccxxiiii. quia lucri gratia/ quædam aliæ ciuitates illum extendentes figurabant/ in quib9 nũmis ab uno latere Christus cum Io. Bapt. baptizan. ab alio uero lilium: in æneis uero de argentatis Ioã. Bap. solus: ab altera parte lilium prædictum.

Omitto alias officinas & ponticas multas diuersarũ rerũ a tua Bea. cõstructas ad utilitatẽ & ornatũ urbis

De Fontibus & pontibus.

i N Vrbe plures sunt pontes ut supra enarraui inter pontem Syxti Aelii Hadriani erat pós triumphalis/ quem nunc tua beatitudo uult instaurare & iam Iulius pons a populo Ro. appellatur fundamenta cuius extant diruta non longe ab ecclesia sãcti

Spiritus de aliis pontibus nullam facio mentionem quis a tua beatitudine multis in locis instaurati sint. Pons sci Bartho. a Benedicto instaurato ut apparet in lapide marmoreo:

BENEDICTVS Almæ Vrbis summꝰ Senator restaurauit hunc pontem fere dirutum.

Pons.s.mariæ a martino.v.columnensi instauratus.

In platea Diui Petri in Vat.est fons uariis marmoribus ab innocentio & alex.& a tua Beati.instauratus.

Est & fons in loco/qui Beluidere dicitur cum puteo & aquæ ductibus subterraneis miro artificio cõstructus milliario.ii.ad Vrbem perductis a tua.S.

Est & fons aquæ Virginis in triuio Fonte in campo martio a Nicolao.v.& Syxto.iiii. restitutus: in quo loco.D.Bartholomeus de doxis aduocatus consistorialis perpulchras ædes fundauit cum Viridario/& fonte marmoribus exornato/ubi dicta sapientum sculpta sunt.in parte uero anteriori ædium legitur inscriptio cum his litteris.

VIRGINEM Aquam Ad.viii.ab Vrbe lapidẽ uia prænestina collectam.M.L.F.C.Sentio.Sp. Lucretio Coss.adduxit.

Prædictam aquam hoc anno non sine maximo dispendio tua.S.instauratis aquæ ductibus restituit.

Est & fons marmoreus apud ecclesiam.s.mariæ transtyberinæ/quem Lupes Car.fũdauit/ut carmĩa sculpta denotant/& cum desicatus fuerit Reuerendiss.

Marcus Vigerius Saonenſis uir doctiſs.eiuſdem ti.
Car.in priſtinam formam reſtituit:
Sunt & alii fontes in Vrbe in campo martio diuerſis
in locis ut eſt in domo Io.piccinini & ĩ uinea eiuſdē:

De Cloacis & purgatione Anienis.

m Vltis in locis Vrbis ſūt Cloacae a diuerſis pō
tificibus conſtructae:ut eorum inſignia demō
ſtrant:nouiſſime uero pluribus in locis nōnullas in
ſtaurauit ac nouas conſtruxit tua beatitudo.Quae q̄
dem alueum Tyberis & Anienem ipſum purgare fe
cit/ut nauigabilis fieret : Opus qdem praeclarum &
utile Vrbi Ro.Tyburtinæq̧ ciuitati:quæ quidē om
nia miro artificio & ingenio a tua ſanctitate adinuen
ta ſunt/ut naues ipſæ facillime in Tyberim ipſum
perducantur onuſte/maxima cōmoditate ſimul cum
utilitate totius Vrbis . De Tybride flumine regali
nullā facio mentionem:qui ſæpe urbem ipſam inun
dauit:ut fuit tempore Alex. ut apparent in lapidibꝰ
marmoreis apud eccleſiam mineruæ & mariæ tranſ/
pontinæ & ſancti Euſtachii:in radicibus apēnini ori
tur ab alia uero praedicti montis parte naſcitur Ar/
nus fluuius Regalis.

De Aedificiis a Iulio ſecundo diuerſis in
locis conſtructis.

i N urbe ipſa magnum & admirabile opus Baſi
lice.s.Petri in Vat.Sanctitas tua incepit anno
Christi.M.dvii.die.xv.menſis Aprel.in fundamen

nota quod Julius pa pa 2 incepit restaurare eccle siam s. petri [illegible] 1506 die 18 aprilis hora 19 et m. 50 que fuit die sabati et sabati in albis et interfuerunt car dinales qui dicit et hoc recepi notatum a [illegible] gaurico et a magistro [illegible].

tis cuius tua beatitudo primũ lapidẽ marmoreũ cum aureis nummis solẽniter posuit manu propria pro/ sentibus.xxxv.Cardinalibus & tota curia & po.ro. cum hymnis & canticis post missaз de spiritu sancto a.R.Francisco Sotherino Flo.Car.Vulterano ibidẽ solemni pompa celebratam/in quo lapide erant inci/ sæ infrascriptæ lr̃æ a Dñico Antonio de chiarellis.

IVLIVS. II. PONT.MAX.AEDEM DIVO Petro dicatam uetustate collabentem in digniorẽ am plioremq; formam ut erigat fundamenta iecit anno Christi.MDVII.

Omitto cerimonias multas quas eodem die ibidẽ fie ri uidi a pontifice & Card.& prælatis.

Quid dicam de ecclesiais.Mariæ de populo & Scõꝝ xii.apostolorum &.s.Petri ad uincula.&.s.Blasii & sanctæ Agnetis extra Vrbem ac.s.Mariæ de Cripta ferrata:q̃s collabẽtes.S.tua restituit cuз ædib9 frũз. Omitto palatium sancti Petri tot in locis instauratũ & gimnasium publicum apud ecclesiã.s.Iacobi apo/ stoli ac palatium nouum Iulianum & aliud palatiuз s.Petri ad uincula hoc anno inceptum.

Quid præterea dicam de sumptuoso Palatio.s.xii. apostolorum cum Viridario pulcherrimo/qđ qdeз opus Reueren.Franciscus sotherinus flor.uult perfi cere & iam incepit?

Omitto præclarum opus cum aquæ ductibus in lo

eo qui Beluidere dicitur/ac multa alia ædificia extra Vrbem constructa/ut apparet in ciuitatibus Hostiæ Tyberinæ ac portueñ.& ciuitatis Veteris & Viterb/ & aliarum ciuitatum ecclesiæ in quibus palatia Pon/ tificum.S.tua construxit.Omitto arcem ipsam Sur/ rianam & alioꝝ locorum ædificia.

Quid dicã de ecclesia.s.Mariæ de Loreta instaurata? Omitto palatiũ magnũ ĩ ciuitate ꝓpria Sao.cõstruct. Quid dicam de arce inexpugnabili Bononiensis ci/ uitatis a tua beatitudine fundata? Omitto palatiũ epi scopale.s.Petri constructum & palatium põtificis in stauratum cum capella pontificis a tua sanctitate. Omitto statuam æneam cubitorum.xx.quam Boñ. populus tuæ sanctitati posuit manu mich. arcangeli flor.Quid plura? in galliam usq; ædificia pluribꝰ in locis construxit sanctitas tua ut apparet in Auinio/ nensi ciuitate quottidieq; nouas incipit fabricas.

Beatissime pont.Iuli.gratias agamus dño Deo nr̃o/ qui fecit Victoriam & dedit potestatem humilibus: deposuitq; superbos ac potentes VEnetos de sede ci/ uitatum ecclesiæ & aliorum principum tempore tuæ sanctitatis/quæ quidem nunq̃ tempore aliorum Põ/ tificum ea pace & tranquillitate/qua nunc uiuunt/ex titere:in quibus templa ad honorem dei & palatia ad utilitatem Pontificum & ornamentum ciuitatis ædi/ ficãda fore in ipsis uisitatiõibus a tua beati. creditur.

De laudibus ciuitatū Florentinæ & Saonensis.

d E ipsa Italia beatissime pater nullam facio mentionem aic.n.Plinius. Hæc est illa Italia diis sacra:quæ.L.Aemilio.P.C.Statilio Regulo consulibus nuntiato gallico tumultu sola sine externis ullis auxiliis atq; etiam sine traspadinis:equitum octogīta mill.armauit:& quæ sequūtur. Est enim Italia prouincia Europæ & omnium totius orbis celeberrima numine diuino electa:quæ ut orbem ipsum clariorē faceret:sparsa congregauit imperia/in qua est æthruria cuius caput est Florentia pulchra/de qua:ut in ꝓhemio dixi nōnulla scribam.

Florentia initium habuisse uidetur ante domini nr̄i Iesu xp̄i aduentū annis octoginta tribus Romanoꝝ Colonia.Zaccharias.n.Lilius Vicentinus in lib. de situ orbis dicit.Florentia urbs inclita & nobilissima totius æthruriæ nunc primaria/quæ ante xp̄i aduentum nonagesimo anno a Syllanis militibus condita fuit:hanc Vrbem omnium Italiæ pulcherrimā Arnus regalis fluuius placidis interfluit undis/q̄ atriis & pontibus nobilissimis templisq; deo dicatis/ac magnificis ciuium ædibus decoratur/eam Totilum gothorum Rex per fraudem cepit ac diruit : quam postea Carolus manus imperator cum ex Vrbe Roma tempore Leonis in galliam rediret mœnibus ac portis instauratam maiorē ambitū circūdedit ac nobiles florentinos per uicina oppida diffusos in Vrbem ip

ſam reduxit cum feſulanis eamq̄ digniss.priuilegiis donatã liberam eſſe uoluit legeſq̄ ac magiſtratus cõ/ ceſſit.In qua multi Pontifices pater beatiſſime Con/ cilium & Synodum fecere/ut fuit tẽpore Felicis. PP. ii.anno xp̄i.M.LV.poſtea uero a Paſcale.ii.celebra/ ta fuit Synodus anno xp̄i.M.c.v.in qua fuerunt.ccc xl.epiſcopi congregati fuerunt præterea multi ponti fices qui flor.habitarunt:ut fuit tempore Martini.v. Columnenſis ro.& Eugenii Veneti.PP.iiii. qui per biennium florentiæ cum Cardinalibus & tota curia cõmoratus eſt/& concilium ibidem celebrauit/ĩ quo græci eorum imperatore præſente de proceſſione ſpi ritus ſancti/idem quod Ro.tenet eccleſia cõſenſerũt. maximamq̄ cathedralem eccleſiam:cuius teſtudo in terris ſingularis Philippi Brunelleſchi flor. archite/ cto curante nullis ſubſtentaculis abſolutam prædi/ ctus Põtifex ſolemni pompa dedicauit anno xp̄i.M. ccccxxxvi.die uero.xxv.martii atq̄ plenariam indul gentiam cõceſſit:in qua baſilica iacet corpus Stepha/ ni.pp.ix.qui obiit florentiæ anno dñi.M.lvii. Ciui tas prædicta obſeſſa fuit ab Henrico imp.anno Xp̄i. M.lxxx.tamen in pontificis partes perſeuerauit.Hẽ/ ricus florentinos iterum obſidet Vrbani.ii.tempore quia pontificis partes ſequebantur. De laudibus/& pulcherrimis templis & ſumptuoſiss. ædificiis præ/ dictæ ciuitatis:Alias deo dante nõnulla ſcribam.ha/ bet.n.eccleſias parrochiales numero.xliiii.computa

tis.xii.prioriis e quibus nonnullæ collegiatæ.
Habet præterea Cenobia uirorum:ac mulierum ſan ctimonialium.lxxvi.Hoſpitalia.xxxviii.Fraternita tes puerorum.ix.Virorꝫ uero ſine numero abſqꝫ Ca pellis/& Oratoriis multis.Omitto præterea eccleſias multas & Palatia infinita apud ipſa mœnia Ciuitatis undiqꝫ conſtructa:Quæ quidem ædificia aliam Vr bem demonſtrant.Nunc uero de nõnullis uiris ex cellen.prædictæ ciuitatis mentionem faciam.
De uiris ſanctiss.habuit Zenobium epũm ac ciuem flor.qui ſæpius in Ambroſiana:nunc uero.s.Laur. eccleſia dicta:miſſam cum beato Ambroſio celebra uit/ac ut alter Martinus uiuens tres mortuos flor.ſu ſcitauit.Quid dicam de aliis epis.ſ.Andrea & Podio atqꝫ Antonio/per merita quorum Deus oſtendit ſi gna multa in populo:Eugenium/& Creſcentium cõ feſſores omitto/q crebris miraculis corruſant.Quid dicam de Io.Gualber.Abb.qui primus ordi.Vallis umbroſæ inſtituit:brachium cuius demones fugat/ ac lunaticos & ab immundis ſpiritibus oppreſſos ꝑ impoſitionem ipſius brachii liberat:Omitto præte rea multos Viros ſanctos ord.minorum & prædica torum/Seruorũqꝫ &.s.Benedicti & Auguſtini. De monialibus & ſanctiss.Viduis/ac nobilibus matro nis ne ſim prolixior finem imponam.noĩa quorum ſcripta ſunt in cœlis ac uenerantur in terris.
De uiris excellentibus in Thologia & Philoſophia

Antonium habuit & Honofrium archiepos floren;
Robertum de Bardis & marsiliū ficinum/qui nouꝰ
Plato a Politiano/& Landino appellatus est. Habuit
præterea Leonardum brunum hystoricum.&.L.da/
tum Aloysium marsilii Barth.lapacinum.Pallá stro
zium/& Angelum aciaolum:utriqꝫ.n.aurati equites
cum Donato eiusdem familiæ philosophi celeberri/
mi erant.In iure uero ciuili Acursium cuꝫ Francisco
filio Dinum muscellanum Laurentium de Rodulfis
Io.Andream flor.natione/Bonien.uero adpotione.
In poesia uero Dantem Aldigherium & Io.Bocca/
cium & Franciscum Petrarcham/q̃uis nonnulli areti
num uelint.Franciscum barbariniū omitto/& Clau
dianum(teste Zacharia Vicentino) modernos uero
habuit Aloysium pulcium & Naldum naldi / a quo
nonnulla de componendis carminibus didici:primi
tiasqꝫ fructuum eidem præsentaui/& alia carmina ad
Nicolaū baldellam Cortonensé condiscipulū misi/
ut dicam in opusculo pontificum/& sapientum sen/
tentiaꝝ.Omitto Dominicum Floc.& alios multos.
In Oratoria uero Baptistamleonem de albertis Pog
gium blandolinum/& Lapum litteris græcis & lati/
nis eruditiss.Guidonem de caualcantibus/Gabrie.
Landinum.Nicolaum de salutatis in epistolis/& Ni
colauꝫ de nicolis.Omitto modernos.s.Christopho
rum Landinum/& Matheum palmerium/& ambos
Rinuccinos/ac Beniuenios/& Lippos uiros doctis.

e ipſum Marcellum/& alios multos.
n Geometria Paulum geometra/& Petrum mariaȝ/ Omitto Fatium de Vbertis/de quo Io. Annius ait. Fatius de Vbertis flo. optimus/atq; eruditiss. Coſmographus/qui in ſua geographia antiquitaté Viterbem exploratiss. habens. ait. n. tribus nominibus dictam Thuſcam Veiuzam/& Viterbum/de qua ciuitate beatiſſime pater nonnulla ſcripſi in opuſculo de ſignificatione & expoſitione arboris Palmæ dedicato D. Dñico franciſci Viterb. Secretario. R. Card. ſanctæ Sabinæ. Quæ ciuitas Viterb. habuit habetq; uiros multos excellen. Card. & Epos. Omitto ipſum Egydium Generalé ord. s. Auguſtini. uirũ doctiss. & prædicatorem excelleñ. Scribit præterea prædict9 Annius. Fatius floré. hyſtoricus ſimul & præclarus Coſmographus illuſtrior Blondo fuit: ut qui ingenio Thuſco excelluerit/& explorata loca melius/& certius tenuerit.
In Aſtronomia Bonactum/ſed exula patria Forliuienſem appellari uoluit. Omitto Laurentium Corniũ In Medicina uero phiſicos multos habuit excelleñ. ut fuit Dinus de Garbo & alter Dinus de gualdo/& Thadeus/Turſianuſq; eius auditor. Omitto Thomam/Nicolaum Falcutium/& Ianottũ manet. quos quidem excellentiſſimos uiros uiuere dico: nam cuȝ uirtute ipſa/& gloria diem ultimam claurerũt.
In arte uero militari multi fuere peritiſſimi apud di-

uersos impatores ac reges & duces/ut dn̄s Philippus scolarius eques flor.apud Sigismundū imp.honore & auctoritate primus hētur/hic copiaꝝ Dux factus xx.amplius p̄liis uariis tp̄ibus Sarmatas & Turcos In xp̄ianos in ruentes supauit anno xp̄i. M.ccccxvi. In expeditiōe uero turcoꝝ Bonaguisius de bonaguisiis cuius flor. præfectus gentis Italoꝝ cum multis flor.uiris expertis in arte militari primus fuit in obsidione magnæ Damiatæ ciuitatis/qui cū suis urbem ipsam primus ītroiuit ac insignia Christianorum supra mœnia erexit.

Quid dicā de Ioāne Strotio capitanco Marchionis mātuæ/q gloriosus ad portas usq; ciuitatis mediolanbis cuncta uastauit?

Quid p̄terea de Petro Caroli strotio ac Petro de Caponibus? Omitto Io.de medicis/& alios multos/q ut ueri & antiq Roma.multis & diuersis p̄liis hostes superarūt: uictriciaq; insignia cum spoliis inimicorū ad p̄riam triumphantes redierunt.

In regimine uero & cōsilio habuit infinitos: ut fuit D.Nicolaus acciolus uir strenuus/ac doctiss.in rebus gerendis sapientiss.qui in regno Neapoli.noīe Ioānæ Reginæ gubernator extitit an.D.M.ccclxvi. Moriturq; Neapo.anno ætatis suæ.lvi.quo mortuo nōnulli tumultus in ipso regno oriri cepunt.

Omitto p̄terea multos uiros ex familia medicea/strotia/bardea/atq; albizea.

Quid dicam de uiris excellentibus in pictura ut fuit Ioctus ac Thomas masacius. Stephāus symia. Thadeus ghaddus. Philippus carmellita. Io. ord. prædi. Andreas & Paulus ocellius. & Pisellus. Omitto modernos. s. Leonardum uincium. Dñicum Girlandarium a quo nōnulla a teneris annis didici. Alex. botticellum. Philippū brandolinū & Laurentiū crediū. In sculptura uero Donatū & Desideriū/ac Lucam de Rubea: q terreas statuas cū uiro mixtas: ut optimus inuentor primus fuit. Laurentiū de Cionis: Andreā Varrocchiū: & Antonium rossellum. Philippū Bru. & Minium. Omitto Antoniū & Mattheuꝫ pullar. & Michaell. arcangelum qui & pictura excellentiss.
Omitto ꝑterea Andream sansuinum & Antoniū de ponte Seuio. Omitto ipressores & miniatores & scriptores infinitos & moniales ipsas: quæ quidē diuersa uolumina pontificibus ac regibus scripsere ac picturis & auro exornarunt. In architectura uero habuit prædicta ciuitas Philippū brunellescū. Bernardum rossum. Franciscū ciccam. Laurentiū de medicis qui & musica & oratoria præclarus fuit cū arte militari: ab oībusq; appellabatur amator oīum uirtutuꝫ & pater uiroꝝ excellentiss. tpe cuius felicissimo erant omnia peccata ad quē reges non solum & principes Christiani oratores & munera mittebāt. sed magnus turcus ac ipse Babiloniæ saladinus oratores & munera balsami & auri sericinasq; uestes & aīalia in his par

tibus nunq̃ uiſa cum tẽtoriis carbaſinis & ſericeis ua
riis coloribus & auro exornati bis ad Laurentiũ præ
dictum miſerũt:quæ oĩa propriis oculis flor. ꝓſpexi
Quid plura. Põtifex ſumme cœlum & terra.viii. die
ante obitũ ei9 ꝓdigia & ſigna dedere/ut oĩbus floren
tinis notum eſt. Quo mortuo:ſtatim uniuerſus Or
bis ad bella ſe conuertit. Italiaq; potẽs occaſiones un
diq; ac prædatiões multas ſenſit:ſuoſq; principes cũ
regibus ꝑdidit:quæ oĩa prius conſilio magni uiri in
pace conſiſtebant:redeamus ad architecturã in q̃ fuit
peritus & Bart.gargiolus & Anto . ambo architecti
Alex.vi.Omitto Iulianũ gallenſem & alios multos.
In muſica uero habuit Franciſcum cæcum:qui muſi
ca & aſtronomia non ſolũ peritus fuit ſed et poeſia.
Nam a VEnetorum Duce uiro doctiss. coronatus:
deinde uero ut poeta a rege Cyprio laureatus fuit.
Omitto Antoniũ et Franciſcũ et alterum Antonium
a quo nõnulla didici(ut in muſicæ opuſculo ſcripſi)
Omitto præterea Micha.archangelũ et uxorem ac ip
ſas moniales peritiſſimas . Sed dolendũ eſt flendũq;
opa.n.multoꝝ excellentiss.flor.eſſe abſcondita inui
diæ cã ac multa in bibliotecis põtificis et mediceis ui
di quæ non ſunt impreſſa.
Quid dicam de mercatura ut fuit Coſmas medices/
et alii innumerabiles uiri ditiſſimi. Omitto Bartho.
melchionem apud fideliſſimũ regẽ portugal. qui nõ
nullas naues noſtro tpe propriis ſumptibus cum re/

gia classe cōtra perfidos infideles parauit.
Omitto agriculturæ peritiss. infinitos. Quid p̄terea dicam de lanificiis et sericinis linteaminibus arte frigia & auro atq; argento circūtextis: uulgo brocchati & ricchami/& aliis cuiuscūq; generis exercitiis? Non uiri tantum laudandi sed & mulieres ipsæ laudandæ sunt: quæ Romam usq; uenere/ut monasteria nōnulla reformarent/nouissime uero iussu tuæ. S. moniales uenerunt ad monasterium. s. Siluestri. Multas calamitates/ac bella ciuilia diuersis temporibus simul cum peste perpessa est florentia. Nam lugubris/& miserāda pestis pene per orbē uniuersum triuz annorum spatio usq; brittanos deseuiit/& āno xp̄i. M.ccc. xl. amplius sexaginta hoīum millia Florentiæ intra Vrbem assumpsit: & per agrū cuncta pene deserta reliquit: quæ ciuitas prius anno dn̄i. M. clxxvi. duob9 incendiis magna ex parte cōcremata fuit. Omitto dissensiones & ciuilia bella & pecuniam infinitā in emptione ciuitatis Lucanæ. Quid dicā de bellis cōtinuis cum potentatibus Italiæ. Ipsa. n. in medio multaꝝ ciuitatū tanq̄ cor ipsius Italiæ constringitur: & semp (ut oībus patet) uiriliter se defensatur: habet. n. ecclesia a parte una/ab alia uero Ianuenses ac Venetos/ab alio latere Lucenses ac Senenses/ab altero nanq; Bononienses/& Principes nōnullos cum quibus sæpe pugnat nō sine maximo dispendio. Decies centena/& ducenta sexaginta sex aurei nummi millia per sex

tantum huius anni. M. cccxci. menses in mediolanē/
si bello a florẽtino populo impensa sunt atq; integre
persoluta. Omitto pecuniā innumerabilem datā Ste
phano bauariæ duci/qui uenit in flor. auxiliū/& nil
memorabile gerens in suā regionem reuertit̃. Omit/
to thesaurū infinitū qđ Robertus Imp. a flo. po. ac/
pit contra Galeatium medio. ducem/qui max. exerci
tu in Italiam trāsiit/& nulla memorabili gesta re trās
alpes ipsas reuertitur an. xpi. M. cccci. De Pisanorum
bello non facio mentionē: in quo Venetorū milites
bis cum insig. & equitibus a florē. profligati & capti
fuere. Quid plura? soli contra Venetos & Ianuenses
ac Lucenses/Senensesq; ac Pisanos atq; ipsum Valen
tinum Borgiā/ac exules florentinos impetū unani/
miter facientes eodēq; tpe resisterunt/ac uictoria tan/
dem potiti sunt. Omitto liburnorum obsidionē.
Ciuitas ipsa sub eius imperio benigno nōnullas ci/
uitates e duodecim æthruriæ habet: q̃rum Mezentiꝯ
dominabat̃. s. ciuitates Pisaꝝ Fesularū & Volaterra/
rum: & Aretii. habet & Pistoriū & alias cum oppidis
munitiss. & locis fortiss. Omitto Colonias multas
more Ro. quas emisit & noua oppida fundauit/Vt
placet Leonardo Aretino/qui scribit. Vrbs uetus a
florentinis originē habuit/quæ oīa Lilius Vicent. cō
firmat. Senenses pr̃ Beatissime uolunt. S. tuā in nu/
mero conciuium ac pont. suoꝝ habere: cui oratores
cum muneribus miserūt. nosq; irrident dicentes nul

lum habuisse pontificem. Non. n. sciunt oēs flor. de/
creto pub. & priuilegio legis ciues Saon. & ecōuerso
q̄ ciuitas p̄clara Saonēsis habuit habetq; Car. multos
& Pōt. Senēses uero (iuitus dico) nūc taceāt absq; car.
ullis: lætentur uero florentini tris. n. habent Cardi.
absq; conciuibus Saon. lætetur & inclyta ciuitas Sa/
onensis de cōciuibus flor. qui ut alter sol ubiq; lucēt
ac florent. Bonifacius nanq;. viii. Pont. max. Iubileū
indixit & publice prælatorū assensu concionatus est
& recensuit se eo anno. xii. legationes quarꝫ Floren/
tini extiterant principes a diuersis mundi principib9
accepisse: et legatorꝫ inde nominib9 atq; familiis pa
lam exhibitis iniunxit. In gloriā ingitur Floren. no/
minis affirmo in gubernatione orbis terrarꝫ Florenti
nos aliud elementum fore. Vere prophetauit: nā in
nouo mundo Albericus Vespulsius Flo. missus a fi/
delissimo Rege Portugal. Postremo uero a Catholi
co Hyspaniarū Rege primus adinuenit nouas insu/
las & loca incognita: ut in eius libello Graphice ap/
paret / in quo descripsit sidera / & nouas insulas / ut ēt
apparet in Epistola eius de nouo mundo ad Lauren
tium Iuniorem de medicis. Legitur præterea q̄ ipsi
Romani a Florentinis populares quasdam leges per
legatos anno Xp̄i. M. cccxxxviii. poposcerunt: qui
bus quidē Flor. populus statuta ipsa (ut bonus fili9)
maxima cū reuerentia concessit. Zacharias Vicenti. ī
descriptione orbis dicit: Florētia lanificii ac serici mer

catura præceteris illuſtratur ciuitatibus: uitiũ & olea rum fœcunda/ac fructuũ omnis generis abundans/ uiris quoq; bonarum artium doctrina preditis: om/ niq; genere laudis præſtantiſſimis exornatur.

Qua propter Beatiss. Pater IVLI Ciuitas & ciues p ſe nobilitate clarent & uirtutibus. nõ. n. opus eſt/ut a me laudentur. Solus nanq; Deus laudãdus & glorifi candus eſt: cui laus/honor/uirtus & gloria/poteſtas & imperium ſempiternum.

Ex Vrbe die. iii. Men. Iun. M. DIX. in die Sanctiss. & indiuiduæ Trinitatis in ædibus Reuer. Cardi. tit. ſanctæ Sabinæ.

Franciſci Albertini Diſticon.

Si nunc errarem/fateor me errare libenter:
Nam ſine cenſore nullus in orbe fuit.

Vincentius Rauẽnas ad libellum.

Mirantur cuncti/ac omnis mirabitur ætas:
Quod rerum ſummam parue libelle tenes.
Sic te non cupiet doctorum turba uirorum
Et dicent omnes tu mihi gratus eris.

Impreſſum Romæ per Iacobum Mazochium
Romanæ Academiæ Bibliopolam qui in/
fra paucos dies epythaphiorų opuſculũ
in lucẽ ponet ãno Salutis. M. D. X
Die. iiii. Febr.

